י. צ. קולטון

לשאלת היהודים ופתרונה

תל־אביב, הוצאת «סער» 1932

* *
*

הפרקים הבאים, המוקדשים לניתוח הפרספקטיבות של הציונות, לביקורת דרכי הגשמתה ולציון קוי הפתרון האמתי של ענים ומצוקתם של המוני היהודים באשר הם, נכתבו ע״י מי שהיה לפנים ציוני. וימצאו אולי כאלה, אשר ידו בו אבן וינסו לפסול משום כך את דבריו. אולם אם יש ערך לעבר זה לגבי דברי חוברת זו – הרי זה, נדמה, רק בכדי להגדיל את תוקף ההוכחה שבהם.

הדברים מכוונים לא ליודעים את האמת ומתכוונים למרוד בה, אלא לתועים והמתלבטים מתוך ענויי גוף ונפש בשאלת גורלם של המוני העובדים היהודים. ואלה ידעו להבחין את האמת, ולהם מוקדשה חוברת זו.

המחבר

נובמבר 1932

איזוהי הדרך?

האידיאולוגיות של המפלגות הפוליטיות ששררו ושוררות עד היום ברחוב היהודי טבועות בחותם של „עצמיות" מיוחדת במינה. הציונות הבורגנית ו„הפרולטרית", ס"ס (ציונים־סוציאליסטיים) והסיימיזם מלפנים, הוו ומהווים גידולים אוריגינליים, אשר רק קרקע המציאות היהודית יכלה לגדלם ולהפכם לתנועות השובות את לב חלק זה או אחר של האוכלוסים היהודים. מהו מקור ה„עצמיות" הזאת? מה הם הגורמים הסוציאליים שהולידו וטפחו את העצמיות הזאת והמזינים אותה במדה גדולה עד היום בארצות הקפיטליסטיות? את הפתרון לשאלה זו יש לחפש קודם כל ברקע הכלכלי של הרחוב היהודי בעבר הקרוב ובהווה.

ספירת האוכלוסים הכללית בשנת 1897 ברוסיה גוללה במספרים מאלפים את הליקויים היסודיים של הכלכלה היהודית. בקוים בולטים נסתמנו אז לעיני חוקרי הכלכלה היהודית ההבדלים העצומים שבין המבנה הכלכלי של האוכלוסים היהודים לבין זה של האוכלוסים הבלתי־יהודים. הליקויים וההבדלים הללו מצאו את בטויים החותך קודם כל בהעדר שכבה חקלאית בין האוכלוסים היהודים, ברבוי שכבות הסוחרים ובעלי־המלאכה הזעירים ובריכוז הפועלים והעובדים היהודים במלאכה ובענפי־ייצור שניים ושלישיים בדרגה. על יסוד הלקויים וההבדלים הללו הוקמו עולמות „תיאורטיים" מופלאים ומיוחדים במינם, אשר הזינו ביד רחבה את כל סוגי האידיאולוגיה הציונית והטריטוריאליסטית. בתור

אבן הפנה של כל האידיאולוגיות הללו הונח הרעיון, כי שום שנויים בשלטון ובמשטר החברתי לא יחדשו את יסודות הכלכלה היהודית ולא יפתרו את „שאלת היהודים", וכי להמוני היהודים אין שום תקומה ב„גולה". את הפתרון היחידי של „שאלת היהודים" ראו כל אלה אך ורק בריכוז המוני היהודים באיזו שהיא טריטוריה אחת, למעשה, בפלשתינה. האידיאולוגיה הזאת, שבה היו מאוחדות מפלגות יהודיות רבות ושונות, החל מ„מזרחי" וכלה בפועלי־ציון וס"ס, הציפה בשנים הראשונות את כל הרחוב הבעל־ביתי ועד קצה רחוב הפועלים היהודי הגיעה.

ברם, צבור הפועלים היהודים בכללו לא נגרר אחרי האי־דיאולוגיה הציונית או הטריטוריאליסטית. כסלע איתן עמד למול הגלים העכורים של האידיאולוגיה השוביניסטית של הבורגנות היהודית ושליחיה ברחוב הפועלים היהודי. בנידון זה מילאה בשנים ההן מפלגת הפועלים „בונד" תפקיד היסטורי ברחוב היהודי. אולם „הבונד", שצמיחתו וגידולו היו ברחוב הפועלים היהודים, שמפאת עמידתם בתעשיה וסביבתם הכללית היו נתונים ביותר להשפעת הזעיר־בורגנות, לא עמד בנסיון. במלחמה הקשה שהתגלעה בין שני הזרמים בסוציאליזם העולמי בכלל ובסוציא־ליזם הרוסי בפרט, בין הזרם הפשרני והעיקבי, נספח ה„בונד" אחרי תהיה ופיקפוקים קצרים על הזרם הפשרני. וכתוצאה ישרה מעמדתו הסוציאליסטית הפשרנית הכללית הסתבך ה„בונד" גם בשטח השאלה הלאומית. בידוד מלחמת הפועל היהודי במסגרת פדרציה מיוחדת והצגת פתרון השאלה הלאומית בצורת אוטונומיה תרבותית־לאומית — בשני יסודות אלה בלבד, שבהם נאחז ה„בונד", היה כבר כדי לבדל אותו מעל מחנה הלוחמים לסוציאליזם העיקבי גם ברחוב היהודי למרות מלחמתה החריפה של מפלגת פועלים זו במחנה הציונים והריאקציה היהודית לפני המלחמה.

בניגוד מוחלט וגמור לאידיאלוגיה הנציונליסטית לכל גוניה ובני־גוניה התייצב גם ברחוב היהודי רק הסוציאליזם העיקבי· גם הסוציאליזם העיקבי לא התעלם מהאנומליות שבכלכלה ובחיים היהודיים, אלא שאת הפתרון לאנומליות אלו הוא ראה לא בריכוז לפי הנוסח של הציונים או של הטריטוריאליסטים האחרים, אלא אך ורק במלחמת המוני העובדים היהודים באשר הם בעד שלטון פועלים. רק שלטון פועלים המגשים את הסוציא־ליזם, הורה הסוציאליזם העיקבי, יוכל ביד חזקה ובסיוע מנגנון ממשלתי עצום לחדש את הכלכלה היהודית ולהשריש את המוני היהודים בכל אותם ענפי־הייצור אשר מהם הודחו בחוזק יד, — בחקלאות, בתעשיה הכבדה וכו׳. במלה אחת—רק שלטון פועלים יוכל לפתור את שאלת היהודים, ועד תפישת השלטון בידי הפועלים צריכים המוני הפועלים והעובדים היהודים להלחם את מלחמת הסוציאליזם בין שורות הפרולטריון הכללי הטריטוריאלי ולא לבנות להם במה לעצמם. למול האידיאולוגיה הנציו־נליסטית האחידה הועמדה איפוא בזה קונצפציה סוציאליסטית עקבית ואחידה.

המלחמה העולמית סכסכה את מערכות הכוחות גם ברחוב היהודי· המהפכות שעברו בסערה על אירופה המזרחית והתיכונית הביאו שנויים עצומים בתנאים ובמסיבות הכלכליים והפוליטיים שבהם חיים המוני היהודים· אולם הויכוח הישן־נושן נתחדש ביתר שאת: אי הדרך להצלה? האומנם נכון הדבר שגם שנוי שלטון ומשטר, שגם שלטון פועלים עִקְבִי אינו יכול לפתור את שאלת היהודים, וכי רק הציונות נושאת בחובה את הפתרון הזה? או שהשנים האחרונות סיפקו לנו די חומר בכדי להסיק, כי הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים בכללם יכולה לצאת לפועל אך ורק בארצות מושבותם ובתנאי, וזה העיקר, של שלטון פועלים החותר באמת ובלב תמים לקראת הגשמת הסוצ־יאליזם, וכי כל פתרון אחר הוא אילוסית שוא, העלולה להרחיק

את המוני העובדים היהודים ממלחמתם הישרה בעד הסוציאליזם.
מצב היהודים ברוסיה הסוביטית ודרכי הפרודוקטיביזציה שלהם בחקלאות ובתעשיה, הפעולה הענקית בשטח התרבות היהודית בכל גילוייה מרתקים על כן את תשומת לב כל היהודים בעולם. אויבים ואוהבים עוקבים את הנעשה ברחבי קרים, בירו־בידזשאן ובכל מפעלי התעשיה, אשר הפועלים היהודים חודרים לשם — ויכוחים סוערים ומלחמה ממש מתנהלים מסביב לשאלות והפרס־פקטיבות של פעולה ענקית זו.

„איזוהי הדרך לפתרון שאלת היהודים?" — השאלה הזאת עומדת כיום באופן קונקרטי בפני כל מי שדואג לאינטרסים האמיתיים ועתידם של המוני העם היהודיים באשר הם. הויכוח ההיסטורי בין הציונות ובין הסוציאליזם העיקבי ברחוב היהודי בנוגע לדרך המלך של פתרון מצוקת המוני היהודים פשט את צורתו הערטילאית ולבש כיום עור ובשר. אם לפני המלחמה עמדו שני הפתרונות העיקריים של שאלת היהודים, הציונות והשלטון הסוציאליסטי, זה למול זה במערכה תיאוריטית גרידא שניהם היו כאלו עטויים בערפל הפרספקטיבה, הרי כיום אנו עומדים כבר לאחר איטפה מסוימת של נסיונות הגשמה הן בשטח הציונות והן בשטח הפרודוקטיביזציה ברוסיה תחת שלטון פועלים. עובדות על גבי עובדות נערמו, קוים בולטים נסתמנו, והטנדנצ־יות להבא נתבררו כבר פחות או יותר. הגיעה השעה לברר לעצמנו באופן קונקרטי על סמך העובדות והמיסמכים המציאותיים שנצברו כבר בידינו, מה היא הדרך אל הפרודוק־טיביזציה של המוני היהודים: הציונות או שלטון פועלים עיקבי. לשאלה זו מוקדשים הפרקים הבאים.

הציונות, העליה, הישגים וסכויים

1. הישגי הציונות בפלשתינה

א׳ ס״ה של שנות ההגירה

הגירת יהודים לפלשתינה עד שנת 1919, עד לאחר המלחמה העולמית, היתה, כידוע, אפסית. מיליוני מהגרים יהודים עקרו במשך כמה עשרות שנים את מושבם מארצות אירופה לארצות אמריקה, בעוד שפלשתינה לא באה אז כלל בחשבון בתור ארץ הגירה׳ פלשתינה שעשעה רק את הבעל־בית היהודי מן העיירה הקטנה, את חובבי שפת־עבר לכל סוגיהם אשר שאבו נחת מהגמנסיה העברית בתל־אביב וכדומה. המצב השתנה רק לאחר המלחמה׳ הודות לכמה גורמים פוליטיים וכלכליים, אשר לא כאן המקום לעמוד עליהם, התרומם לאחר גמר המלחמה העולמית גל גדול של הגירה ברחוב היהודי׳ חלק זעום ובלתי ניכר של הגל הזה נפרד מן הזרם הכללי לעבר פלשתינה. את העליה לפלשתינה בשנים הראשונות היוו בעיקר התושבים הקודמים, אשר עזבו את פלשתינה בשנות המלחמה, ושכבת נוער מסוימת מהעיירות הקטנות, אשר חונכה על ברכי הציונות. מאז הולך ונמשך כאילו זרם תמידי של עליה, הגדל או נפסק מתקופה לתקופה׳ הלחץ והמחנק בארצות פולין, רומניה ועוד, מצד אחד, וסגירת שערי ארצות ההגירה מעבר לים, מצד שני, מדרבנים מזמן לזמן את הזרם הזה׳ אולם בדרך כלל נשארת

העליה לפלשתינה זעומה בהיקפה, ובטלה ומבוטלת לגבי הזרם הכללי של ההגירה ההמונית היהודית. ס"ה של 12 שנות הגירה לפלשתינה שם לאל את ההתרבבות הציונית, כפי שיש להיוכח מהמספרים הבאים·

החל מ־1922, השנה שבה התחילו בהרשמת הגירה מסודרת ועד 1931 בכלל, נכנסו לפלשתינה 94.162 ויצאו 27.852 יהודים *). עודף העליה על היציאה מהווה איפוא — 66·310, זה אומר, שבמשך עשרת השנים האחרונות עלו לארץ באופן ממוצע לשנה 9416 ונקלטו בארץ 6631 יהודים· אולם סבורים אנו, שגם הממוצע הזה אינו יכול להחשב כקבוע ועומד· בשנים האחרונות אנו עדים לעליה זעומה מאוד· ב־1927 עלו לארץ רק 2713 יהודים, ב־1928—2178, ב־1929—5249, ב־1930—4944, ב־1931—4075. די להשוות השואה קלה את המספרים הללו עם המספר השנתי של המהגרים מארצות מזרח אירופה לפני המלחמה ובשתים־שלוש השנים הראשונות שלאחר המלחמה, שעלה ל־100·000 וגם ל־150.000 נפש, או אפילו עם הריבוי הטבעי של האוכלוסים היהודים בפולין, רומניה, הונגריה ועוד, בכדי שניוכח, מה זעומים הם המספרים הללו וכמה מן השקר וההתעיה ישנם בכל אותם הדבורים המפוצצים בדבר כוח הקליטה של פלשתינה והגאולה הצפונה בה לגבי המוני היהודים. לאותן המסקנות נגיע, גם אם נשוה את המספרים הללו אפילו למספרי ההגירה היהודית שבשנים האחרונות, בזמן ששערי ארצות אמריקה הן נעולות בפני ההגירה· לדוגמה יכולה לשמש לנו שנת 1928· בשנה זו עלתה ההגירה היהודית הכללית ל־37.250 נפש, ומזה קלטה פלשתינה רק כ־2000 נפש. ואם לנכות את היציאה הרי מתקבל, שפלשתינה קלטה רק עשר נפשות· סך הכל של השנים הבאות לאחר זה הוא יותר גדול· אולם הוא לא פחות זעום

*) המספרים לקוחים מתוך ה„ספר סטטיסטי לארץ ישראל" תרפ"ט—1929 דוד הורביץ, הוצאת קרן היסוד, ירושלים.

ועלוב, אם יעלה על דעת מי שהוא להביא אותו באיזה שהוא יחס וקשר עם מספרי המהגרים היהודים הקונקרטיים והפוטנציא־ליים בארצות הקפיטליסטיות. הס"ה האמיתי הוא, כי פלשתינה לא גילתה גם בעשרת השנים האחרונות, שנות העליה, שום כוח קליטה.

מה שנוגע לערכה הסוציאלי של ההגירה הציונית לפלשתינה אפשר לעמוד עליה מתוך בחינה קלה של ההרכב המקצועי של ההגירה הזאת. כפי שמציין י. לשצ'ינסקי, היו בין היהודים שהיגרו לאמריקה בשנות 1900—1925 כ־60 אחוז בעלי־מלאכה ופועלי־תעשיה, בעוד שהסוחרים היוו רק כ־10 אחוזים *). גם ההגירה הכללית, הלא־יהודית, מאירופה מונה 60 אחוז בעלי מלאכה, פועלים וחקלאים **). המספרים הללו, אם כי הם שונים זה מזה בנידון ההרכב הסוציאלי, מעידים בכל זאת, ששני סוגי ההגירה כאחד נמנים על סוג עלית עובדים, עליה נורמלית. אחרת היא לגמרי העליה הציונית לפלשתינה. על השאיפות והכוונות הפוליטיות המיוחדות להגירה זו נעמור עוד להלן. כאן אנו רוצים לציין רק את הקו המענין והבולט של ההגירה הציונית, כי אחוז בעלי המלאכה והפועלים בהגירה זו במשך 1919—1928 אינו עולה על 20—23 אחוז ***). מי שמכיר את תנאי ההגירה לפלשתינה יעיד, שגם המספר הזה מנופח קצת. חלוץ המקבל „הכשרה" מקצועית באיזה בית־מלאכה של „החלוץ" במשך חודש או חדשיים נרשם כבעל מקצוע ופועל. בתור עדות נוספת לטיב המספרים הללו יכולה לשמש לנו הרובריקה „חקלאות", אשר 8—10 אחוז של העולים רושמים את זה

*) מצוטט לפי מאמרו של ד"ר שיפר, ב„היינט", גליון היובל 1928—1904 עמוד 69.

**) הוצאת חבר הלאומים, 1920—24 Die Wanderungsbewegung

***) מחושב לפי ה„ספר סטטיסטי לארץ ישראל" הנ"ל.

כמשלוח־ידם. ידיעה אלמנטרית של ההרכב הסוציאלי של המוני היהודים בפולניה, רומניה ועוד דיה בכדי להסיק בודאות גמורה, שהאחוז הנ״ל הוא פשוט מגוחך. ולא לחנם מוצא לנחוץ הדין וחשבון של העליה העובדת משנת 1926, הוצאת מרכז העליה שע״י ההסתדרות, לצרף „ביאור״ מתאים לכך.

המספרים המעטים הנ״ל מראים ברורות, כי ההגירה לפלשתינה אינה באה מתוך המוני העובדים היהודים בפולין, רומניה וכו׳, אלא מבין חניכי המפלגות הציוניות (לפי הדין והחשבון של העליה העובדת הנ״ל יוצא, שמתוך 4570 עולים שנרשמו במרכז העליה של ההסתדרות בשנת החשבון השתייכו לכל מיני אירגונים ציוניים כ־3400 איש). העליה הציונית אינה נובעת איפוא מבין הנגועים ביותר ע״י העוני והמצוקה השוררים ברחוב היהודי. העליה הציונית היא כאילו יוצא דופן בחיים הסוערים של המוני היהודים בארצות מושבותם. היהודים בהמוניהם אינם מרגישים למעשה בקיום מקלט הגירה ששמו פלשתינה. בתור ארץ הגירה המונית אין פלשתינה קיימת ברחוב היהודי.

ב. ההרכב הסוציאלי או „הנורמליות״ של הישוב בפלשתינה.

ערכה הזעום של ההגירה הציונית לפלשתינה לגבי גורלם של ההמונים היהודים בכל ארצות מושבותם ברור וגלוי לעין כל. ומשום כך מתאמצים הציונים להדגיש את ה„הישג״ השני: את ההבראה הכלכלית של המהגרים לפלשתינה, את חידוש המבנה הכלכלי של הישוב היהודי בארץ בניגוד למבנה הכלכלי של המוני היהודים בארצות אחרות. האומנם נוצר כאן בארץ ישוב יהודי בריא ונורמלי לפי מבנהו הכלכלי? ניתוח המצב לאמיתו מכחיש את ההנחה המקובלת הזאת.

גם כאן בארץ זעום מאוד אחוז החקלאים בקרב הישוב היהודי. לפי המפקד הממשלתי משנת 1931 ישבו במושבות היהודיות 39000 נפש *) מתוך המספר הכללי של הישוב היהודי של 175.000 נפש, כלומר, אחוז החקלאים בישוב היהודי מגיע ל־22.2. אחוז זה כשהוא לעצמו הוא זעום מאוד בהשואה עם אחוז הישוב החקלאי מס״ה האוכלוסים בכל מדינה אחרת, ואפילו האינדוסטריאלית ביותר. אולם למעשה אין גם המספר הזה מתאים למציאות· המושבות היהודיות הגדולות, כמו פתח־תקוה, רחובות ועוד, הן במובן ידוע עיירות יהודיות המכילות אחוז גדול של בלתי חקלאיים, אפשר להגיד, של ישוב עירוני· אם לקחת בחשבון את הפרופורציה בין החקלאים ובין שאינם חקלאים בתוך מסגרת הפעילים בכלכלה **) שבתוך הישוב

---

*) לפי המספרים שפורסמו בעתונות הציונית תיכף אחר המפקד יושבים בכפרים 46.465 נפש. אולם המספר הזה אינו מתאים למציאות (על טעות זו כבר עמד פרוים ב„פלשטין אנד ניר איסט" מ׳ 14/15 ש. ז.) המספר הנקוב על ידינו—39000— מחושב על פי הספר הרשמי של הממשלה, המכיל את תוצאות מפקד האוכלוסים. אנחנו לא כללנו בו נקודות, שהן בבחינת פרורי עיר ואינן יכולות להחשב בתור נקודות חקלאיות, כגון שכונות ברוכוב, מונטפיורי על יד תל־אביב, נוה יעקב ורמת רחל על יד ירושלים (הנקודות הללו מונות 1814 נפש). בנוגע לגשר־נחלים ועתלית, שהמפקד הממשלתי מונה בהם גם את הפועלים שהיו עסוקים אצל רוטנברג, במחצבות ובתעשית מלח — נקבנו את המספרים לפי מפקדי ההנהלה הציונית מ־1927 ומ־1930. לפי מ. סמילנסקי („בוסתנאי" מ-7 בספבמבר 1932 מ׳ 21) מספר הנפשות היושבות בכפרים היהודים הוא 35000, לפי פרוים, בפ. א. נ. א. הנ״ל — 39500.

**) (פעילים בכלכלה — הבוגרים העסוקים בעבודה מכניסה — זעלבסטטע־טיקע, „סאַמאָדעָיאַטעָלנעָ). אה מספר הפעילים בכלכלה בקרב כל הישוב היחודי בארץ יש לקבוע, לפי כל מיני חשובים, ל־70000, כלומר, ל־40 אחוז. אחוז הפעילים בכלכלה בישוב הכפרי עולה לפי „דין וחשבון וסכומים על מפקד

הכפרי היהודי גופא, כפי שנקבעה בדין וחשבון של ההנהלה הציונית על מפקד החקלאות העברית, שנת 1927 (עמוד 20. טבלה 36), דהיינו: 60 אחוז חקלאים ו־40 אחוז לא חקלאים—יצא שמתוך מספר הפעילים בכלכלה בישוב החקלאי היהודי לסוף 1931, המגיע כפי שנקבנו, ל־17500, היו עסוקים בחקלאות ממש רק כ־11·700 עובדים, מה שמהוה לגבי ס"ה הפעילים בכלכלה שבישוב היהודי בארץ, לגבי 70·000, 16.7 אחוז· מי שמכיר להלכה ולמעשה את המושבות היהודיות, את אלפי הפועלים הפשוטים העוסקים בכלמיני עבודות ולאודוקא חקלאיות, את רבוי הפקידים, הסוחרים ובעלי־המלאכה שבהם – יצדיק את ההבדלה בין חקלאיים ובלתי חקלאיים בישוב הכפרי עצמו (בנידון זה מאלפות הן מאוד גם התוצאות של מפקד האוכלוסים בחדרה שנערך ע"י ועד המושבה, ראה „דבר")· הישוב הכפרי היהודי כאן בארץ נבדל במובן זה מהישוב הכפרי הערבי ומהישוב הכפרי בכל ארץ אחרת· יש גם לקחת בחשבון, שאלפי פועלים יהודים מבין ה־39·000, שנמנו ע"י המפקד הממשלתי בתור ישוב כפרי, הם למעשה מחוסרי עבודה כרוניים, מחנה רזרבי, שבמובן ה„נורמליות" ו„הבראת המבנה הכלכלי" קשה מאוד לכלול אותם בתוך סך הכל של הנפשות החיות על חקלאות· טיפוס של פועל חקלאי כזה קשה למצוא בכל ארץ אחרת· היוצא לנו מזה, שבמובן ההבראה החקלאית לא יצרה הציונות ולא כלום· והרי על ההבראה החקלאית כל תפארתה של הציונות!

זעומה מאוד היא ההבראה הכלכלית של הישוב היהודי

החקלאות העברית· של אפריל 1927, דוד גורביץ, הוצאת קרן היסוד עמ' 38, ל־43.2 אחוז. אם גם נצרף חלק מסוים של עובדות בית לא יעלה האחוז על 50, כלומר, אחוז הפעילים בכלכלה בתוך הישוב הכפרי היהודי עולה על אחוז הפעילים בכלכלה הכללי ב־10 אחוז. את האחוז הזה, 50, במספרים מוחלטים — 19500 נפש, אנו מניחים ביסוד חישובינו.

בארץ גם בשטח התעשיה. אמנם, הישוב היהודי בארץ יכול לציין לגבי הישוב היהודי בארצות אחרות אי־אלה שנויים קלים לטובה כגון, עליה קלה באחוזים של הפעילים בכלכלה העסוקים בחקלאות והעובדים השכירים. אולם השנויים הקלים האלה לטובה בטלים ומבוטלים לגבי שאר הלקויים, המעמידים את הישוב היהודי בארץ בדרגה נמוכה מזו של הישוב היהודי בארצות אחרות.

את סך הכל של הפעילים בכלכלה בקרב הישוב היהודי בארץ יש לקבוע כפי שצוין לעיל ל־70.000 נפש בערך (40 אחוז לעומת 35 אחוז בפולין), בעוד שאת סך הכל של העסוקים בתעשיה ומלאכה ל־11.000 (לפי מפקד התעשיה והמלאכה העברי של הסוכנות היהודית במרץ 1930 „דין־וחשבון וסיכומים"). זה אומר, שמספר העסוקים בתעשיה ומלאכה לגבי המספר הכללי של הפעילים בכלכלה הוא — 15,7. אם נשוה את האחוז הזה—15,7 — עם אחוז העסוקים בתעשיה ומלאכה בקרב הישוב היהודי בארצות האחרות, נקבל את המספרים המאלפים הבאים: ממאה פעילים יהודים עסוקים בתעשיה ובמלאכה *): בפולין—32,2 אחוז, ברומניה — 42,5, בסלובקיה — 23,5, בהונגריה — 31,6, בבוהמיה מהרינג־שלזיה — 20,7, בגרמניה — 24,2, בפלשתינה — 15.7! המספר הזה, — 15,7 — מראה לנו, שאין התעשיה והמלאכה בארץ ממלאה לגבי הישוב היהודי את אשר מחסירה החקלאות. ולהיפך: אחוז העסוקים בחקלאות אינו ממלא את אשר מחסירים ענפי־התעשיה והמלאכה. הנחה זו מתבלטת בשלמות מתוך השואה עם אחוז העסוקים בחקלאות ובתעשיה ומלאכה אצל עמים אחרים בארצות שונות:

---

*) לפי יעקב לשצ׳ינסקי, עקאנאמישע שריפטן 1928.

החלוקה המקצועית של הפעילים בכלכלה של האוכלוסים הלא־יהודים בארצות שונות ושל הישוב היהודי בארץ.

שמות הארצות	אחוז העסוקים בחקלאות ובתעשיה ומלאכה		
	בחקלאות	בתעשיה ומלאכה	סך־הכל
פולין 1921	80,7	7,7	88,4
הונגריה	61,2	18,0	79,2
צ׳כוסלובקיה	38,7	35,0	73,7
רומניה	82,3	7,0	89,3
גרמניה	33,7	38,2	71,9
אנגליה	7,8	51,5	59,3
צרפת	42,7	30,2	72,9
הישוב היהודי בפלשתינה	16,7	15,7	32,4

המסקנה היא מרעישה: בעוד שבכל הארצות חיים שלושת־רבעי האוכלוסים ויותר על חקלאות, תעשיה ומלאכה, חיים בקרב הישוב היהודי בארץ רק כ־32,4 אחוז מענפי־הכלכלה היסודיים הללו. רבים ודאי יחלוקו על דיוק המספר הקובע את אחוז הפעילים בכלכלה המתפרנסים מחקלאות ומתעשיה. כמובן, שאין אנו קובעים מסמרות בדיוק הנמרץ של המספרים שהובאו על ידינו. חוסר סטטיסטיקה מסודרת בארץ, אי הכללת מספר ידוע של העוסקים בבנין לסירוגין, במסילות הברזל וכדומה ודאי שגורמים לידי ליקויים בדיוק המספרים. אולם אם גם נקח בחשבון את כל הליקויים הללו ונצרף דרך השערה לחשבון עוד אי־אלה אחוזים לא יגדל גם אז המספר בהרבה. בכל אופן, התוכן היסודי של הטבלא לא ישונה, אם גם יגדל מספר העסוקים בחקלאות ובתעשיה ומלאכה בקרב הישוב היהודי בארץ באחוזים אחדים. גידול כזה איננו משנה אף במעט את המסקנה העיקרית שאליה

אנו באים מתוך ניתוח מספרי והיא — שהישוב היהודי בארץ אינו בנוי כלל וכלל על יסודות כלכליים בריאים.

בחינה קלה נוספת של המספרים מגוללת בפנינו עוד קוים מענינים אחדים. לפי מפקד הפועלים שסודר ע״י ההנהלה הציונית במרץ 1930 (ראה „דין וחשבון וסיכומים כלליים של הסוכנות היהודית״) עלה מספר השכירים בישוב היהודי ל־23.830 וביחד עם הנפשות התלויות בהם ל־47.000. זה אומר, שהשכירים מהווים בערך כ־27 אחוז מס״ה האוכלוסים. מה שנוגע לפולין, מעריך י. לשצינסקי (ראה „עקאנאמישע שריפטן״, 1928) את אחוז השכירים יחד עם ס״ה הנפשות התלויות בהם ל־30 אחוז, לארצות הברית — עד ל־46 אחוז. היוצא מזה, שאחוז השכירים ביחד עם ס״ה הנפשות התלויות בהם בתוך הישוב היהודי הוא נמוך מזה שבארצות אחרות. ועוד. בפלשתינה עסוקים 36.4 אחוז של השכירים בפקידות, מקצועות חפשיים ושירות בית, בפולין — 36.6. זה אומר, שגם בנידון זה לא באה שום הבראה בהרכב הסוציאלי של היהודים בפלשתינה.

וברור, שכל ההכרזות הצעקניות בדבר ישוב יהודי „מופתי״ לפי הרכבו הכלכלי, גרעין של אומה „נורמלית״, מתבדות ע״י המספרים היבשים. הציונות לא רק שלא הקלה ע״י קליטת הגירה המונית את עניים ומצוקתם של המוני היהודים באשר הם, אלא שלא הצליחה אפילו להבריא באופן יסודי גם את אותן עשרות האלפים האחדות, שנקלטו בארץ בעמל כה רב ומתוך בשורת גאולה צווחנית במשך כל כך הרבה שנים.

2. החקלאות בפלשתינה בשנים הקרובות

אין צורך בהוכחות יתרות בכדי לקבוע שפלשתינה לא תוכל לקלוט בשנים הקרובות שום עליה, באם ישאר בעינו ההרכב המקצועי הנוכחי שעליו דובר בפרק הקודם. כיום חי חלק גדול של הישוב היהודי מפקידות, מסחר, תמיכה בכספי חוץ בצורות שונות, ומעבודות פשוטות המרעיבות את העסוקים בהן. המצב הזה לא יוכל להשאר זמן רב ללא שנוי. בכל אופן, הישוב היהודי לא יוכל לגדול ולהתרחב כל זמן שרק 33 אחוז ממנו או קצת יותר עסוקים בחקלאות ובתעשיה ומלאכה. הישוב היהודי לא יוכל לגדול להבא אף במדה הזעומה של השנים הקודמות, באם לא יבוא שינוי יסודי בהרכבו הסוציאלי הקיים, והעיקר, באם המהגרים החדשים לא יקלטו ב–80 אחוז בחקלאות, בתעשיה ומלאכה. קביעת איזו שהיא פרוגנוזה בנוגע להתרחבות הישוב היהודי בארץ מותנית איפוא בחקירת האפשרויות לפתיחת מקורות כלכלה חדשים בשנים הקרובות בשטח החקלאות והתעשיה כאחד. כמובן, שבמסגרת הצרה של חוברת זו אנו מוכרחים להסתפק רק בסימון קוים ושרטוטים סכימטיים לשם אורינטציה גרידא אולם בתוך הערפל המלאכותי, שהציונים עוטפים בו את כל החקירות בנוגע ליכולת הקליטה של הארץ הזאת, יש משום תועלת רבה גם בקוים ושרטוטים סכימטיים המבוססים על חקירה כנה ומציאותית של השאלה הנידונה.

את הדיון בשאלה אשר לפנינו נפתח בחקירת כח הקליטה

של החקלאות בארץ בשנים הקרובות, בסיכויי פיתוח החקלאות לסוגיה (פלחה חרבה, פלחה אינטנסיבית, ציטרוסים).

א׳ יכולת הקליטה של הפלחה החרבה

לפי חקירת מנהל המדידות בארץ מגיע שטח הקרקע הראוי לעיבוד ל־8.440.000 דונם· מזה יש להוריד את שטח באר שבע שאינו בא לעת־עתה בחשבון ואז מתקבל המספר 6.600.000 דונם בערך. לפי הספירה הממשלתית האחרונה גרים בכפרים כ־600.000 נפש — במספרים עגולים, מלבד הבדו יים, שמספרם מגיע למעלה מ־66 אלף נפש. אם נחלק את השטח של 6·600·000 דונם על 600.000 נפשות, נקבל 11 דונם לנפש או 66 דונם למשפחה פלחית בת 5 נפשות·

אין צורך להוכיח ש־66 דונם למשפחה אינם מספיקים כלל למשפחה פלחית החיה על החקלאות בלבד· סימפסון העמיד את מינימום הקרקע הדרוש למשק פלחי — בלי השקאה — על 130 דונם. אמנם, המומחים הציונים חולקים על המינימום הזה ומכריזים שהוא גדול יותר מדי· אולם מדת רצינותם המדעית בקביעת מינימום הקרקע למשק ערבי מתגלית בשעה שהם מתכנים תכניות של משק פלחה עברי בלי השקאה. במקרה זה הם קובעים את מינימום השטח הדרוש ל־150—100 דונם. ועדת המומחים של הסוכנות היהודית קבעה את המינימום ל־250 דונם. כפי שאפשר להיוכח מתוך המספרים המעטים הללו אין בשטח האדמה בארץ הראוי לעיבוד כיום, בלי הרחבת השטח הזה וטיובו, כדי לפרנס בתנאי משק פלחה חרבה אפילו את האוכלוסים הקיימים ועל אחת כמה וכמה כדי לקלוט אלפי חקלאים נוספים מארצות חוץ· ואין המסקנה הזאת משתנית בעיקרה, גם אם נניח ביסוד חישובינו את שטח הקרקע המלא, הנקוב ע״י מנהל המדידות בארץ (8.440.000 דונם) מבלי לנכות את שטח באר־

שבע. גם לפי חשבון זה מתקבל למשפחה פלחית מינימום קרקע לא יותר מ־84 דונם. מלבד זה יש לצרף לחשבון גם את עשרות אלפי הבידואים, שאין פתרון אחר לקיומם מבלעדי ההתישבות, ואז יקטן המינימום הנ"ל עוד יותר.

אולם, מובן, שכל החישובים הללו, אפשר להגיד, חישובים טכניים בלבד, אינם ממצים את כל חומר המצב של הפלחות בארץ וגורלה להבא: אל ס"ה החישובים הטכניים הנ"ל יש לצרף ס"ה אחר, חותך ומכריע – את ס"ה של תוצאות המשבר העולמי, אשר ניחת בכל כבדו בעיקר על הפלחה האקסטנסיבית, את התנאים המיוחדים אשר בהן נמצא המשק הפלחי בארצות המזרח, מיסי הממשלה, הרינטה הקטלנית, הרבית וכו'. רק אגב צירוף כל הגורמים הללו יחד נדע ונבין את גורל הפלחה החרבה הפלחית כאן בארץ. הדין־וחשבון של קרוסבי גולל לעיני כל תמונה מחרידה ומזעזעת של מצב הפלח, ומיותר הוא כאן לחזור על זה. גם מצב המשק העברי העוסק בפלחה חרבה הוא בכל רע. המצב במושבות העמק התחתון, בגוש עפולה, בגליל העליון הוא ממש קטסרופלי, למטרות מאות הפונטים שהושקעו שם בכל משק. תל־עדשים, מרחביה, כפר־ברוך, הן עדויות חיות למצב הפלחה החרבה בארץ, ואפילו כשהיא נשענת על השקעה של מאות פונטים למשק.

משק הפלחה האקסטנסיבי יכול להתקיים או על יסוד ייצור גרעינים בכמויות גדולות לממכר בשווקים העולמיים, או על יסוד הספקה עצמית מוחלטת בתנאי חיים פרימיטיביים. לטיפוס המשק הראשון, משק היוצר כמויות גדולות של גרעינים לשם ממכר, אין מקום בארץ הזאת מפני חוסר שטחים רחבי ידים, (משק כזה זקוק ל־500—400 דונם ויותר), גם אם נתעלם לרגע משאלות הציוד במכונות מודרניות ומקושי ההתחרות בשווקים העולמיים. אולם גם השיבה אל משק ההספקה העצמית הפרימי־טיבית ללא קניה ומכירה היא בלתי אפשרית כיום. להיפך, המשטר

הישבני והקפיטליזם החודר לארץ הורסים יותר ויותר את המשק של הספקה עצמית פרימיטיבית. בכל אופן, היהודי בן העיירה לא יהפך לפלח המספק את כל צרכיו בלחם, בשר, חלב, חמאה, בגדים וכו׳ באופן נטורלי ממשקו הוא, ואשר דבר אין לו עם מקח וממכר. על האפשרות הזאת חדלו כבר לדבר גם במחנה הציונים גופא. אנו חושבים למותר לגבב הוכחות לשם ביסוס ההנחה הזאת. אנו עוברים אל ניתוח אפשרויות הטיפוס השני של משק הפלחה – הפלחה האינטנסיבית.

ב. יכולת הקליטה של הפלחה האינטנסיבית.

דברים אחדים קודם כל על הפלחה האינטנסיבית בלי השקאה. המכוון כאן למשק המתנהל על יסוד מחזור זרעים מתאים, זיבול הקרקע וכו׳. למעשה זה אומר, בתנאי הארץ ביחוד, משק חלב ועופות, כפי שמעיד אופי המשקים האינטנסיביים הגרמניים והיהודיים. השטח הדרוש למשק כזה הוא לא פחות מ־150 דונם, כפי שמעידה הפרקטיקה בעמק (ראה גם ספרו של י. וילקנסקי „משק החלב בתור בסיס להתישבות בפלשתינה" באנגלית). המשק המשמש מעבר לצורה אינטנסיבית זו דורש שטח יותר גדול. בכל אופן, ברור, שצורה משקית זו, פלחה אינטנסיבית בלי השקאה, מעמידה אותנו שוב בפני השאלה של חוסר קרקע להתישבות המונית נוספת, כפי שהוכח על סמך ניתוח המספרים בדבר שטח הקרקע שבארץ בפרק הקודם. מרכז הכובד כנראה מונח בפלחה האינטנסיבית בהשקאה.

האומנם נושאת בחובה הפלחה בהשקאה אפשרויות של התישבות המונית בארץ?

המומחים הציונים קובעים את השטח הראוי להשקאה בתנאי חשבון כלכלי ליותר מ־1.200.000 דונם. אולם חשבון זה נעשה לשם תעמולה. ועדת החקירה של הדז׳וינט קבעה את שטח ההשקאה

בחבלים שונים בארץ ל־500.000 דונם. אם ניטול מזה 200.000 דונם, המוכשרים למטעי הדר ועדיין לא ניטעו, אשר עליהם ידובר לחוד, נשארים לרשות הפלחה האינטנסיבית כ־300.000 דונם. זה אומר, לפי המפתח של 25 דונם למשפחה, 12.000 משפחות נוספות (כמובן, אם להוציא מחשבון זה כל התישבות ערבית באדמת השקאה). אולם החשבון הזה נעשה ללא כל תשומת לב לאי אלה תנאים קודמים כלכליים. הטיוב וסידור ההשקאה יעלו הרבה כסף (בעמק החולה, למשל, התופס 150.000 דונם, כלומר, מחצית השטח המדובר, מעריכים את ההוצאות ל־25 לדונם!) סידור כל משק מסוג זה יעלה איפוא ל־1000 פונט ויותר. המשק האינטנסיבי מסוג זה יצא עמוס הוצאות מרובות אל שוק ההתחרות. בתנאים כאלה יש לפקפק בכלל, אם תוכל תוצרת זו, העמוסה הוצאות השקעה וייצור מרובות, להתחרות עם התוצרת הערבית כאן בארץ ומסביב לה וכן עם תוצרת ארצות הים. אולם פי כמה חמורה היא שאלת עצם המצאת השוק בכלל לתוצרת החקלאית. נתאר לנו לרגע כי בכל שנה נוצרים ששה־שבעה „נהללים", ואז נבין את הקושיים העצומים העומדים בפני שווק תוצרת החלב והעופות. כבר היום נתקלת „תנובה" בקושיים עצומים בשיווק תוצרתה *).

---

*) לפי הממורנדום של „תנובה" לממשלה (דבר מ־15 בספטמבר 1932, 2225) מתרבה תוספת החלב בכל שנה פי 3—2 בהשואה עם מכסת החלב הדרושה לרבוי הטבעי בארץ (תוספת חלק בשיעור של 5.5—7 מליון ליטר לעומת $2^1/_4$ מיליון ליטר הנדרשים לריבוי הטבעי לפי מכסת 73.9 ליטר לנפש לשנה), מה שנוגע להרמת המכסה הממוצעת לנפש, קשה להניח שהציונים עצמם מתיחסים לזה ברצינות בתנאים הנוכחים בארץ. מבלי לדעת את פרטי הנתונים אשר על יסודם צורף הממוצע הנקוב בממורנדום הנ"ל, אפשר להניח למפרע שמכסת החלב לנפש במסגרת הישוב היהודי הגיעה כבר לנקודת השובע בגבולות רמת החיים הקיימת ברחוב היהודי, והגדלת המכסה הזאת פירושה הרמת רמת־

ועוד: יש לפקפק בכלל, אם ההון הפרטי היהודי יזרום לפלחה האינטנסיבית. יהודי פולני או רומיני שיש באפשרותו להשקיע 1000 פונט במשק נחשב כבר לנגיד בעמו ולא ילך לנוד על משק פלחה הדורש עבודה עצומה וחיי־כפר. אנו עדים לזה, שגם אירגוני החלוצים אינם רוצים ללכת לפלחה, ועל אחת כמה וכמה בעלי 1000 פונט. ומה שנוגע להון הלאומי, שתעודתו כיום היא לפי דברי הציונים לרכז בידו את האיניציאטיבה להרחבת הפלחה האינטנסיבית — הרי עומד הוא עכשיו כבר לאחר פשיטת הרגל. הקצבת 40 000 פונט על ידי הסוכנות להתישבות לשנת 1932, בכלל זה ביסוס המשקים הקודמים הדורש סכום הרבה יותר גדול מזה, מעידה כמאה עדויות ואינה זקוקה לפירושים נוספים.

גם הפלחה האינטנסיבית אינה יכולה לשמש מנוף להתישבות ציונית המונית.

ג. יכולת הקליטה של מטעי ציטרוסים.

בארץ נמצאים עוד בערך כ־200.000 דונם מוכשרים למטעי תפוחי־זהב (שאלת פיתוח אשכוליות מחוץ ל־200.000 דונם הללו עומדת עדיין תחת סימן נסיון הן במובן התאמת הקרקע והן במובן מקורות המים). לפי הפרופורציה הקיימת בין הנטיעה הנעשית ע״י הערבים וזו של היהודים יש לשער,

---

החיים של הישוב היהודי בכללו. אולם גם רמת החיים של המוני העובדים היהודים נמצאת עכשיו לא בפרוצס של עליה אלא של ירידה. מה שנוגע לשוק הערבי, הרי מלבד מה שרמת החיים של המוני הערבים היא נמוכה מאוד, אינו בא בכלל בחשבון לגבי הרחבת התוצרת החלב היהודית היקרה. (הרוחה הזמנית בממכר תוצרת תנובה באוגוסט האחרון שנת 1932 אין בה כדי לבטל את נסיון רב־השנים).

שהיהודים יטעו מסך הכל השטח הנ״ל בערך כ־125.000 או קצת יותר מזה. את מספר המשפחות היכולות להתפרנס מ־125.000 תפוחי זהב יש לקבוע לפי המפתח של ההנהלה הציונית — 15 דונם נטועים למשפחה — בערך ל־9000—8 משפחה. גם אם נתעלם מכל הגורמים העלולים לצמצם את המספר הזה, הרי ברור ש־8000 משפחה הוא מספר זעום מאוד בהשואה עם התכניות בדבר מאות אלפים ומיליוני היהודים העתידים לפי דברי הציונים להקלט בארץ. אולם לאמתו של דבר אין גם המספר הזה די ריאלי.

כפי שמעיד הנסיון של השנים האחרונות נעשית הנטיעה ברובה ע״י בעלי הון ובשטחים גדולים הנעבדים ע״י פועלים שכירים (הפועלים וגם „המעמד הבינוני" מתוך המרוששים אין באפשרותם לסדר להם משק תפוחי זהב העולה עד 1000 לא״י ויחד עם ההוצאות במשך שנות ההמתנה לפירות וכו׳ עד 2000 לא״י) אולם בעלי ההון הללו משתמשים וישתמשו גם להבא גם בעבודה ערבית. הסתדרות הפועלים העברים אמנם נלחמת קשה בפועל הערבי, אבל יש לפקפק אם תצליח לנשל את הפועל הערבי בשלמות. חלק מסוים של המטעים היהודים יעבד גם להבא ע״י פועלים ערבים. ושוב: עצם קיום העבודה השכירה במטעים מסרס את החשבונות בדבר קליטת אלפי משפחות. ההתחרות הכיבושית של הפועלים היהודים בפועל הערבי מורידה את מחירי העבודה ומעמידה תחת סימן שאלה את האפשרות של ביסוס הפועל העברי השכיר במשק המטעים די מחיתו הוא ומשפחתו במשך כל השנה. כל הגורמים הללו מצמצמים גם את המספר הנקוב למעלה. ויש להניח על כן, שבתנאים הכי טובים של פיתוח הפרדסנות יוכלו להיקלט בה רק איזה מאות משפחות לשנה.

ולסוף, יש לציין בכלל את ההפרזה האבסורדית שבביטחון השורר בארץ לגבי אורך־ימיה של הקוניונקטורה הפרדסנית. והרי

סכנה תמידית מרחפת על משק תפוחי הזהב בארץ בצורת הרחבת שטח הנטיעה בארצות הים התיכון וירידת המחירים. נדנוד המחירים בראשית החורף שנת 1931—32 משמש אזהרה חמורה, ואין ספק שנכונים עוד זעזועים קשים לפרדסנות, למבצר הקליטה הציוני הזה.

החקלאות בארץ אינה יכולה איפוא בשנים הקרובות לקלוט מאות אלפי יהודים כפי שמתארים לנו הציונים. בארץ העניה הזאת, במערכת היחסים השוררים בה והמצב הכלכלי והפוליטי בכל העולם, לא רק שלא יתכן לדבר על אימיגרציה המונית, אלא קשה מאוד הפרובלימה של הבטחת רמת חיים אנושית לאוכלוסים הקיימים ולריבוים הטבעי. בכדי להרים את קרן האוכלוסים הקיימים משפלותם נדרש שנוי יסודי וענקי של הבנין הכלכלי והפוליטי בארץ. דרושים שינויים כבירים בארץ בשטח חלוקת הקרקע, טיוב ציוד, יצירת שווקים פנימיים, כלומר, איחוד פדרטיבי של כל ארצות הערביות, המהוות גוש כלכלי טבעי בעל פוטנציה גדולה של שווקים פנימיים וסיכויים להקמת תעשיה. הציונות המתנגדת לכל אורך החזית הכלכלית והפוליטית לאיזה שהם שינויים במערכת היחסים בארץ—האין בה משום דמיון חולני או התעיה זידונית, כשהיא באה לתכן תכניות בדבר הקלטת מאות אלפי נפש מן החוץ בחקלאות בארץ?

3. לסיכויי פתוח התעשיה בארץ

בנוגע לסיכויי התעשיה הולך ומשתרר במחנה הציוני אופטימיזם מוחלט. ארץ־ישראל עתידה לפי דברי חכמי הכלכלה הציוניים להיהפך למעין בלגיה של המזרח הקרוב (ראה הממורנדום של הסוכנות היהודית לסימפסון, עמ׳ 79). שפע האופטימיזם התעשיתי של הציונות מסתמך על כלל מדעי די אוריגינלי: על חוסר כל כללים ותנאים קודמים בכלל לפיתוח תעשיה. לפי זה יכולות לצמוח בפלשתינה כל מיני תעשיות, כגון תעשית מתכת ומכונות, טקסטיל וכו׳, למרות מה שבארץ אין פחם וברזל וחמרים גלמיים אחרים הדרושים לתעשיות אלו. את שאלת הפחם בתור חומר הסקה ביטלו כבר חכמי הכלכלה הציוניים לגמרי, באשר את מקומו, הם אומרים, תפשו כבר הנפט וכוח המים. כמו כן הם מוכיחים בכל מיני אותות ומופתים, כי חמרים גלמיים ארציים או אפילו קרבת החמרים הגלמיים חדלו בכלל למלא תפקיד מכריע בהקמת ענפי תעשיה בכמה וכמה ארצות. בקיצור—אין שום מעצורים לפיתוח תעשיה פורחת בארץ, והעיקר הוא—רצון היהודים.

קשה כמובן להכנס בעובי הויכוח עם בעלי ארגומנטציה כזו. לשם זה צריך קודם כל לפתוח בויכוח על עצם השאלה, אם קיימים בכלל איזה שהם כללים ותנאים קודמים הקובעים את אפשרות פיתוח תעשיה זו או אחרת בארץ פלונית או אלמונית, או שכל ענין פיתוח התעשיה הוא דבר שברצון ובמקרה. ויארכו עלינו הדברים. אולם על אי־אלה דוגמאות

שה„תיאוריה" התעשיתית הציונית מסתמכת עליהן כדאי לייחד אי־אלה מלים. בשטף הוכחותיהם ונימוקיהם מסתמכים חכמי הכלכלה הציוניים על עובדות בודדות ובלתי טפוסיות כלל וכלל ועושים מזה מטעמים לחיך קוראיהם. את הקמת המט־לורגיה האיטלקית, למשל, הם מביאים כהוכחה שתעשית מתכת יכולה להתפתח ללא פחם וחמרי ברזל מקומיים. אכן, את עצם גידול המטלורגיה באיטליה ובהולנד ללא פחם וחמרי ברזל מקומיים במדה מספיקה ודאי שאין להכחיש. אנו מצדנו יכולים להוסיף עוד הוכחות מסוג זה — את גידול המטלורגיה ביפן. אולם לו התעמקו התיאוריתיקים הציוניים בתנאי גידול המטלורגיה בארצות הנ"ל היו מגלים שענפי המטלורגיה באיטליה וביפן נולדו ומתקיימים גם עד היום במדה מכריעה אך ורק הודות להזמנות צבאיות, מכסים גבוהים ותמיכות ממשלתיות ביד רחבה וכו'. מה שנוגע להולנד—גידול התעשיה המיכנית קשור בעמדתה המסחרית־הימית היוצאת מן הכלל. והעיקר, הציונים אינם עושים את החשבון עד סופו: הם אינם יודעים כנראה שבעד הפחם והברזל מוכרחות איטליה ויפן סו"ס לשלם בחלק גדול ע"י אקספורט של תוצרת מקומית חקלאית, וכי לתוצרת המטלורגית האיטלקית והיפנית, קשה באמת, ובמדה ידועה מפני הטעמים הנ"ל, מפני חוסר פחם וחמרי ברזל ארציים במדה מספיקה, להתחרות בשווקים הזרים (כמובן, שענין ה„דמפינג", הרבצת תוצרת בשווקים זרים במחירים נמוכים מאלה הקיימים בארצות מוצא התוצרת, אינו בא בנידון דידן בחשבון: גם ה„דמפינג" יתכן רק בתנאי שוק פנימי רחב). רק על פי ההגיון והמדע הציוניים המיוחדים במינם, ולא רק בשטח התעשיה, אפשר להגיע לידי המסקנה האופטימיסטית שגם בפלשתינה אפשר לכונן על בסיס של פחם וברזל מן החוץ תעשית מתכת ומכונות ללא הזמנות צבאיות, ללא מכסים וללא תמיכות

ממשלתיות ולהתחרות בשווקי ערב עם הטרוסטים של גרמניה אנגליה, ארצות הברית וכדומה.

אנחנו התעכבנו בראש וראשון על תעשית המתכת, משום שבה בולטת ביותר האבסורדיות שבתיאוריה התעשיתית האורי־גינלית של הציונים. אולם גם לגבי שאר ענפי התעשיה אפשר להוכיח שאין כל יסוד לאופטימיזם הציוני. לדוגמא אפשר להביא אפילו את מקצוע הטקסטיל, שבה תולים הציונים כל כך הרבה תקוות.

הדעה שחוסר חמרים גלמיים והסקה אינו יכול לשמש עיכוב לפיתוח התעשיה רווחת בנוגע לתעשית הטקסטיל יותר מאשר לגבי כל תעשיה אחרת. ואמנם, אנו עדים שכל ארץ וארץ משתדלת לפתח בגבולותיה את תעשית הטקסטיל ללא קשר עם מקורות חמרים גלמיים והסקה עצמיים ולא בלי הצלחה. אולם חכמי הכלכלה הציוניים מתעלמים גם כאן מתנאים יסודיים אחדים והם: שווקים פנימיים ומכסי הגנה כאחת, או שווקים קולוניאליים הנתונים לרשותה המלאה של תעשית המטרופולין.

אפשר לתאר ארץ חקלאית בלתי מפותחת במובן התעשיתי המקימה לה תעשית טקסטיל, התלויה במקורות חמרים גלמיים ודלק מן החוץ. אולם במה דברים אמורים, כשלארץ זו יש שוק פנימי רחב המוגן ע״י מכסים גבוהים. אמנם, פיתוח תעשית הטקסטיל מתהוה גם אז על חשבון הצרכנים־החקלאים וגורם הפסד למשק הלאומי בכללו, בכל אופן, בשנים הראשונות. אולם השוק הפנימי הרחב ומכסי־ההגנה יכולים בכל זאת לשמש בתור תנאים קודמים, שיש בהם כדי לקיים את תעשית הטקסטיל ולו גם באופן מלאכותי במדה ידועה. אפשר להניח כמו כן את האפשרות של פיתוח תעשית טקסטיל גם בארץ חסרת שוק פנימי גדול, או אשר בכל אופן אינו גדול עד כדי לקלוט את כל התוצרת הטקסטילית, בתנאי שלארץ זו ישנם שווקים מונופוליסטיים, או יותר נכון בתנאי שמדינה זו היא ישבנית

ותופסת לה את המונופולין בשווקים ידועים בכוח ובחוזק יד צבאי. אולם אינו מתקבל על הדעת כלל וכלל, כי בארץ קטנה ללא חמרים גלמיים וללא חמרי דלק, בלי שוק פנימי גדול, ללא יכולת להטיל מכסי הגנה גבוהים וכו׳ – תוכל לגדול תעשית טקסטיל, אשר תעמוד בהתחרות עם יפן, הודו, אנגליה ועוד.

הדוגמאות בדבר לנקשיר, הולנד, איטליה, שהממורנדום הנ״ל מביא לנו, הן רק פרי חוסר ידיעה מעמיקה בתנאי התעשיה שיווקה בעולם. המרכז הטקסטילי בלנקשיר התפתח בשעה שאנגליה חלשה עוד על גויים במובן התעשיתי. ודוקא ללנקשיר היו כמעט כל התנאים הקודמים לפיתוח תעשיה זו – פחם ומכונות בזול ובקירוב מקום, העדר כל מתחרים בעולם, סגולות אקלי־מיות שערכן לא פג עד היום ומומחיות שנצטברה משנים. ואם תעשית לנקשיר מצטמצמת כיום ואינה יכולה להתחרות בשווקים הקולוניאליים – מה תגיד תעשית טקסטיל בפלשתינה? והוא הדין גם לגבי תעשית הולנד. למדינה זו ישנו שוק פנימי הגון בצורת ישוב חקלאי בעל כוח קניה גדול ומלבד זה גם שווקים קולוניאליים. הולנד ״נהנית״ עד היום ״מנתיניה״ הקולוניאליים. כל הדוגמאות הללו, שהציונים מביאים בכדי לבסס את הכלל שלהם, האומר, כי אין כללים לפיתוח התעשיה, וכי זו יכולה לצמוח ולפרוח בכלל בכל מקום ובכל עת כרצון קפיטליסט זה או אחר – כל הדוגמאות הללו אין בהן כדי להוכיח, שפלשתינה תלך בעיקבות ה״דוגמאות״. פלשתינה נתונה בתנאים מיוחדים ושונים ביסודן מאשר הארצות הנ״ל. ורק מתוך בחינת הגורמים והתנאים המיוחדים לארץ הזאת נוכל לעמוד על מידת הסכויים לפיתוח תעשיה ענפה בארץ.

אנחנו לא נבוא לפרט כאן את כל הגורמים שבהם תלוי פיתוח מהיר של התעשיה בארץ. ויהי כדעת הציונים הגורסים, ששאלת חמרים גלמיים וחמרי הסקה ארציים אינה

ממלאת יותר תפקיד מכריע בפיתוח תעשיתי. מכל הגורמים היסו־דיים נבחון לע״ע את שאלת השווקים, שבהכרחיותם מודים גם הציונים הכי אופטימיסטיים. ומה הם הסיכויים בנידון זה? מבלי להכנס לחקירות יתרות יש לקבוע למפרע, שהמוני הפלחים בארץ אינם מהווים ואינם יכולים להוות בתנאים הקיימים שוק נורמלי לתוצרת תעשיתית. בכדי שאוכלוסי הארץ יוכלו לשמש בסיס נאמן לפיתוח מהיר של התעשיה, יש להרים את קרנם השפלה. יש להפוך את הפלח בעל המשק הפרימיטיבי למוכר וקונה כאחד. אולם הרמת קרנם של הפלחים תלויה, כפי שציינו כבר בפרק הקודם, בשינוי אגררי עמוק ויסודי, אשר ישנה מן המסד ועד הטפחות את כל מערכת היחסים הכלכליים והפוליטיים בארי״ הזאת. שינוי אגררי עמוק ויסודי הוא תנאי קודם לפיתוח התעשיה בארץ הפיאודלית הזאת, באשר רק שינוי כזה יעלה את המשק הפלחי על רמה יותר גבוהה ויגדיל, או יותר נכון ייצור מחדש את כח קניתו. אולם דוקא ללוחמי תעשיה הקולטת המוני פועלים יהודים אין פרספקטיבה כזו כלל וכלל. שינוי אגררי עמוק ויסודי בארץ יעלה אל השלטון כוחות חדשים ושונים מאלה הקיימים כיום ויבלבל את חשבונות הציונים לא רק בשטח התעשיה אלא יבטל בכלל את כל אותם התנאים אשר עצם קיום הציונות בארץ תלוי בהם. שנוי אגררי עמוק ויסודי ישים קץ לציונות לגמרי, ואז לא יהיה במילא מקום לפיתוח תעשיה בארץ המעסיקה בעיקר עולים מן החוץ ומעמידה את אוכלוסי הארץ במצב של נותנים בלבד — של צרכנים שאינם נהנים מתעשית ארצם בצורת קבלת עבודה בתעשיה המתפתחת ומכירת תוצרת חקלאית לעסוקים בתעשיה זו. הלוחמים לתעשיה ציונית נמצאים איפוא בתוך מעגל קסמים: לא יתכן שוק פנימי רחב בארץ לתוצרת התעשיה ללא שינוי אגררי עמוק ויסודי קודם, אולםשנוי זה יסתום את הגולל על

הציונות כולה, לנוכח סכנת כליון גמור לציונות מוותרים כמובן הציונים לא רק על השינוי האגררי היסודי, אלא אפילו על ריפורמות אגרריות, באשר גם הללו מאיימות על ההתישבות החקלאית הציונית, כפי שניוכח בפרקים הבאים. הציונים אינם גורסים לפיכך את פיתוח התעשיה בתנאי פלחות מבוססת ומוצקת: בממורנדום הנ״ל הם מציינים בפירוש, שלא הפלחות הפלשתי־נאית היא שתשמש שוק לסחורה התעשיתית. ונשאלת לכן השאלה: מי ומי ישמש שוק לתעשיה הפלשתינאית?

הממורנדום של הסוכנות והעתונות הציונית בכלל סומכים על שני גורמים: על העליה ועל הארצות הערביות הסמוכות. מה שנוגע לעליה מיותר להרבות בדברים. כל מי שמוחו לא נסתבך בתכניות הציוניות המנחם מנדליות יבין, שהגירת איזה אלפי יהודים לארץ לשנה לא תיצור שוק לתעשיה ענפה ומבוססת. התעשיה בכל הארצות החקלאיות התפתחה בראש וראשונה על יסוד האכרות הארצית בתור שוק פנימי. רק הפיכת האכרות הארצית או זו שבמושבות לקונים, כלומר: רק רכישת הקונים שישנם כבר בפוטנציה בארץ או במושבות, יכולה לקדם את התעשיה בצעדים מהירים. והישבנות אמנם מוציאה את הדבר הזה לפועל — בדרכיה היא ולמטרותיה היא. באמצעים המיוחדים לה היא הופכת את משקי האכרות הנטורליים במושבות לקונים, ועל עצמות האוכלוסים הקולוניאליים, האכרים ובעלי המלאכה כאחד, היא יוצרת שווקים לתוצרת תעשיתית, כמובן, לא למקומית אלא לתוצרת תעשית המטרופולין. את פיתוח השוק במושבות היא מגשימה לא ע״י הרמת קרן האכר, ביסוסו והגדלת כוח קניתו, אלא בדרך הרחבת השוק, כלומר, היא הורסת את המשקים הנטורליים ויוצרת את שווקיה ע״י צירוף כוחות הקניה הזעומים של מיליונים ומיליונים משקים מדולדלים. והדברים ידועים למדי. אולם לתכן תכניות בדבר פיתוח מהיר של התעשיה ע״י הכנסת עולים־קונים

לארץ הרי זה יאה אך ורק למנחם־מנדלים ציוניים. אכן, גם המנחם־מנדלים הציונים מרגישים את כל החולשה שב״תכנית״ כזו והם ממהרים להחיש להם מפלט בצל השווקים של הארצות הערביות הסמוכות לארץ הזאת, בצל המזרח הקרוב בכללו. והמציאות כאילו עומדת על צדם: התעשיה הציונית מתקיימת אמנם במדה הגונה מאקספורט, המהוה כיום כ־25 אחוז מתוצרתה, והשווקים העיקריים הם ארצות ערב. ועל הרחבה מתמידה של האקספורט הזה בונים התיאורתיקים ואנשי המעשה הציוניים את כל תקותם. נבחון לכן, אם יתכן פיתוח תעשיה מהיר בפלשתינה על יסוד השווקים הערביים הסמוכים.

אין ספק, כי הארצות הערביות מכילות בדרך כלל אפשרויות פוטנציאליות כבירות לפיתוח ושיגשוג תעשיתי. הארצות הער־ביות שותתות דם בעקב הפילוג בין חלקי הגוש הכלכלי האורגני האחד. סוריה, פלשתינה, עבר־הירדן, עירק ובמדה גדולה גם מצרים מהווים גוש כלכלי אחיד. אולם כאן אנו נתקלים שוב באותה הפרובלימה שצוינה לעיל. תנאי קודם לפיתוח הפוטנציות הכבירות הנ״ל הוא איחוד הארצות הללו לפידרציה כל־ערבית ופתרון השאלה האגררית. ובתנאים הנתונים הא בהא תליא. וברור איפוא, שהציונים אינם מתכוננים לפיתוח האפשרויות הפוטנציאליות של ארצות ערב בדרכים הנ״ל. הציונים אינם יכולים להתכוון לפידרציה כל־ערבית אחידה ומשוחררת, בלתי מזויפת ע״י כוח זר, באשר את הגורם המכריע בפדרציה כזו, ביצירתה ובקיומה, יהוו המוני העובדים. הן הפדרציה הכל־ערבית, שהשלטון בה יהיה בידי המוני העובדים, והן פתרון השאלה האגררית, עתידים לשים קץ לכל תקוותיהם ותכניותיהם. הציונים המתנגדים לפתרון השאלה האגררית והגברת כוח קניתם של הפלחים כאן בארץ אינם יכולים להפך לחסידי שנוי אגררי ופדרציה כל ערבית לגבי שאר ארצות ערב. הדרך הזאת היא סגורה

בפניהם. הציונים, בתכנם תכניות בדבר השווקים הערביים, מתכוונים לכן למצב הקיים כיום, למצב הפירוד בין ארצות ערב ושעבוד אוכלוסיהם הכלכלי והפוליטי. הם מתכוננים לנצל את השווקים הערביים כמות שהם על כל עניותם וזעימות כוח קיבולם. ואם כי זה קובע לכתחילה סייגים ליכולת פיתוח התעשיה, אין ברירה אחרת לציונים. הם מתכוננים ללכת בעקבות הישבנות העולמית, המעדיפה בתוקף הגיונה הפנימי וכל הויתה שווקים אקסטנסיביים, אם אפשר להתבטא כך, על שווקים אינטנסיביים, במלים אחרות, המעדיפה קונים עניים אבל מרובים במספר, על קונים פחותים במספר, אבל בעלי כוח קניה יותר גדול. את רווחיה העצומים שואבת הישבנות דוקא מהאוכלו־סים הקולוניאליים המדוכאים והמדולדלים. אוכלוסים משוחררים ומבוססים במובן הכלכלי והפוליטי במושבות ורווחים עצומים לטובת ההון הפיננסי הם תרתי דסתרי. הציונות אשר עצם קיומה לא יתכן מחוץ למסגרת הישבנות בכלל ואשר ביסוס הפלח על אדמתו ואירגון הפועל הערבי ומלחמתו הם כסם המות לה — מוכרחה גם היא להניח ביסוד כל חישוביה להלכה ולמעשה, הן בשטח החקלאות והן בשטח התעשיה, את הרעיון ואת השאיפה לקיים גם להבא את השעבוד הסוציאלי והפוליטי שבו נתונות ארצות ערב כיום. הציונים סוברים, שהשווקים של ארצות ערב, ולו גם עניים ובעלי כוח קיבול זעום, יספיקו להם עוד במשך זמן רב לפיתוח תעשיתי. בכל אופן, דרך אחרת אין בפניהם. ואמנם, אין להכחיש, שאם לקחת בחשבון את כל ארצות ערב השכנות, ודאי שהאוכלוסים הערבים המדולדלים מהוים גם כיום שוק מסוים לתוצרת תעשיתית. ולו נפתחו השווקים הערביים הללו לפני התעשיה הציונית ודאי שאפשר היה להגיד שיש יסוד ידוע לאספי־רציות של הציונות. אולם הציונים עושים את חשבונותיהם בלי בעל־הבית. וזה העיקר.

השאלה אשר לפנינו היא די אלמנטרית: האומנם מניחים הציונים אף לרגע, שצרפת תשלים עם הצפת סוריה בתוצרת תעשיתית פלשתינאית, אשר תתחרה בתוצרת הצרפתית? האומנם תגיע נדיבות לב צרפת עד כדי כך, שתסכים להוציא מאות מיליונים על צבא ועל ביצור סוריה אך ורק בשביל להפוך אותה לשוק אחד גדול בשביל התעשיה הציונית בפלשתינה? היש צורך להוכיח את כל הטפשות שבהנחה כזו?

ועירק ומצרים הנמצאות תחת שלטון אנגליה — האומנם תסכמנה להפך „להינטרלנד" של התעשיה הציונית? והרי אם באמת אין שום כללים לפיתוח התעשיה, מדוע זה לא תנסינה גם הארצות הללו לפתח תעשיה בארצותיהן? (אגב, מצרים, כידוע, מגדלת „קצת" כותנה משלה...) האיסור על אימפורט של תפוחי־זהב למצרים, האיסורים השונים על האימפורט לסוריה, הקמת בתי־חרושת למלט, לגרבים ועוד בארצות הנ"ל — כל זה מעיד בבהירות יתרה, שהארצות הללו אינן מתכוננות להפך לשדה ניצול לתעשיה הפלשתינאית. הארצות הללו הן יותר עשירות ויותר מוכשרות לפיתוח תעשיה משלהן מאשר פלשתינה. ועוד: הציונים המתכוננים להתחרות עם הארצות הללו על יסוד המשטר הקפיטליסטי והישבני ובמסגרתו, על יסוד ניצול הפועל והאכר, מעידים לכתחילה על חולשתם. לסוריה, עירק ומצרים יש גורם נוסף ומכריע בשטח ההתחרות עם התעשיה הציונית הפלשתינאית והוא — עבודה זולה. יש לפקפק, אם תוכל התעשיה הציונית, המשלמת לפועליה היהודים שכר יותר גבוה ביחס לפועלים הערבים בארצות ערב, להתחרות עם התעשיה הסורית, המצרית, העירקית וכו'. עדות לכך הם בתי־החרושת היהודים הנודדים מזמן לזמן מפלשתינה לארצות ערב. גם התעשיה הציונית מחפשת לה עבודה זולה...

ואחרון אחרון–אנגליה עצמה. אנגליה עצמה זקוקה לשווקים. ודאי גלוי גם לציונים ה"אידיאליסטים" שההתאבקות הענקית בין המעצמות הגדולות, המלחמות העולמיות "ליושר ולצדק", מקורם בחיפושים אחרי חמרים גלמיים, שווקים לתוצרת המטרופולין ושדות להשקעה. כמו כן מן המפורסמות הוא, שהישבנות מפריעה להקמת תעשיה עצמית במושבות מפחד התחרות לתוצרת התעשיתית של המטרופולין. וכל מי שיודע ומכיר את המוטיבים האמיתיים של כיבוש פלשתינה יציג ודאי בפני עצמו את השאלה: האומנם תרשה המטרופולין להפוך את ארצות ערב להינטרלנד לתוצרת הציונית? האומנם תרשה המטרופולין להפוך את פלשתינה לבלגיה של המזרח הקרוב, אשר תשתלט במובן הכלכלי על ארצות ערב? בשם מה? אכן, השלטון האנגלי תיקן עד עכשיו אי אלה מכסים לטובת התעשיה בארץ. אולם הויתורים הללו ניתנו ובודאי שינתנו עוד גם להבא רק במדה שאינה פוגעת באינטרסים של תעשית המטרופולין האנגלית. ואם כי אין לזלזל בערך השירותים הפוליטיים של הציונות לאדוניה, אין בכל זאת יסוד להניח, שמשקל השירותים הללו יגדל בעיני הישבנות הבריטית עד כדי הפקרת כל ארצות ערב לניצול התעשיה הציונית לרעתה של התעשיה הבריטית. אין לשכוח אף רגע, שהציונות, עם כל היותה אחוזה ודבוקה בשרשיה בישבנות, אינה אלא גורם שניי במערכת הכוחות של הישבנות, כלי יוצר בידי הכוח העליון, וזה ולא אחר הוא הקובע את כווני פעולתה וגבולות התפתחותה, וכמובן בהתאם לאינטרסים העליונים שלו. הישבנות הבריטית לא תוותר גם על השווקים הערבים, ואפילו אם אלה אינם נכללים בתוך השווקים העיקריים שלה, לטובת פיתוח התעשיה הציונית. ובכלל, – על ארצות ערב עולים כיום צללי צינורות הנפט, מסילת הברזל חיפה־בגדד, ים המלח ועוד. במדה שמתגלות בארצות הללו אפשרויות של פיתוח מפעלים יסודיים ורחבי־

מדה, הרי אלה נהפכים לשדה השקעה בשביל ההון הפיננסי הבריטי. בכל אופן, הם נכפפים לקונטרולה העליונה שלו. ובאותה המדה מצטמצמות גם הפרספקטיבות להקלטת עולים יהודים בענפים אלה (נמל, ים המלח, צינורות־הנפט וכו׳). ורק מה שיצא מעבר לחוג המפעלים הללו וגם לא יהא בו משום היזק לתעשיה הבריטית המטרופולית יפול בחלקה של התעשיה הציונית, ואף זה בגבולות הצרים של השוק הפלשתינאי.

מובן, שכל המומנטים הנ״ל, לא באו עדיין לידי ביטוים המלא במציאות. אולם אי־אלה סימנים לפעולתם כבר נראים גם עכשיו, וכדאי להבליטם ע״י אי־אלה מספרים.

יש לציין קודם כל, שבשנים האחרונות בכלל עמד האקספורט של הסחורות שנוצרו בארץ מלגדול, כפי שמעידים מספרי האקספורט של התוצרת התעשיתית החל מ־1927 ועד 1931 בכלל:

	1927	1928	1929	1930	1931
אקספורט (בלא״י)	475,548	467,213	479,167	449,388	374,165

לשם יתר בהירות יש לציין לחוד את האקספורט של תוצרת התעשיה היהודית העיקרית במשך ארבעת השנים האחרונות:

		1928	1929	1930	1931
מלט	(בלא״י)	31,755	19,026	28,702	20,450
יינות	״	31,184	27,304	31,411	30,592
גרבים	״	17,532	18,919	19,722	16,075

האקספורט של כיסי־עור ומלבושים שהלך וגדל עד 1929 קפא או הוקטן במשך שתי השנים האחרונות. ביחוד ניכר קפאון האקספורט בכללו, או אפילו ירידתו, לארצות ערב:

	1927	1928	1929	1930	1931
לסוריה (בלא״י)	260.727	358.065	307.009	210.342	222.627
למצרים ״	552.669	325.412	366.755	395.494	177.945

(הירידה החמורה של האקספורט למצרים בשנת 1931 מתבארת בעיקר ע״י איסור אימפורט תפוחי־הזהב למצרים *).

חוקי הכלכלה שהציונים מבטלים אותם כל כך מתחילים לפעול את פעולתם כבר כיום. התעשיה היהודית היתה מלווה עד־עתה בהצלחה ידועה, באשר היא תופסת לע״ע את ד־השוק המקומי הקיים, נהנית מירידת הפונט האנגלי ושואבת כוח מענפי התעשיה שמסביב לקדחת הבנין והמטעים. אולם כל אלה הם סטימולים קצרי זמן. עם כל נסיון להרחיב את התעשיה באמת מדה יותר רחבה יתקלו הציונים יותר ויותר בסייגים חמורים, הטבועים במבנה הכלכלה של ארצות ערב כיום והתנאים הישבניים שהן נתונות בהן. הסיכויים להפיכת פלשתינה לבלגיה של ארצות המזרח בתנאים כאלה הם „סיכויים" של קלי־דעת וחמומי־מוח, סיכויים מנחם־מנדליים טפוסיים.

*) המספרים בדבר האקספורט לקוחים מהדינים וחשבונות של מחלקת המכס והמסחר של הממשלה.

4. גורמי הקוניונקטורות, העליה וסיכוייהם

חכמי הכלכלה הציוניים מתיחסים, כידוע, בספקנות מוחלטת לכל מיני חישובים כלכליים והוכחות הגיוניות בנוגע ליכולת קליטתה המצומצמת של הארץ הזאת. הם מסתמכים על תקופות העליה המוגברת, הקוניונקטורות ורמת החיים הגבוהה של הישוב היהודי ביחס לערבים, ועל סמך זה הם מבטלים כל נסיון של חקירה ופרוגנוזה כלכלית בדבר הסיכויים הזעומים ליכולת הקליטה של הגירה המונית בארץ בשנים הקרובות. ישנו הצורך לכן לציין, ולו גם בקיצור נמרץ, את גורמי הקוניונקטורות המתלקחות במסגרת הישוב היהודי בארץ ללא כל קשר עם המצב הכלכלי בארץ בכללה ומחוצה לה, וכמו כן לקבוע את מדת ההתמדה של פעולת הגורמים הללו להבא.

א. רמת החיים הגבוהה יותר של הישוב היהודי

התיאוריה בדבר אפשרות של קיום מתמיד בארץ של שני משקים, משק יהודי ומשק ערבי, הנבדלים ונפרדים אחד מהשני לפי אפים ותכנם, אינה עומדת בפני שום בקורת. זוהי אילוסיה הנמצאת בהתאמה גמורה עם חכמת הכלכלה הציונית, החיה רק חיי הרגע ואינה מסוגלה לבחון את הבאות. אולם טעות חמורה היא בידי כל אלה, אשר מתוך הפרכת התיאוריה המשונה הנ״ל הם באים להכחיש לגמרי את ההבדלים היסודיים הקיימים בין המשק היהודי ובין המשק הערבי ואשר מתעלמים מדעת או שלא

מדעת מהגורמים הפועלים לע״ע נגד פרוצס המזיגה הכלכלית בין הישוב היהודי והישוב הערבי.

שני גורמים ההפוכים בכיוונם נאבקים בחיק המשק היהודי בארץ: הגורם הארצי, אפשר להגיד, הגורם החיצוני—הלא הוא קיום ישוב החי ברובו המכריע על חקלאות נחשלת בארץ ובארצות הסמוכות לה, המעיק בכל כבדו על המשק היהודי ומושך אותו לתוך המעגל הכלכלי הכללי במובן הסתגלות לרוב אגררי עני ונחשל; והגורם השני—זרימה תקופתית של הון יהודי המפרה מדי פעם בפעם את הישוב היהודי, יוצרת בתוכו קוניונקטורות קצרות ונותנת לו את האפשרות להמשיך בהתבודדותו ובהנתקותו מעל המשק הערבי, והעיקר, להמשיך בקיום רמת חיים יותר גבוהה לגבי האוכלוסים הערבים.

כמובן, שמאחורי שני הגורמים הללו כאחד עומד הגורם הכללי, הראשוני—הישבנות הבריטית. הישבנות הבריטית היא המקיימת את הנחשלות של האוכלוסים הערבים והיא שמאפשרת את כל הפעולה הקולוניזטורית של הציונות ובמילא גם את רמת החיים היותר גבוהה ואת הפריבילגיות של הישוב היהודי. כל הפריבילגיות של הישוב היהודי מחזיקות מעמד ונופלות, כמו שאומרים, יחד עם הגורם היסודי — יחד עם הישבנות הבריטית. אולם הניתוח הבא עוסק רק בשני הגורמים השניים שצויינו לעיל, כפי שהם מושפעים ונקבעים ע״י אבי־אבות כל המצב אשר בארץ.

ובכן, מה הם הדרכים והאמצעים שבהם מבדיל ההון היהודי, בהשען על הגורם הראשוני, על הישבנות הבריטית, את הישוב היהודי מעל הישוב הערבי ויוצר בשבילו, בשביל הישוב היהודי, רמת חיים יותר גבוהה?

הגורם האחד — הוא ניצול הישוב הערבי לטובת הישוב היהודי.

ההון היהודי המפתח תעשיה ופרדסנות בארץ נותן

את האפשרות לפועל היהודי לקבל שכר עבודה יותר גבוה ולהבדל בזה מהפועלים הערבים· התעשיה היהודית ניזונה במדה גדולה גם מהשווקים הערביים (טקסטיל, מלט, רוטנברג ועוד), ובמדה שהיא מוסיפה לחדור לשווקים הללו, היא הורסת את המלאכה הזעירה הערבית, כדין כל תעשיה לאמצעי תצרוכת מתקדמת· הפועל היהודי נהנה בארץ מרמת חיים יותר גבוהה, באשר הוא תופס את התאים הקפיטליסטיים ההולכים ונוצרים כאן בארץ, בעוד שהפועלים הערבים נשארים בענפי המלאכה הנחשלים. ואם גם חודרים הם לתעשיה הרי תופשים הם שם רק את המקצועות הבלתי קבליפיקציוניים· הפועלים הערבים גם בעבדם ביחד עם הפועלים היהודים במפעלי החרושת בארץ מקבלים שכר עבודה נמוך בהרבה מזה של הפועלים היהודים. ושכרם הזעום של הפועלים הערבים הוא שמאפשר במדה גדולה לבעלי המפעל לשלם לפועל היהודי שכר יותר גבוה· התעשיה היהודית משלמת לפועל היהודי שכר־עבודה יותר גבוה בתור פירורים משולחן ההרס של בעל המלאכה הערבי, ניצול הצרכן הערבי ולעתים קרובות גם על חשבון הפועל הערבי, העובד בצדו של הפועל היהודי· אל שאלה זו, שאלת התעשיה היהודית והמוני העובדים הערבים, נשוב עוד באחד הפרקים הבאים. מה שרצינו לציין כאן, הרי זה שרמת החיים היותר גבוהה של הישוב היהודי מתקיימת במדה מסוימת על חשבון המוני העובדים הערבים.

גורם שני בעל משקל מכריע להבדלות הישוב היהודי ולקיום רמת חייו היותר גבוהה הוא שפע ההון היהודי הזורם לארץ.

בעלי ההון היהודים הבאים לארץ הנם, אם נמוד אותם באמת מדה כללית, מסוג הבינוניים· (בזמן האחרון מופיעים כבר גם אילי־ההון: גם לאפם הגיע ריח תפוחי הזהב···) בעלי ההון אלה לא ניתקו עדיין מהרחוב היהודי הבעל־ביתי ובבואם לארץ הם פונים קודם כל לסביבה היהודית, לסביבה שבה גדלו ואליה

הסתגלו במשך שנים. הם לא סיגלו להם עדיין את הקוסמו־פוליטיות של ההון מהסוג הגבוה. בעלי ההון הללו משקיעים את הונם בנטיעות, בנין בתים ובענפי תעשיה בינוניים. ומה שיותר חשוב, תנאי הארץ עדיין זרים להם וקשה להם לעשות את צעדיהם הראשונים מחוץ למעגל הכלכלי היהודי. בניגוד לילידי הארץ, או יותר נכון בניגוד לאלה אשר כבר הספיקו להתאזרח בארץ, קשה עליהם בזמן הראשון הדרך המוליכה אל הרחוב הערבי ואל הפועל הערבי. הם מקבלים לכן פועלים יהודים ומשלמים להם במשך זמן מסוים שכר עבודה יותר גבוה. שכר העבודה הגבוה שהם משלמים לפועל היהודי הוא בבחינה ידועה שכר טירוניות. לזה מתווסף עוד גורם חשוב מאוד. ההון הזורם לארץ עוסק, כמובן, בזמן הראשון בפעולת השקעה: הוא בונה בתים, נוטע פרדסים ומקים ענפי תעשיה. בעל ההון היהודי, אשר במדה ידועה הוא בא לכאן „להציל" את כספו ממשברי „הגולה" אינו מקפיד, או יותר נכון אינו יכול להקפיד כל כך במשך זמן ההשקעה בהוצאות (אגב, זה קו אופיני כללי לכל תקופת השקעה). אולם אותו בעל ההון שלא דקדק כל כך בשכר העבודה בשעת הקמת מפעלו, נעשה קשה כחלמיש בשעה שהוא מתחיל לעשות את הקלקולציה של תוצרתו. ואז בא המפנה. בעל ההון, באם רק אינו נהנה ממונופול, דוגמת רוטנברג ועוד, מוריד אז את שכר העבודה. „ירח הדבש" של השקעה ושל זרות בארץ נגמר בשבילו—ומתחילים החולין של ניצול הפועלים הבלתי־מרוסן.

ועוד. לקיום רמת החיים של הפועל היהודי הגבוהה יותר סייעו ומסייעים מלבד הגורמים שציינו לעיל, — ניצול הצרכן והעובד הערבי, הטירונות של ההון היהודי הבעל־ביתי בזמן הראשון לבואו בארץ, עבודת ההשקעה שתפסה ותופסת גם כיום מקום מכריע ברחוב היהודי — גם ריבוי ההון היהודי ביחס למספר האוכלוסים היהודים ורצון בעלי־ההון היהודי להבטיח

את נפשם והונם ע״י קיום בצדם. צבא של שומרים נאמנים לעתות הצורך (על הגורמים האחרונים הללו נעמוד עוד להלן). כל הגורמים הללו ביחד הם שהבטיחו לישוב היהודי בכללו רמת חיים יותר גבוהה. והשאלה העומדת עכשיו לפנינו היא, אם יפעלו הגורמים הללו את פעולתם גם להבא, כלומר, אם ישמור הישוב היהודי על רמת חיים גבוהה יותר גם להבא, ואם יש בידי הגורמים הללו לקיים עליה המונית להבא.

אין ספק, שהישוב היהודי בתור מיעוט הממלא תפקיד קולוניזטורי המופנה בחודו נגד האוכלוסים הערבים ודאי שיוכל לקיים גם להבא רמת חיים יותר גבוהה מאשר זו של האוכלוסים הערביים. וברור גם כן, שכל עוד שתתקיים הישבנות הבריטית יוכל המיעוט היהודי למלא את תפקידו הקולוניזטורי ובמילא גם לקיים את רמת חייו הגבוהה יותר. אולם בין קיום רמת חיים גבוהה יותר בשביל מיעוט יהודי קולוניזטורי ועד יצירת בסיס רחב לעליה המונית יהודית משתרעת תהום עמוקה. יכולת הקליטה של הארץ נתבררה כבר על ידינו בפרקים הקודמים. עלינו לבחון עכשיו את תופעת הקוניונקטורות בישוב היהודי בארץ, סיבותיהן ואת המסקנות שהציונים מסיקים מהם בנוגע לזרימת הון יהודי במדה ההולכת ומתגברת משנה לשנה והאפשרויות של עליה המונית.

ב. הקוניונקטורות בישוב היהודי

יש להבדיל באפן מוחלט בין יכולת ההגשמה של ציונות המאפשרת קליטת הגירה המונית של עשרות אלפים יהודים בארץ לשנה, ובין אפשרות הקיום של ציונות המשפיעה על הישוב היהודי הקטן במספרו הון לאומי ופרטי והמאפשרת לאוכלוסים היהודים בארץ להתקיים על רמת חיים יותר גבוהה ביחס להמוני הערבים. אם הציונות מהסוג הראשון הנה אחיזת עינים ורשת פרושה לרגלי ההמונים היהודים המתבוססים בדמם

בארצות הקפיטליסטיות, הרי הציונות מסוג שני הנה עובדה קיימת ולא רק בתקופות עליה והתעוררות בישוב היהודי בארץ. גם בשנות התפתחות „נורמלית" של הציונות, אפשר להגיד, גם בתקופת השפל, נמצאים וימצאו תמיד בין מאות אלפים אמידים ועשירים יהודים בכל ארצות התבל מספר מצומצם, שמפני סבות שונות הם עוקרים את עצמם מתוך מערכת המשק שבארצות מושבותם ובאים לארץ, כמו שתמיד ימצא בין מאות אלפי נוער יהודי מספר מצומצם, הקושר את גורלו עם „מדינת היהודים", ואשר הגירתם אינה משפיעה אף במעט על גורל הישובים היהודים אשר מהם הם יוצאים. עלית החלוצים הללו אינה „סטיכית" כפי שתיארו ומתארים אותה הציונים לסוגיהם. גם עלית האמידים הללו אינה משמשת התחלה של עבירת ההון השייך ליהודים בעולם לפלשתינה, מעין הגירה סטיכית של ההון הבורח מפני הסכנה, כמו שרוצים לתאר את זה הציונים.

אם מבין אלפי עשירים ועשרות אלפי אמידים יהודים עולים בשנים רגילות לארץ איזה מאות אחדות, כלומר, אחוז בטל ומבוטל, אין זה אומר שקיימים חוקים כלכליים המכריחים את ההון היהודי לעבור לארץ ולבנותה. ההון היהודי, אם להשתמש כבר בטרמין הזה, אינו מרגיש את עצמו רע ב„גולה". יש רק להזכיר את ההנחה הישנה הנושנה, שההון בכללו הוא קוסמופוליטי מאוד. אולם אם לגבי הישובים היהודים באשר הם אחוז העשירים והאמידים הנעקרים מתוכם ועולים לארץ הוא בטל ומבוטל וסכומי ההון המוכנסים לארץ אינם גדולים ביותר, הרי לגבי הישוב היהודי כאן בארץ, ישוב קטן בן 170 אלף נפש, יש בזה משום גורם מפרה בעל חשיבות מכרעת. ישוב דל במספרו, 170 אלף נפש, המוצף הון בשפע, לא מן הנמנע הוא, שמזמן לזמן ינתק כאילו מן הסביבה הכללית שבה הוא חי ושתעבורנה עליו קוניונקטורות טובות קצרות בזמן גם כשמסביב

שורר משבר איום· ההון הזורם לארץ והנשאר בזמן הראשון במעגל הישוב היהודי הוא שאיפשר ומאפשר לישוב זה, שרק כ־33—35 אחוז ממנו עסוקים בחקלאות ובתעשיה ומלאכה, כלומר, ישוב חולני במובן הכלכלי, להתקיים על רמת חיים גבוהה יותר, במדה גדולה על חשבון רמת החיים הנמוכה יותר של שאר האוכלוסים בארץ· הציונות, שדבר אין לה עם עוני ומצוקת היהודים בכל רחבי ארצות מושבותם, הופכת להיות מעין ביזנס טוב בשביל הישוב היהודי כאן בארץ. הקוניונקטורות ה„מתלקחות" כאן בארץ מגבירות ומעמיקות את זרם עלית ההון והחלוצים ובמדה ידועה גם משנים כאילו לזמן קצר את תכנם· ביחוד אמורים הדברים לגבי הקוניונקטורה העכשוית. הקוניונקטורה הזאת שחלה בזמן אחד עם המשבר העולמי, עם ירידת הרווחים, עם הרס בעלי־ההון הבינוניים, הסעירה ברחוב היהודי חוגים רחבים של בעלי־הון ואמידים ובעת ועונה אחת גם חלק מסוים של הבורגנות הזעירה ההרוסה. הקוניונקטורה הוציאה לזמן מה את עלית בעלי־ההון והבורגנות הזעירה המדולדלת מאפיקה הרגיל והצר המתואר לעיל· אולם מי שמסיק מכאן, שהקוניונקטורות הללו תלכנה ותתרחבנה בכל פעם על בסיס יותר רחב ולתקופות יותר ארוכות ובאופן כזה יגדל ויצמח הישוב היהודי בטמפו מהיר — אינו אלא טועה· ודוקא עכשיו, כשהרחוב היהודי מרועש כולו מתרועות־הנצחון של האופטימיזם הציוני, מן ההכרח להדגיש ביתר שאת את כל ההשליה שבשלל הפרספקטיבות הציוניות לעליה המונית ההולכת ומתגברת, לפתרון שאלת הגירת המוני היהודים, פרס־פקטיבות מקסימליות, שבהן שובים את לבות המוני הבורגנות הזעירה בארצות הקפיטליסטיות.

מהו המצב לאמיתו?

ההון היהודי הזורם לארץ אינו גדל במדה כזו עד כדי איפשור רמת חיים גבוהה לישוב היהודי ההולך ומתרחב בטמפו מהיר· בארץ לא נפתחו עדיין מקורות זהב· ברזל

פחם, נפט ועוד. בעצם התופעה של התלקחות קוניונקטורה בקרב הישוב היהודי על יסוד נטיעת תפוחי זהב והגרוי שבאינפלציה כאחד אין שום ערובה לעלית הארץ הזאת ופריחתה בניגוד לכל המשק הקפיטליסטי המתנוון. גם בארצות אחרות קימים בעצם סערת המשבר ענפי תעשיה ההולכים וגדלים ומפרנסים פחות או יותר את העסוקים בהם. גם בארצות אחרות גרמה ירידת הפונט להתעוררות ידועה. אולם אנשי הכלכלה בארצות ההן, מלומדי נסיון, יודעים, שמפריחת ענף תעשיה בודד זה או אחר ומקדחת האינפלציה אין להסיק מסקנות בדבר מצב המשק הארצי בכללו. אמנם, ענף תפוחי הזהב משמש רקע טוב לקוניונקטורה בישוב היהודי, הן מפאת יתרונו הגדול בשיווק תוצרתו שאינו תלוי בשווקים המדולדלים וחסרי כוח־קיבול של ארצות ערב, הן מפאת המחירים הגבוהים של תוצרת זו והן גם מפאת האפשרות, בניגוד לענפי משק תעשיתיים, לבנות משק תפוחי זהב באלפי פונטים אחדים, מה שמאפשר גם לבעלי ההון הבינוניים מאמריקה ופולין להשקיע בו את כספם. תנאי האינפלציה בארץ המריצו את ההשקעה הזאת. הם העבירו אותה גם על בנין בתים ויצרו מעין קוניונקטורה בישוב היהודי בעצם ים העוני והמצוקה המכסה את הארץ הזאת בכללה. אולם מי שיש לו קצת מוח בקדקדו יודע ומכיר, כי גם הענף המכניס העיקרי בארץ, ענף תפוחי הזהב, שהוא משמש עכשיו חוט השדרה לכל ההתעוררות בזמן האחרון, אינו ניתן מסיבות פיסיות (שטח), וכלכליות (שיווק הפירות ועוד) להתרחבות בלתי מוגבלת. אפשר להגיד, שבקרוב נעמוד כבר בפני התחום האחרון של התרחבות זו. הרינטביליות העצומה של ענף תפוחי הזהב כיום, קדחת ההשקעה בתור תוצאה מירידת הפונט האנגלי, אלה הגורמים הראשוניים של ההתעוררות

ברחוב היהודי, הם זמניים וקצרי זמן. ורע ומר יהיה גורלו של הבנין הכלכלי המוקם על יסודות אלה.

עצם זרימת ההון ה„בעל־ביתי" היהודי לארץ לענף הנטיעות ובנין בתים בעיקר, כלומר, לפיתוח חד־צדדי הרה סכנות המיוחד לארץ קולוניאלית, מעיד ברורות, שהציונות לא תתגבר על כל חוקי הכלכלה, על המשבר האיום מסביב ועל האינטרסים של הישבנות, הדוחפים את משק הארץ לפיתוח הפוך מחקלאות מגוונת ובריאה ותעשיה ענפה. הקוניונקטורות ברחוב היהודי בארץ בכלל מבוססות בעיקר על השקעות, כלומר, אחוז עבודות ההשקעה, בנין ונטיעה, לגבי עבודת ייצור תוצרת לשיווק, לגבי עבודה בתעשיה ובמלאכה ובפרדסים נושאים פרי, הוא גדול במדה שאין דומה לו*). ועצם כיוון ההשקעות הוא מונוקולטורי—תפוחי זהב, או מסולף,—בנין בתים בערים ללא הקמת מפעלי תעשיה ומלאכה בהיקף גדול. ההון הנכנס לארץ מתפזר חיש מהר בישוב ולובש צורת בנינים לדירה, פרדסים, ורק במדה מועטה מפעלי תעשיה ומלאכה. ואם כל זמן שההון נמצא בתקופת ההשקעה הוא מספק עבודה רבה, הרי כשהקמת הדירות באה לידי נקודת שובע מסוימת, מפעלי התעשיה והמלאכה עוברים לייצור תוצרת ותקופת ההשקעה בפרדסים נגמרת מצטמצם מספר העובדים באופן חריף. ההון בכלל מתחיל להרגיש את תלותו בכל אותם הגורמים השליליים שצויינו לעיל: בהוצאות הייצור הגבוהות יותר, הבאות בעקב חוסר חמרי

---

*) מענין היה לחשב את מספר הפועלים היהודים העסוקים בתקופת הקוניונקטורה — בנטיעה חדשה, בבנין ובחמרי בנין ובפרופורציה מסוימת גם בעץ, במתכת ובהובלה. לפי ההשערה — חישוב פחות או יותר מדויק הוא קשה מאוד — יגיע מספרם עד 35 אחוז של ס"ה הפועלים היהודים (על יסוד „דין וחשבון וסיכומים כלליים" הוצאת ההנהלה הציונית, 1931). יש לצרף לזה כ־22,9 אחוז מקצועות חפשיים ופקידות ו־13.5 שרות־בית, ואז נבין כמה מן הבטיחות ישנה בתקופת ההתעוררות הציונית לגבי יכולת הקליטה של עליה המונית.

הסקה וגולם ארציים, בשווקים מדולדלים, הארצי ושל הארצות השכנות, בעצם הטנדנציה של ארצות ערב להסתגר בפני התוצרת הפלשתינאית התעשיתית, בקושיים שבהתפתחות תעשיה בארץ קולוניאלית בתנאי שלטון ישבני בכלל ובמכשולים הכלכליים והפוליטיים שבקיום רמת חיים גבוהה יותר של מיעוט קולוניזטורי הגדל ומתרחב בטמפו מהיר *). והמצב הזה, קשה כשהוא לעצמו, מחמיר עוד יותר לרגלי הרבוי המספרי של הישוב היהודי, הבא תמיד ע״י הגירה מלאכותית מן החוץ בשעת קוניונקטורה.

הישוב היהודי עומד לכן תמיד צמא להשקעות חדשות ההולכות ומתגברות, אשר תפרנסנה אותו, — את הישוב שהתקיים לפני זרם ההשקעות, וגם את אלפי העולים שהוכנסו על סמך תקופת ההתעוררות הקצרה. הישוב היהודי מתרבה, אפשר להגיד, על חשבון זריקות הון ועבודות השקעה חדשות לבקרים ולא ע״י סדור והשתרשות במפעלי תעשיה ומלאכה ואפילו לא בעבודה קבועה בפרדסים. וכאן נקודת החולשה. בכדי לפרנס את הישוב, לקיים את רמת חייו ובעיקר להרחיב את הישוב הזה בלי הרף באלפי מהגרים, ואין צריך לומר בעשרות אלפי מהגרים, צריך ההון הזורם לארץ להתגבר ולהתרחב בטמפו של פרוגרסיה לא משוערת. היש בין הציונים הרציניים כאלה המאמינים, שהארץ הזאת יכולה להפך למקום משיכה להשקעות ענקיות, בעלות אופי מסחרי קפיטליסטי, השקעות ההולכות ומתרחבות תדיר? וכאן אנו נתקלים שוב בכל אותן השאלות שהוארו בפרטות בפרקים הקודמים: היכן

*) ענף תפוחי הזהב שתנאי פיתוחו הם שונים בהרבה מובנים והנתונים רק בחלקם להשפעת הגורמים הנ״ל לא ינצל בכל זאת מתקלות אחרות הצפויות לו בדרך התרחבותו, ובראש וראשון, בשאלת השיווק וההתחרות בשווקי אירופה עם שאר ארצות גידול תפוחי זהב.

הם אותם שדות הכלכלה הפוריים אשר ימשכו את זרם בעלי ההון היהודים והעליה המתגברים? לא הפלחה המתבוססת בדמיה ואשר אין לה כל תקוה ליהנות, אם להשתמש במבטא רך, מעזרתה וסיועה של הישבנות, היא שתמשוך את ההון הזה, וגם לא התעשיה, אשר מלבד אי־אלה ענפים בעלי ערך ומשקל ישבני כללי, אשר ירוכזו בידי ההון הפיננסי הבריטי עצמו (ים־המלח), אין לה כל סיכויים לפיתוח מלא בתנאים הנוכחים שבהם נמצאות עכשיו ארצות ערבי הענפים היחידים שבו תנתנה ידים חפשיות להון היהודי הם בנין בתים ונטיעות. להון הציוני נשאר איפוא כר נרחב לקוניונקטורות קיקיוניות, המוליכות ישר ובמהירות לקראת קטסטרופות: בשטח בנין הבתים באופן גלוי ומוחש לכל אחד כיום, ובשטח הנטיעות, בצורה עטופה בערפל, אולם שקופה למדי לכל אלה, שראשם לא סחרחר בימי הבהלה העוברים עלינו.

ברם, בכדי להכיר את הקרע המתהוה בין ההון היהודי הזורם לארץ וכמות העבודה הכרוכה בו, מצד אחד, ובין זרם העליה המדורבן ע״י הציונים ורמת החיים של המוני העובדים היהודים, מצד שני, קרע ההולך ומתרחב והעלול לקבל בעתיד הקרוב צורות חריפות, אין צורך להרחיק לכת בפרוגנוזות. גם בעצם ימי הקוניונקטורה העוברת עלינו מספיק ההון הזורם לארץ רק בקושי רב להעסיק את כל הידים היהודיות העובדות ולקיים את רמת חייהם הגבוהה יותר. במשך כל השנה, שנת 1932 — שנת התפתחות הקוניונקטורה, היה חוסר העבודה ברחוב היהודי אורח לא נדיר. בשבועות האחרונים — הדברים נכתבים בסוף אוקטובר — אין חוסר העבודה מורגש ביותר ברחוב היהודי, אולם אין כלל וכלל בטחון שלא נעמוד שוב בימות החורף, גם אם תמשך הקוניונ־קטורה, לפני חוסר־עבודה. והעיקר, חלק די ניכר של הפועלים היהודים בארץ חי חיי רעב בעצם שנות הקוניונקטורות. מחירי העבודה בדרך כלל יורדים, יורדת לאט לאט רמת החיים הכללית

גם של המוני העובדים היהודים בארץ*). הפרופורציה בין כמות ההון הזורם לארץ ובין גידול מספר הישוב היהודי בארץ הולכת ונפגמת גם בימות הקוניונקטורה הנוכחים. היא נהפכת למחלה כרונית, הפועלת את פעולת ההרס שלה ללא ליאות. התנודה הראשונה במחירי תפוחי הזהב תגביר ותעמיק את פעולת ההרס הזאת, וירידה ניכרת במחירים הללו תביא את הישוב היהודי לידי קפאון בגידולו ואולי גם לקטסטרופה ממש. גם ההתפכחות המשקית משכרון הגירוי שבאינפלציה תראה סוף סוף את אותותיה המהרסים.

הישוב היהודי התרחב במדה ידועה עד עכשיו, היו לו גם „ירחי דבש" של קוניונקטורות בעצם המשבר העולמי, אולם מי שסובר, כי כל הגורמים שנמנו לעיל, גורמים ארעיים בהחלט, יהפכו לגורמים פרמננטיים טבועים בחותם הברזל של חוקי כלכלה, אשר ייצרו בארץ מקורות קליטה חדשים להגירה המונית, הרי הוא כאילו מצפה לנס מן השמים.

ג. תיאורית העליה הציונית

המסקנות בדבר חוסר כל סיכויים לקליטת הגירה המונית בארץ בשנים הקרובות נובעות לא רק מתוך ניתוח הגורמים שצוינו בפרקים הקודמים. השואה קלה עם קליטת ההגירה של ארצות הים וציון התנאים שבהם נמצא המשק העולמי בכללו, מבהירים עוד ביתר שאת את כל המנחם־מנדליות שבתכניות הציוניות.

בשנות 1920—24 ו־1925—27 קלטו ארצות הים בכל שנה על כל מאה אלף תושבים מספר מהגרים כדלקמן: ארגנטינה — 897 ו־833, אוסטרליה — 527 ו־712, זלנדיה החדשה — 979

*) על מחירי העבודה ומצב הפועל היהודי ראה להלן פרק ז׳, סעיף "הציונות והפועל היהודי".

ו־848. הארצות הללו נמנות בין אלו שקלטו על כל מאה אלף תושבים את מספר המהגרים הכי גדול. אולם הציונים המתכנים תכניות להכניס מדי שנה בשנה 30—40 אלף מהגרים בכדי ליצור רוב בארץ, מניחים, כנראה, שהארץ תקלוט 3—4 אלפים מהגרים לשנה על כל מאה אלף תושבים· זאת אומרת, שארצנו העניה בשטחי קרקע חפשיים ובאוצרות טבעיים, הנתונה תחת עול הישבנות, תפרח ותשגשג עד כדי כך, שתעבור בכוח קליטתה פי 4—6 על ארגנטינה, קנדה ואוסטרליה בעלות שדמות הבר הברוכות, שטחי בור לאין סוף ואוצרות טבע בשפע· די רק להשוות את צפיפות האוכלוסים של הארצות הללו לזו של ארצנו בכדי להבין את כל האבסורדיות שבהשערה כזו: בארגנטינה מגיעה צפיפות האוכלוסים ל־1 קילומטר מרובע ל3.6 נפשות, בקנדה ל־1,5 נפש, באוסטרליה ל־0,8 נפש, בזלנדיה החדשה ל־5,0 ובארץ ישראל למעלה מ־40 נפש ואם להוריד את הנגב — ל־70 נפש לקילומטר מרובע*). והארץ הזאת היא שצריכה לקלוט על כל מאה אלף נפש פי שלש או פי ארבע יותר מאשר הארצות הנ"ל. ואם להשוות לקליטת ההגירה ע"י ארצות הברית בשנות 1920—24, בזמן שלא היו עדיין קיימות הגזרות החמורות על ההגירה — פי 12! (שלשת אלפים מהגרים לארץ ישראל לשנה לעומת 239 לארצות הברית על כל מאה אלף תושבים).

בכדי לשבר את האוזן של הציונים התמימים, שקשה להם בכל זאת להאמין סתם במעשה ניסים, הומצאה תיאוריה מיוחדת במינה, — תיאורית העליה· לפי זה תרפא העליה הציונית את כל הפצעים ותפתור את כל השאלות הכאובות בארץ. בעולם שורר עכשיו משבר כלכלי המזעזע את יסודות המשטר הקפיטליסטי —

*) וכדאית היא השואת הצפיפות עם עוד אי־אלו ארצות: צרפת—73 נפש לק"מ, פולין—70, ארצות־הברית—15, רוסיה האירופית—24, אוסטריה—78, דנמרק—78, רומניה—58, פלשתינה — 70 (בלי הנגב שאינו מוכשר לעיבוד).

הארץ הזאת „אינה יודעת" ולא תדע מהמשבר, באשר תרופת העליה תעמוד לה. האכרות העולמית מפרפרת בצפרני המשבר החקלאי, האכרות הפלשתינאית סובלת מחוסר קרקע, מחוסר ציוד, מעול הרינטה, המסים, התנאים הישבניים, אבל הציונים הסוציאליסטיים מגישים לאכרות הטובעת את תרופת העליה הציונית. בעליה רואים הציונים הסוציאליסטים לכל סוגיהם איזה מקל קסמים, שיש בו כדי לחולל נפלאות בארץ הזאת· בכל העולם פסק כוח היצירה· אמריקה הקפיטליסטית עמדה מלהתפתח, נסוגה אחורנית ואינה רואה בפניה שום מוצא. המשק האנגלי נמצא במורדי· גרמניה נחנקת· ארצות החקלאות האינטנסיבית, הולנד, דנמרק ועוד, נמצאות במדרון באין שווקים לתוצרתן· קנדה, אוסטרליה, ארגנטינה, בעלות החקלאות האקסטנסיבית המודרנית — פשטו את הרגל. ארצות המזרח רעבות וכורעות תחת כובד המשבר והשלטון הישבני. והנה ראה זה פלא: בתקופת החורבן וההתנונות הכללית של המשק הקפיטליסטי מקווים הציונים להתיחד בפנתם השקטה, בצומת הדרכים להודו ולרוסיה הסוביטית, ולבנות, ולבנות, ובמשך איזה שנים להזרים לכאן מאות אלפים מהגרים· פשוט: מסביב תלחך אש ההרס, וכאן בפינה הקטנטונת, ששטחה אינו עולה על 24 אלף ק"מ מרובע, בתוך ים של עשרות מיליונים ערבים מעונים ומדולדלים ותחת שלטון הישבנות נדיבת־הלב· מתכוננים המנחם־מנדלים שלנו לבנות משק פורח, את „מדינת היהודים".

אנו מציינים את כל אמונות ההבל של הציונות הסוציא־ליסטית בדבר פלאי עליה והגירה, מבלי להגרר אף רגע ואף כל שהוא לצד אותם חכמי הכלכלה הרואים את הצלת העובד באיסור על ההגירה ובנין חיץ מסביב איזו שהיא טריטוריה. להיפך, הצלת המוני העובדים בכל העולם היא באחידות המשק העולמי וסולידריות העובדים· התורה הסוציאליסטית הורתה תמיד ומורה גם כיום, שאוצרות הטבע מספיקים למדי בכדי לכלכל

ברווחה את כל האנושיות, וכי העוני והמצוקה השוררים עכשיו בכל הארצות, הן במרובות האוכלוסים והן במעוטות האוכלוסים, הם תוצאה לא של עוני הטבע, אלא של הליקויים האורגניים של המשטר הקיים והתנוונותו. אין אנו מפקפקים אף רגע בזה, שארצות מעוטות אוכלוסים כמו אוסטרליה, ארגנטינה, ברזיליה, קנדה ועוד יכולות עוד לקלוט מיליונים ומיליונים מהגרים, אשר יפתחו את אוצרות הטבע הצפונים במעמקי האדמה, הן בשטח החקלאי והן בשטח התעשיתי· והסוציאליזם העיקבי מתנגד כיום להסתגרות הציכית של הפועלים בארצות הנ"ל בפני הגירה, אשר בה, בהסתגרות הזאת, הם רואים תרופה וישע לחוסר העבודה העושה בהם שמות. אולם רק מטומטמי מוח יכולים להגיד, שעוני הפרמרים בארצות הנ"ל וחוסר העבודה השורר שם הם תוצאת חוסר הגירה, כלומר, חוסר אכרים ופועלים נוספים. השאלה העומדת עכשיו בפני הארצות האלה ובפני כל העולם אינה, איפוא, איך למצוא את האנשים בכדי להוציא לחם, פחם, ברזל וכתנה נוספים, אלא איך להכניס סדר במערכת הכלכלה, למען לא ירקבו גם אוצרות המזון והחמרים הגלמיים הנערמים בכל ארץ קפיטליסטית· השאלה המרכזית העומדת לפני המוני העם בכל ארצות התבל היא, איך ליצור תנאים אשר יאפשרו למיליוני מחוסרי העבודה לגשת לניצול אוצרות הטבע המתגוללים לעינינו בכל פינות העולם באין יכולת לנצלם לטובת המוני העובדים. אפילו בארצות הברית המפותחות מחכים עוד שטחי קרקע ענקיים למחרשה ואוצרות טבע לעיבוד· אולם מי זה יבוא להורות אותנו, ששאלת המשבר בארצות הברית תיפתר ע"י הגירה, כלומר, ע"י הכנסת פרמרים ופועלים נוספים· האוצרות שפותחו, למשל, בארצות הים מספיקים כבר כיום לפרנס את אוכלוסי הארץ ההיא, אלא שהאנרכיה הקפיטליסטית והתנוונות המשטר, הן שהביאו את הארצות הללו, את המפותחות שבהן וגם את המחכות עוד לפיתוח, על עברי פי פחת. והוא אשר

אמרנו: ארצות הברית, קנדה, אוסטרליה, ארגנטינה, ברזיליה ועוד ועוד — ודאי שמסוגלות עוד לקלוט עשרות ואפילו מאות מיליוני מהגרים במשך התקופה הבאה, ובודאי שתקלוטנה, אולם רק לאחר שינוי המשטר הקיים. אין קץ ואין סוף לעושר אוצרות הטבע· אולם סוד הצלחתו של המשק העולמי ופיתוחו הנוסף הוא בשינוי המשטר הקיים· אז יגדל ויעצם גם כוח הקליטה של הארצות מעוטות האוכלוסים ומרובות האוכלוסים כאחד.

תיאורית ההגירה של הציונות הסוציאליסטית היא תיאוריה מיוחדת במינה, אשר אין דוגמתה· התיאוריה הזאת אינה תמימה כל כך, כמו שהיא משתדלת להופיע בקהל. אין שום מפלגת פועלים בעולם, אשר תראה את מרכז הכובד של המשבר האיום העובר על ארצה היא ועל כל האנושיות בעלית מהגרים המונית לארץ הנפגעת מהמשבר. ומהמשבר נפגעות לא רק ארצות קפיטליסטיות מפותחות, אלא גם ארצות בעלי שטחי קרקע עצומים שוממים ובעלות אפשרויות התפתחות עצומות, כמו ארגנטינה ברזיליה ועוד·

העליה הציונית אינה הגירה נורמלית הנמשכת לארץ הזאת, באשר פה נתגלו אפשרויות קליטה כלכליות גדולות. מבחינה זו אין בארץ העניה והמאוכלסת הזאת פרספקטיבות לעליה המונית בת עשרות אלפי מהגרים לשנה דוגמת האימיגרציה לארצות הברית, קנדה, אוסטרליה ועוד בעשרות השנים האחרונות שלפני המלחמה. העליה הציונית היא מבחינת הרכבה האנושי ברובה לא סתם הגירת עובדים המחפשים להם לחם מעבר לים. סתם מהגרים אינם מתארגנים לכתחילה בהסתדרויות פוליטיות, דוגמת המפלגות והאירגונים הציוניים למיניהם, על מנת ליצור בארץ האימיגרציה מדינה לאומית, לכבוש קרקעות ולהרחיק את הפועלים המקומיים· העליה הציונית היא עליה של כובשים, הבאים לכתחילה לכבוש את הארץ הזאת ולהפכה למדינת היהודים. והכובשים הללו, בהשען על הון, רמה תרבותית

סכנית יותר גבוהה, כוח זר ועוד, נהנים כאן, כמו כל מיעוט קולוניזטורי, מרמת חיים יותר גבוהה, בחלק גדול על חשבון האוכלוסים המקומיים.

ד. דרכי העליה ההמונית וסיכוייה

וימצאו בודאי כאלה אשר יתממו וישאלו: אם נכון הדבר שהישוב היהודי בארץ הוא כיום מיעוט קולוניזטורי, אשר רמת חייו היותר גבוהה מתקיימת בחלק גדול על חשבון ניצול האוכלוסים הערבים ורמת חייהם הנמוכה, וככל אשר ירבה ויגדל הישוב היהודי במספרו היחסי לגבי האוכלוסים הערבים כן תפחת האפשרות של קיום רמת חייהם של העובדים היהודים בדרכים כאלו, הרי העליה היא כאילו גורם פרוגרסיבי ההופך את הישוב היהודי ממיעוט קולוניזטורי לישוב רגיל החי על עבודתו, לישוב בלתי קולוניזטורי!

אולם בהגיון הפורמלי הזה יש הרבה מן הצביעות ובורות כאחד. העליה היהודית ההמונית נושאת בחובה סכנה חמורה יותר מאשר ניצול קולוניאלי סתם על ידי מיעוט קולוניזטורי. העליה ההמונית היהודית עלולה להביא לידי דחיקה, פשוטה כמשמעה, של המוני הערבים מכל עמדותיהם הכלכליות, אפשר להגיד, לידי השמדה כלכלית. הציונים השואפים להכניס לארץ 30–40 אלף מהגרים לשנה, (ד"ר רופין ה„מתון" מדבר על מיליון יהודים בארץ במשך איזה 20־25 שנה) – על מה הם נשענים בתקוותיהם ובתכניותיהם? אנהנו גוללנו את כל הגורמים הכלכליים והפוליטיים, ציינו את השאלות הכאובות וקוי־פרוגנוזה לעתיד הקרוב (בשטח הדיון והמסקנות הפוליטיים, עשינו את זה מתוך צמצום, מפני טעמים מובנים) – האומנם יוכל כל מי שלא אבדו עשתונותיו להניח אף לרגע, שהארץ הקטנה המאוכלסת הזאת תגלה מקורות חקלאיים ותעשיתיים נוספים שיאפשרו לפרנס מיליון נפשות נוסף ל־1.300.000—1.500.000 אוכלוסים ערבים שיתקיימו בארץ לאחר 15–20 שנה? במלים אחרות, היתכן שהציונים למיניהם מאמינים באמת ובלב תמים, ובכלל זה גם פוע"צ השמאליים, אלה המנבאים כאילו קשות

לקפיטליזם המתנוון, שפלשתינה תעשה קפיצה כזו בסולם הפריחה הכלכלית במשך 20–15 שנה הבאות, ודוקא במסגרת התנאים הכלכליים והפוליטיים של עכשיו, עד כדי הכפלת והשלשת אוכלוסיה ותעבור בהתפתחותה על גרמניה, צרפת, אוסטריה וכו'? והרי מי שאינו רוצה להשלות את עצמו באילוסיות או לרמות את האחרים, מוכרח יהיה להודות, שהארץ הזאת תצטרך לעבור דרך מדורי זעזועים כלכליים ופוליטיים, שנויי משטר, בכדי להרים את קרן החקלאות והתעשיה עד כדי כלכלת האוכלוסים המקומיים בריוח. יש יסוד ידוע להניח, שגם לאחר הרמת קרן החקלאות והתעשיה בארץ ע"י שינוי אגררי עמוק לא תיהפך פלשתינה לארץ הקולטת הגירה המונית מן החוץ. ואם הציונים למרות הכל מתכנים תכניות בדבר עליה המונית, בדבר מאות אלפים מהגרים — מה הם דרכי ההגשמה שלהם?

בפני הציונות אין דרך הגשמה אחרת מאשר פעולה קולוני־זטורית ישבנית באמת־מדה רחבה לדחיקתם הכלכלית של המוני העם הערבי. והמלחמה לחופש הפעולה הזאת היא הציר שעליו מסתובבת עכשיו כל הפוליטיקה הציונית החל מהריביזיוניסטים וכלה בפועלי־ציון.

מפלגת פועלי א"י מכריזה בגלוי בפי בן־גוריון בישיבת הועד הפועל הציוני האחרון, שהיא מתנגדת לכל מיני ריפורמות אגרריות. פועלי־ציון, בפי ארם במאמרו על תכנית הפיתוח ב„דבר", מהללים ומשבחים את הקפיטליזם הגואל, וכסטרובה וחבריו בשעתם לגבי הניצול הקפיטליסטי ברוסיה משתדלים הם לחפות על־ידי טרמי־נולוגיה מרכסיסטית מזויפת את פוליטיקת הכיבוש המתגשמת על־ידי הציונים בארץ. „פועלי־ציון" מרחיקים בנידון זה לכת יותר משאר הציונים: הם דורשים לא רק חופש מלא לקולוניזטורים „לקנות" קרקעות, לנשל את הפלחים מבלי כל קושיים של העברת סרקעות וכדומה, אלא שקובלים הם מרה גם על ההוצאות היתרות שבתשלום פצויים לפלחים המנושלים. „חופש לקפיטליזם הגואל'

גאולת הפלח ע״י קנית קרקעותיו על־ידי הציונים״ — אלה הם הלוזונגים המשותפים למ. סמילנסקי, יו״ר התאחדות האכרים, לבן־גוריון, המזכיר הראשי של הסתדרות העובדים העברים, ולארם, המנהיג של פועלי־ציון. החופש המוחלט של הפעולה הקולוניזטורית הוא עכשיו שאלת חיים לציונות. הוא משמש ערובה לכל באי כוח הקולוניזטורים הללו, שבמשך איזה 15־20 שנה יעלה בידם להכניס לארץ מיליון נפש לפי תכניתו ה״מתונה״ של ד״ר רופין והרבה יותר לפי התכנית ה״מהפכנית״ של מפא״י ופועלי ציון. חופש הפעולה הקולוניזטורית דרוש לאנשים הללו, בכדי שמאות אלפים המהגרים יוכלו להסתדר בארץ על חשבון דחיקתם הכלכלית הגמורה של המוני הערבים. אחרת — אין להם שום תקוה להרביץ לארץ העניה והמאוכלסת הזאת עשרות ומאות אלפים מהגרים. ירידת רמת החיים של המוני המהגרים היהודים על־ידי עליה ההולכת ומתגברת צריכה להיהפך בידי הקולוניזטורים למכשיר כביר, בכדי לדחוק את המוני הערבים ולתפוש את כל העמדות הכלכליות בארץ. כל אלה הציונים המדברים על הגירת מאות אלפים יהודים לפלשתינה, שלא תגע, כמו שאוהבים להתבטא ״בעלי המוסר״ שבהם, אף בפלח ופועל ערבי אחד יודעים יפה בעצמם, את כל השקר אשר במליצות הללו.

היוצא מזה, שלגבי המוני הערבים אפשר להגיד בבטחה: אוי לי מיצרי ואוי לי מיוצרי! קשה הוא מצבם של המוני העובדים הערבים גם בתנאי עליה ציונית ״מצומצמת״, אשר אינה מונעת מהישוב היהודי להשאר בבחינת מיעוט קולוניזטורי, החי על רמת חיים יותר גבוהה ביחס לערבים והרותם את הפועל העברי למרכבת הציונות הקולוניזטורית על מנת להלחם שכם אחד עם הבורגנות הציונית נגד שנוי אגררי יסודי, נגד השחרור הסוציאלי והפוליטי של המוני הערבים. אולם עוד יותר קשה יהיה מצבם במקרה של עליה ציונית המונית, עליה אשר תתרחב ואשר אינה יכולה להתרחב בארץ הזאת אחרת כאשר בדרך הדחיקה הכלכלית

הגמורה של האוכלוסים הערבים (דוגמת מה שנעשה במושבות אפריקה, אמנם, כאן בארץ בצורה מרוכבת יותר). מעין דוגמא „קלה" מכל האמור אנו יכולים לראות כבר עכשיו בשטח המטעים, בענף זה שהוא במצב של קוניונקטורה. בכל שטחי הקרקע המוכשרים לנטיעות הדר אנו עדים לפרוצס של השמדה כלכלית (נישול מעל הקרקע ודחיקת רגלי המנושלים מעבודה במשקים היהודים). שטח המטעים באיזור הים עומד להיהפך לשטח יהודי טהור, ממולח במספר זעום של פועלים ערבים. השאלה העומדת לפנינו כיום היא, איפוא, לא זו על חשבון מי ומה תלך העליה ההמונית באם תבוא כזו: אין ספק שעליה כזו תלך על חשבון דחיקת המוני העובדים הערבים. השאלה היא, אם ישנם בעין הכוחות והגורמים, כלכליים, פיננסיים ופוליטיים, אשר יאפשרו לציונות להוציא לפועל את הדחיקה ההמונית הזאת. השאלה היא, אם יישנה מה שנעשה כיום בשטח המטעים גם בשטח הפלחה על פני כל הארץ ובכל ענפי הכלכלה הארציים. ונדמה לנו, שעל שאלה זו אפשר להשיב בשלילה.

מעבר לפרדסנות כיום, וגם בשטח הפרדסנות כעבור זמן מסוים, באם כבר לא יהיה אז לאחר מעשה, קיימים על דרך העליה ההמונית הציונית הכיבושית קושיים חמורים. הציונות לא תפיק את זממה, בכל אופן, בחלקו המכריע, באם לא תשתלט על הפלחה, כמו שהיא משתלטת על הפרדסנות. אולם הפלחה, כפי שצויין בפרק קודם אינה מגרה ולא תגרה, כנראה, גם בשנים הקרובות את תאבון ההון הציוני הפרטי (ואת התישבות ההמונים בשטח הפרדסנות מוציא לפועל עכשיו כמעט אך ורק ההון הפרטי). מה שנוגע להון „הלאומי", הון הקרנות הציוניות, קה"י, קהק"ל ועוד, יש לפקפק אם יהיה באפשרותו להוציא את הפלחה מידי הערבים בכל הארץ. הכנסות ההון הציוני הלאומי הולכות ומתדלדלות. קשה גם לקיים ולהרחיב ענף שהכנסותיו הן זעומות באמצעות השקעות והלוואות מרובות, אפילו כשהכסף נשאב מקופת נדבות ו„קאמפיי-

נים". אין גם ה"בעלנים" במספר הדרוש מקרב המהגרים גופא, אשר יסכימו להסתגר במשק הפלחה הירוד.' התישבות כזו, כלומר, דחיקת רגלי האוכלוסים הקולוניאליים והחלפתם במתישבים אירו־פיים ללא כל התחשבות עם הרינטביליות של הקרקע הכבושה והמשק הנבנה עליה תתואר אך ורק, אם מאחורי התישבות כזו עומדת מעצמה ישבנית בעלת ריסורסים פיננסיים ממלכתיים אשר אחת החליטה — ליישב מטעם זה או אחר נקודת־ארץ פלונית או אלמונית על-ידי מתישביה היא. במקרים כאלה נסוג אחור טעם הרנטביליות הצרה והמידית מפני נימוקים וטעמים כלליים מרחיקי ראות. האומנם, יוכל ההון הציוני ה"לאומי" למלא תפקיד כזה לגבי כל הפלחה הערבית, התופסת את המקום העיקרי בחקלאות הארץ? בכל אופן, — התישבות פלחית באמת מדה גדולה ומקיפה, הפורצת פרצים עמוקים ורחבים זה אחר זה בפלחה הערבית, דוגמת ההתישבות בשטח המטעיב, לא יוכל ההון הציוני ה"לאומי" להוציא לפועל. סוף־סוף אין קופת הקרנות הציוניות שואבת את הכנסותיה ממקורות ממלכתיים. ואין גם לקוות שהערך "האסטרטגי" של הישוב היהודי בשביל הישבנות הבריטית יגדל עד כדי כך, שהישבנות הבריטית תפתח את אוצרות זהבה להתישבות ציונית בלתי רינט־בילית. והוא הדין גם בשטח התעשיה (הפרספקטיבות של התעשיה כבר צוינו במקומן).

בדרך העליה ההמונית הציונית מונחים גם קושיים פוליטיים חמורים. עצם קיום שתי רמות חיים שונות הנקבעות לפי החתך הלאומי עלול כבר להעביר את הסכסוכים הסוציאליים על פסי הניגודים הלאומיים, ליצור בארץ אטמוספירה של שנאה והתנקשויות לאומיות. עליה המונית כיבושית, על חשבון דחיקתם הכלכלית של המוני הערבים, פותחת פרץ בהר געש. אוירת ארצות ערב היא גם בלאו הכי די מחושמלת. אמנם, הישבנות הבריטית, יסוד היסודות והתנאי הקודם לפעולה הקולוניזטורית הציונית, יודעת להעריך ולמעשה גם מעריכה את הישוב הציוני בתור משען נאמן

במזרח הקרוב, אולם מאוד יש לפקפק אם תרשה להם למתוח את המיתר עד כדי פקיעה. זכר מאורעות אבגוסט עוד לא נמחק מזכרון הארץ הזאת, והדברים ידועים. ולכן, נדמה לנו, בניגוד לסברת רבים, שהישבנות הבריטית לא תרתם בכל כוחה ברכב הציונות, בכדי להעביר אותו על כל המכשולים הפוליטיים, הכלכליים והפיננסיים המונחים על דרכו עד מחוז חפצו. הישבנות הבריטית ודאי שתוסיף גם להבא לסייע בכוחה הצבאי, הכלכלי והפיננסי לציונות, ובמדה גדולה למדי — אולם רק עד גבול ידוע ובתוך סייגים ידועים. הקורס הפרו־ציוני השורר כיום בארץ אינו צריך להאפיל על ראיית הבאות. עוד נכונו לציונות ימי אכזבה בשותפות — אמנם, אכזבת אין אונים.

לציונות צפויים עוד קושיים מרובים גם בפנים המחנה — מצד חלק גדול של הפועלים היהודים. הפועל היהודי בארץ נהנה לע"ע מאתנני הבורגנות היהודית בארץ ומחוצה לה. הבורגנות מוכנה תמיד לשחד מיעוט של פועלים, לגדל אריסטו־קרטיה של פועלים על מנת להחמיר את ניצול שאר הפועלים. אולם במדה שהמיעוט הזה מתרבה במספרו היחסי לגבי שאר הפועלים פוחתת האינטנסיביות של השיחוד, כלומר, הפועל המשוחד מקבל כבר מנת־שוחד ההולכת ופוחתת. הפועל היהודי יוכל אם כן לקבל את שכר העבודה היותר גבוה שלו בתור שותף למפעל הקולוניזטורי רק באחד משני התנאים: או שהפועלים היהודים לא יתרבו בטמפו מהיר במספרם היחסי לשאר הפועלים בארץ, כלומר, בתנאי חוסר עליה או עליה מצומצמת, או שלתוך מעגל הניצול ע"י הכוח הקולוניזטורי ימשכו המוני הערבים שמחוצה לפלשתינה. הקושיים שבאקספנסיה זו מעבר לפלשתינה צוינו כבר בפרק הקודם: דרך זו כמעט שסגורה לפני הציונות. רצונו של הפועל היהודי לקיים את רמת חייו עלול על כן להתנגש סו"ס בשאיפת הציונות לעליה ולהתרחבות מספרית מהירה. בין השותפים למפעל הציוני הקולוניזטורי של היום, בין הבורגנות הציונית ובין הפועל הציוני,

יתגלה אז ניגוד עצום. ובעיקר אמורים הדברים לגבי אותה שכבת הפועלים היהודים, אשר לא הספיקה להתבסס וגם אינה יכולה להתבסס בעבודה קבועה ומובטחת בדרגות העליונות של המשק היהודי והסובלת יותר מכולם מהעליה (ושכבה זו היא די גדולה גם כיום).

הבורגנות הציונית בשאיפות האקספנסיה שלה וההשתלטות על הארץ ולפי עצם טבעה והויתה בכלל מוכרחה להסמך על שכבת פועלים יהודים ההולכת וגדלה ואשר רמת חייהם הולכת ויורדת, מה שיקל עליה את ההתחרות בשווקים ואת ביסוס שלטונה בכלל. הבורגנות היהודית מעונינת בעליה מורחבת על חשבון דחיקת האוכלוסים הערבים והורדה מתמידה של רמת החיים של הפועלים היהודים כאחד. האינטרס העליון של כיבוש והשתלטות מבטל את פחד הבורגנות היהודית מפני סכנת ההתפרצויות הטמונה בהתרכזות המוני פועלים בתקופות חוסר עבודה. היא סומכת על כוחה והשפעתה של הסתדרות הפועלים היהודית ועוד יותר על הכוח הזרי. הבורגנות הציונית מתחילה להתעייף לשלם לפועלים היהודים, הדרושים לה לשם הרחבת שלטונה הכלכלי והפוליטי בארץ וההגנה עליו, מחירים גבוהים יותר מדי לדעתה. היא רוצה לקנות את שירותם במחירים יותר נמוכים. אפילו ההסתדרות הריפורמיסטית, זה השומר הנאמן של הקפיטליסטים היהודים, המגשים בפועל את הפעולה הקולוניזטורית, מתחילה להרָאות בעיני הבורגנות הציונית כמחמירה יותר מדי בדרישותיה. הבורגנות הציונית מעונינת, ביחוד, בתקופת האקס־פנסיה הראשונית, בהרחבת העליה, וכמובן של אלמנטים, אשר ימלאו את התפקיד הקולוניזטורי בהוצאות יותר קטנות. למילר, מרחובות, בא כוח הפרדסנים הגדולים, נדמה, שאלה הם דוקא מאותם העולים „אשר אינם מקבלים עליהם את מרות ההסתדרות", לפרבשטין — שדוקא בעלי־המשפחות המדולדלים והנדכאים הם הכי מתאימים לכך, ארלוזורוב, „בא־כח הפועלים", משתדל להוכיח להם שאך ורק החלוצים הם המוכנים לסבול בעתות הקושי

(ראה דבר מ־20 בספטמבר, 1932). אנחנו לא נבוא להכריע מי מבאי־כוח הציונות האלה צודק: הצד השוה שבהם, שכולם ביחד מתכוונים למהגרים המוכנים לסבול, אלא שהבורגנות הציונית רוצה ללחוץ עוד יותר ע״י עליה בעלת הרכב מתאים יותר לדעתה. לנוכח התקפה זו שתלך ותגביר כסדר יפקח סוף סוף הפועל היהודי את עיניו לראות ולהעריך נכוחה את תוכן העליה ומטרותיה. ולאחר שיווכח שדרך הסתדרות הפועלים בדרום אפריקה, — פעולה משותפת עם הבורגנות המכוונת נגד האוכלוסים המקומיים, שירות מלא של הקולוניזטורים חלף אתנן־פירורים מעל שדה הניצול וויתורים בשדה העליה — סגורה בפניו בתנאים המיוחדים של הציונות הקולוניזטורית, יתחיל בשינוי ערכין. לאחר תהיות והתלבטויות שיעלו לו בהרבה עינויים וסבל יהא מוכרח גם הפועל היהודי הרץ עכשיו לפני מרכבת הציונות לפנות אל הדרך האחת והיחידה העומדת לפני כל פועל — הלא היא דרך הסולידריות הבין־לאומית· הפועל היהודי, בראש וראשון ובעיקר אלה הרחוקים יותר מעל שולחן־האתננים של הבורגנות הציונית, יכרות או ברית אחים נאמנה עם הפועל הערבי נגד העליה הפוליטית־כיבושית של הציונות ויחד עם המוני העובדים הערבים יפתח בפעולה פרולטרית בין־לאומית בעד העלאת רמת החיים של הפועל הערבי. בהעלאה זו ימצא הפועל היהודי את הערבון נגד סכנת ההדרדרות הקטסטרופלית גם של רמת חייו הוא לעמק הבכא של ניצול קולוניאלי, שבו יתבוססו הפועל היהודי והערבי כאחד. אמנם ארוכה היא הדרך הזאת, ולא כל הפועלים היהודים ילכו בהּ· אולם אין ולא תתואר דרך אחרת במלחמת הפועלים בעד האינטרסים היום יומיים שלהם ושאיפותיהם ההיסטוריות· ועתידים גם הפועלים היהודים, בחלקם הגדול, לאחוז בה. הפרספקטיבה הזאת היא רחוקה עדיין, ובאזני רבים הרואים עכשיו את הפועל היהודי, אלה ב„זהרו״, — כנושא הראשי של הציונות ה„גואלת״, ואלה בקלונו, — כממלא שליחות קולוני־

זטורית־ישבנית, תצלצל אפילו כפרדוקס. אולם מהלך ההתפתחות הסוציאלית יראה גם את הפלא הזה: עתידה העליה היהודית המתגברת, האינסטרומנט הכיבושי־ההרסני הזה, המופנה בחודו נגד המוני העובדים בארץ, שתוליד גם בקרב חלק גדול של צבור הפועלים היהודיים את הסם שכנגד· ואז יעמוד המחנה הציוני גם לפני מלחמה פנימית קשה הרת סכנות לגורל הציונות.

על יסוד כל האמור יש להניח, כי עליה ציונית המונית לא תתגבר על המכשולים הכלכליים, הפיננסיים והפולי־טיים המרובים העומדים בדרך גידולה וריבויה· התאבון ה„ממלכתי״ של הציונים להזרים לארץ הזאת מאות אלפים מהגרים יהודים, להקים בארץ הזאת „מדינה יהודית״, אין לו סיכויים להמלא· אולם חוסר סיכויים „ממלכתיים״ אלה אינו גורע מעצם טבעו של התפקיד של העליה הציונית בכלל· גם עליה ציונית „רגילה״, „מקוצצת״ מנקודת ראות בעלי „המדינה היהודית״· יש בה כדי למלא תפקיד של הספקת צבא מילויים למיעוט קולוניזטורי התופס את מפתחות המשק בידו והמספק פירורי־שוחד לפועלים הממלאים את שליחות הבורגנות· העליה הציונית משמשת ותשמש גם להבא גורם הרסני המופנה בחודו נגד פעולת השחרור הסוציאלי של המוני העובדים הערבים· אמנם, הבורגנות הציונית ודאי לא תסתפק בעמדותיה הנוכחיות· היא תנסה מפעם לפעם להרחיב על סמך קוניונקטורות זמניות את האקספנסיה ע״י עליות המוניות, ע״י החמרת הניצול וכו׳· אולם ככל אשר תגדל העליה הזאת כן תחמיר סכנת הנישול הכלכלי וההרס הגמור של המוני הערבים ותרד גם רמת החיים של הפועלים היהודים· ואז יגדלו גם הניגודים הכלכליים, הסוציאליים והפוליטיים הן מצד המוני העובדים הערבים המנושלים והן מצד הפועלים היהודים. הבורג־נות הציונית בהשענה על הכוח הזר תשתדל לנהל את אניתה

איך שהוא בין צוקי הסכנות הללו, אולם להתגבר עליהם ולהגשים את החלום ה„ממלכתי" לא יעלה בידה.

ופתרון שאלת ההגירה היהודית והקלת העוני והמצוקה של המוני היהודים בארצות מושבותם? — במחנה הציונים אין חושבים על הדברים הללו ברצינות. העליה הציונית — אין לה שום שייכות וקשר עם פתרון השאלות הכאובות של המוני העובדים היהודים. להיפך, בשם העליה הזאת נלחמת הציונות ותלחם גם להבא בכל ארצות מושבות היהודים נגד הפתרון האמיתי של מצוקת היהודים, נגד הפתרון הסוציאליסטי העיקבי.

הציונות, הריאקציה העולמית והמוני העובדים בארץ

5. הציונות והשאלה האגררית בארץ

בפרקים הקודמים ציינו את הישגי הציונות וסיכוייה בעיקר מנקודת ראות כלכלית. את יחס הגומלין שבין הציונות ובין הגורמים האחרים אשר בתוכם ובקירבתם, בניגוד להם או בסיועם, היא פועלת, ציינו רק דרך אגב ובקוים כוללים גרידא. אולם על תכנה ותפקידה הסוציאליים של הציונות אי אפשר לעמוד מתוך בחינת הישגיה של הציונות וסיכוייה בשטח ההגשמה. פרצופה האמיתי של הציונות, הסוציאלי, הפוליטי והמוסרי, מתבלט בכל „מלוא הדרו" מתוך בחינת יחסה, פעולתה ותפקידה של תנועה זו לגבי מלחמת המוני העם בארץ הזאת לפתרון שאלות חייהם. הציונות מופיעה אז לעינינו כתנועה קולוניזטורית־ישבנית, המופנית בחודה ההרסני נגד המוני העובדים.

את בחינת הציונות מנקודת־ראות זו יש לפתוח בשטח השאלה האגררית בארץ. השאלה האגררית בפלשתינה, כמו בכל ארצות ערב, היא יסוד היסודות של השינויים הסוציאליים והפוליטיים העומדים להתרחש בארץ. היחס לשאלה האגררית היא במדה ידועה אבן הבוחן בשביל כל הכוחות הסוציאליים והפוליטיים הפועלים בארץ הזאת, ובכלל זה, כמובן, גם בשביל הציונות לכל סוגיה וגוני־גוניה. לשם בחינה זו אין צורך להכנס כאן בדיון מקיף על

השאלה האגררית. שאלה זו גם אינה ניתנת לדיון אגב שאלה אחרת. עלינו רק לנסח את הפרובלימות העיקריות העומדות בפני הפלחות ולשמוע מה המענה בפי הציונות עליהן.

מה הן הפרובלימות האגרריות בארץ?

מתוך חקירת דז'ונסון־קרוסבי יש להסיק, כי כ־29 אחוז של הפלחים הם מחוסרי קרקע לגמרי, וכ־47 אחוז מהם אינם יכולים להתפרנס ממשקיהם והם מוכרחים לעבוד גם עבודת חוץ *). הבעלות של הפלחים משתרעת רק על 60 אחוז בערך של הקרקע הנעבדת על ידם. בעד שאר 40 האחוז משלמת הפלחות רינטה באופן ממוצע בשיעור של 30 אחוז מהתוצרת ויותר. חלוקת הקרקע לעובדיה היא על כן צורך ראשוני בארץ הזאת.

אולם המשק הפלחי סובל לא רק מחוסר קרקע אלא גם מחוסר כל ציוד משקי. על 23 573 משפחות ב־104 כפרים, שנחקרו ע"י דז'נסון־קרוסבי, היו 7 935 פרות חלב, 46 824 כבשים, 31 972 עזים. אם לחלק את זה לפי המשקים יתקבל לכל משק 0.3 פרה ערבית, שתנובתה מגיעה ל־600־300 ליטר לשנה, 2 כבשים, 3.4 עזים, 6 עופות. מה שנוגע לציוד בבהמות עבודה, אשר חקירת דזונסון־קרוסבי אינה עוסקת בו, יש לעמוד עליו מתוך המספרים של מפקד האוכלוסין מ־1931 ומפקד הבקר והצאן מ־1930 **). כפי שציינו כבר בפרק קודם מונים האוכלוסים החקלאיים 600.000 נפש, או, לפי ההשערה של 6 נפש למשפחה, 100.000 משפחות בכפר. מספר הסוסים, הפרידות והגמלים הגיע ב־1930 ל־ 44.470 ראש. אפשר לכן להניח, שהציוד בבהמות עבודה לכל משק מגיע רק ל־0.5 ויחד עם פרים—ל־0.8. עניים ופרימיטיביים הם גם כלי העבודה של הפלח. ציוד המשק הפלחי הוא על כן בעל חשיבות מכרעת.

*) חקירת דז'ונסון קרוסבי. הוצאה אנגלית עמ' 21 טבלה XXIV

**) ראה הדין וחשבון של מחלקת החקלאות והיעור הממשלתית בעד 1927־1930. באנגלית, עמ' 131.

אפני העיבוד והנהלת משק הפלח בכללם הם פרימיטיביים מאוד. בכדי להיטיב את משקו ולהעלות אותו על רמה יותר גבוהה זקוק הפלח, אפילו אם הבעלות על הקרקע תעבור לידיו, לציוד יותר מלא ומודרני בכלי־עבודה, בהמות והון חוזר, להדרכה וכו׳. בתנאים הירודים של הפלחה בעקב המשבר החקלאי האיום בכל העולם, לנוכח ההתחרות הכבירה של דגני ארצות הים ובשל התנאים המיוחדים לארץ הזאת מוכרח חלק גדול של הפלחות להעביר את מרכז הכובד של המשק לנטיעות, לייצור חלב, בשר ועופות, ירקות וכדומה. דרושה אינטנסיפיקציה של המשק הפלחי. המשק הפלחי מוכרח להיהפך למשק אינטנסיבי.

חשיבות מכרעת נודעת לשאלת הרינטה, למסי הממשלה, מסים ישרים ומסי עקיפין, לחובות ולריבית הקטלניים האוכלים כולם יחד את המשק הפלחי בכל פה. ההכנסה הנקיה של הפלח, בעל קרקע חכורה בשיעור של 100 דונם, הגיעה ב־1929 לאחר ניכוי הריבית ל־12 לא״י, בעוד שהרינטה הגיעה ל־15.2 לא״י, מסי הממשלה הישרים, מעשר, וירקו ומס בהמות,—ל־6.8 לא״י וביחד עם מסים מקומיים—ל־7.8 לא״י, הריבית – ל־8 לא״י, ס״ה רינטה, מסים וריבית – 31 לא״י. הפלח החוכר, המעבד 100 דונם, משלם איפוא רינטה, מסים וריבית פי שנים וחצי מהכנסתו הנקיה המשקית וקרוב לחצי של הכנסתו־ברוטו (ההכנסה ברוטו מגיעה ל־64 לא״י). פלח שהקרקע הנעבדת על ידו נמצאת בבעלותו – הכנסתו הנקיה מגיעה, לאחר ניכוי הריבית, ל־27.2 לא״י, בעוד שס״ה מסי הממשלה, מסים מקומיים וריבית מגיע ל־15.8 לא״י. אולם המציאות היא יותר איומה מהתמונה המתגוללת לעינינו מתוך המספרים הללו. המשק הפלחי הוא באופן ממוצע לא בעל 100 דונם, כפי שהונח ביסוד החישובים הנ״ל, אלא בעל 75 דונם, אם לחלק את כל הקרקע המעובד על מספר המשפחות בעלות משק (1,247,581 דונם על 16,633 משפחות), ובעל 56 דונם, אם לקחת בחשבון רק את הקרקע – שהבעלות עליה שייכת לעובדיה. ומלבד זה—מזמן

החקירה של דז'נסון קרוסבי, שעל פיה חושבו כל המספרים הנ"ל, ירדו המחירים בהרבה, ומצבו של הפלח ירד עוד יותר. ביטול הצבתות של הרינטה, מסים, חובות וריבית הוא תנאי קודם להצלת המשק הפלחי.

ולסוף — אין פרספקטיבות לפיתוח המשק הפלחי, באם לא ימצאו לו שווקים רחבי ידים לתוצרתו. לא תתכן אינטנסיפיקציה של המשק בלעדי הרחבת השווקים, ובראש וראשון של השווקים המקומיים והסמוכים, במלים אחרות, בלעדי איחוד הגוש הכלכלי של ארצות ערב, כפי שצויין על ידנו לא פעם.

אם לתרגם לשפת המעשה הפוליטי את כל הפרובלימות הנקובות על ידנו הרי זה אומר — ביטול מעמד בעלי האחוזות, האפנדים, נושכי הנשך והכוח המשמש יסוד ומגן לקיומם וכו', כלומר, שינוי אגררי עמוק ויסודי, אשר נושאיו הם הפועל והפלח, אשר הם ורק הם יכולים לעקור את הרע משרשו ולבנות את המשק על יסודות חדשים.

מה יחסה, או יותר נכון, תפקידה של הציונות במלחמת הפלח להגשמת צרכיו אלה?

א. כיבוש הקרקע.

הציונות רואה בסיסמת חלוקת הקרקע לעובדיה את הסכנה הכי חמורה לקיומה. כיבוש הקרקע — בלשון הציונות „גאולת הקרקע מידי זרים" — היא שאלת חיים או מות לציונות. בלעדי התישבות חקלאית אין לציונות תקוה להתקדם אף כל שהוא. אולם כל הקרקע הראויה לעיבוד כיום כבר נעבדת ע"י הפלחים. הציונות מוכרחה איפוא לנשל את הפלחים מעל אדמתם, באם רוצה היא לרכוש קרקע להתישבות. למטרת הנישול הזה מסתייעת הציונות בבעלות האפנדים על הקרקע. כל שטחי הקרקע הגדולים, עמק יזרעאל, ואדי חווארת ועוד, „נגאלו" מידי הפלחים אך ורק הודות לבעלות האפנדים על הקרקע הזאת, בעלות

שנרכשה רק לפני כמה עשרות שנים מידי הפלחים בדרכי רמיה ואלמות. הציונות מפחדת לכן פחד מות מפני כל פעולה העלולה לבסס את בעלות הפלח על הקרקע המעובדת על ידו ולהפחית את השנסים של הקרקע להמכר. הציונות מעונינת באופן חיוני במשטר הפיאודלי, בקיום מעמד בעלי האחוזות והאפנדים. בעלות האפנדים על הקרקע משמשת לציונות משען מכריע „בפוליטיקה הקרקעית" שלה. בעלות הפלח על הקרקע משמשת מכשול כביר ב„פוליטיקה קרקעית" זו.

הציונות מפחדת אפילו מפני כל נסיון להכניס איזה שהוא סדר במערכת הבעלות הקרקעית הפרועה השוררת כאן בארץ. נוח לה לציונות התוהו ובוהו השורר כאן בארץ ביחסי הבעלות על הקרקע מאשר תחימת תחומים וייצוב גבולות. בנידון זה אופיני מאוד הוא יחס הציונות אל פעולת מדידות הקרקע, פעולת הקדסטר, המוצאת עכשיו לפועל ע"י הממשלה. המנהיג הישיש של הציונות, מ. אוסישקין, הביע בנאומו לפני המורים העברים בארץ („קול האדמה" עמ. 22) את חרדתו העמוקה, שמא חס־וחלילה יגרום הקדסטר לידי זה, שהפלח ידע איפה היא חלקתו ואיפה הם גבולותיה. והאמת נתנה להגיד, שחרדתו של מנהיג הציונות וראש „גואלי הקרקע" מפני סכנת הקדסטר יש לה על מה להסמך. טעמו ונימוקו של ראש כובשי הקרקע עמו. כל הקרקעות של האפנדים נרכשו על ידם הודות לסיבוכים ברישום הקרקעות, הודות לשוחד וכל מיני אמצעים אחרים „נקיים". ולא זאת בלבד, אלא שגם את הקרקעות של הפלחים עצמם יותר קל לגאול הודות לסיבוכים האלה. ומשום כך מסוכן לציונות גם קדסטר, אשר תוצאותיו, כדין כל קדסטר בארץ קולוניאלית, לא תהיינה בודאי לרעתם של בעלי־האחוזות, אלא שיקבע, ולו גם באופן חלקי, את גבולות החלקות ואת הבעלות עליהן. בתנאי בעלות מסודרת פחות או יותר „תנאי הקניה של הקרקע הולכים ונעשים קשים יותר ויותר"—קובל מרה ראש קרן־הקימת.

מנהיגי הציונות מדברים עכשיו דברים ברורים למדי. מ. א. אחד ממנהיגי מפלגת פועלי א״י, כותב ב״דבר״: ״אני מתנגד לכך שהציונות תעורר את השאלה הזאת (ריפורמה קרקעית — X) בהווה. נימוקי הם: א) שטח הארץ הראוי לעיבוד אינו ידוע, ולכן עלולה הדרישה לריפורמה אגררית מידית לסתום שלא בצדק את הדרך בפני הציונות (רמז לכך בסימפסון — פספילד). ב) הפלח יטען, שאין לו כסף להפוך את משקו לאינטנסיבי ויתבע שטחי קרקע גדולים שהם היום לפי שעה (כל עוד לא נחקר הנגב) הרזרבה היחידה בשביל התישבות יהודים״. דברים ציניים אולם מאלפים מאוד. גם בן־גוריון, המזכיר הראשי של הסתדרות העובדים, מכריז ברורות בדבר התנגדותו אפילו לריפורמה קרקעית. בדברים די גלויים פנה גם ב. כצנלסון, עורך עתון פועלי א״י, בועידה החקלאית אל ״השומר הצעיר״: ״גם אני וגם אתם, הנושאים עלינו את מלוא האחריות לרכישת העמק ולישובו בידי פועלים יהודים... ל א ה ו ד י נ ו ב ז כ ו ת ם (של הפלחים הערבים — X) ל מ נ ו ע א ו ת נ ו מ ל י ש ב א ת א ד מ ת ה ע מ ק, ל א ר א י נ ו א ת ז כ ו ת ם ב ז כ ו ת י ש י ב ה ל צ מ י ת ו ת״ (ההדגשה שלי — X). זה אומר שמגשימי הציונות, נשלו וינשלו גם להבא את הפלח מעל אדמתו. הציונות בתוקף הגיונה הפנימי ועצם הויתה עומדת כצר על דרך שאיפות הפלח לחלוקת הקרקע לבין עובדיה, ולא עוד, אלא שבעצם ידיה היא כובשת את קרקעו ומנשלת אותו ממשקו.

ב. צ י ו ד מ ש ק ה פ ל ח.

הישבנים, בכל אופן, באי כוח מסוימים של הישבנות, יודעים, שנוסף ל״יד חזקה״ במושבות דרושים גם אמצעי השקטה ממין אחר. לשם זה תוכנה ״תכנית הפיתוח״ המהוללה. תכנית זו היא ילד־טפוחיו של פספילד, של האגף ״המתון״ בישבנות האנגלית, הרוצה להשקיט את הרוחות במושבות ע״י אי־אלה תיקונים קלים

שאינם נוגעים כלל בשרשי הרע של הפלח. זאת היתה תכנית־פיתוח שלא נגעה בשאלת חלוקת הקרקע, בשאלת הרינטה, המסים וכו׳ (אל שאלה זו נשוב עדיין באחד הפרקים הבאים).

ומה היה והווה יחס הציונות אל תכנית הפיתוח הזאת? זה היה והווה יחס של קולוניזטורים לבנים ל„נייטיבס". הקולוניזטורים הלבנים במושבות אפריקה הנידחות נלחמים קשה נגד „הקלה" כל שהיא של מצב ה„נייטיבס", אשר הממשלה הלונדונית מוכנה לעשות, דוגמת תכניותיו של פספילד, מתוך חשבון ישבני יותר רחב ומרחיק־ראות יותר. וגם הקולוניזטורים הציוניים לכל אגפיהם: רויזיוניסטים, ציונים סתם, ציונים־„סוציאליסטים", ציונים־„מרקסיסטים", נתעוררו ופתחו במלחמה תקיפה נגד תכנית הפיתוח העלובה, באשר בה מדובר כאילו על הושבת פלחים מנושלים על הקרקע, ציוד משק הפלח ועוד מיני הבטחות, שהישבנות לא חשבה ואינה יכולה גם להוציאן לפועל. אפילו צל של הבטחות קלוקלות לפלח אינו נותן מנוחה לציונות.

הציונות מפחדת פחד מות מפני פיתוח משק הפלח והתקדמותו. ומנהיגי הציונות מדברים בנידון זה גלויות. ב. כצנלסון, עורך „דבר", מעורר את תשומת לב הועידה החקלאית כי „במעבדת הממשלה מכינים לנו גזרות חדשות בסיסמא נאה „תכנית הפיתוח"!. („דבר", 42־1843.). ב. כצנלסון, היודע בדבר קיום של דעת ציבור של פועלים בעולם, מנסח את פחדו בזהירות ומתוך התחסדות. אולם מורו ורבו מ. אוסישקין מדבר — בהזדמנות אחרת — דברים גלויים:

„... העובדה השניה (המעוררת חששות נוסף לפעולת הקדסטר —המחבר): חברה אחת סדרה כאן בארץ מכירה של זבל מלאכותי. מחזיקה היא בשטב של אגרונומים והם נוסעים מכפר לכפר ומלמדים את הפלח לזבל את אדמתו ואף את הזבל יתנו לו בקרדיט ובתשלומים נוחים. זהו בודאי דבר יפה ותרבותי מאוד,

ואותו הערבי, שרק אתמול לא הכניסה לו אדמתו כמעט שום רווחים, הנה עכשיו למד את חכמת ההשבחה, את חכמת הזיבול והכנסתו תגדל משנה לשנה. ומובן, שבאותה מדה שהתנאים הולכים ומשתפרים — תנאי הקניה של הקרקע הולכים ונעשים קשים יותר ויותר. מלבד זאת, הנה הולכת ומתנהלת תעמולה חזקה בין הערבים ליסד בנק אגררי גם לפלח וגם לאפנדי. ואם הדבר הזה יצא אל הפועל, יקשו תנאי קנית הקרקע עוד יותר („קול האדמה״, עתון קרן־הקימת, עמוד 22).

הדברים הם דברי קולוניזטור לבן באיזו שהיא פנה נדחת באפריקה השחורה: דברים ציניים ומלאי רשע! גם הקולוניזטורים הלבנים אינם מעיזים לגלות את כל מערומיהם, וכאן מקונן מנהיג ציונים מרה בפומבי על אשר מי שהוא עוזר כאילו לפלח בקרדיט הזיבול. והוא מביע את חרדתו בגלוי, שמא חס וחלילה עלולות הכנסות הפלח לעלות, שמא חס וחלילה יווסד בנק אגררי שיעניק הלואות לפלח בריבית נמוכה וכו׳. אמנם, אפשר לשער, שימצא ודאי מי שהוא גם במחנה הציונים גופא אשר ינחם את המנהיג האדיב, הבקי אמנם בהלכות כיבוש הקרקע אלא ששבילי הכלכלה אינם נהירים לו די צרכם, ויבאר לו, כי חברות הזיבול והבנק האגררי לא יצילו את הפלח מעניו, וכי מצד זה אין שום סכנה לציונות. אולם אופיני הוא הפחד של הציונים מפני צל של שיפור במצב הפלח. ובצדק!.. הציונות לא תתגשם בתנאי פלחות מבוססת. פלחות מבוססת לא תמכור את אדמתה. פלחות מבוססת עלולה להפך בכלל לגורם אשר יסתום את הגולל על ההתישבות הציונית. ביסוס הפלח הוא סם המות לציונות. האומנם יש צורך עוד להוכיח את זה?

ג׳ שיווק תוצרת הפלח.

הישוב הגדל במושבות הנטיעה ובערים יוצר שוק בשביל תוצרת החקלאות. אולם הציונים המכריזים השכם והערב בדבר התועלת שהערבים מפיקים מגידול הישוב היהודי מתאמצים לבנות גדר של חוטי ברזל דוקרים מסביב לישוב היהודי, בכדי לחסום את הדרך בפני חדירת התוצרת של הפלח הערבי לשוק היהודי. „תוצרת־עברית״ — זוהי הסיסמא האהובה על הציונים. למעשה זה אומר, שהפלח הערבי אינו צריך ליהנות מהשווקים הנפתחים ע״י גידול הישוב התעשיתי, בעוד שהתעשיה הולכת ונבנית במדה מסוימה על חשבון הרס המלאכה הערבית וניצול הצרכן הערבי. זה אומר, שההתפתחות הנגרמת ע״י זרימת ההון היהודי צריכה לפסוח על הכפר הערבי לבל יהנה זה ממנה בצורת מכירת תוצרתו החקלאית.

הציונים אחזו בזה בנשק הכי מזוהם של חלאת הלאומיות השוביניסטית. על חרם התוצרת הערבית מצד הציונים עונים „הלאומיים״ הערבים בחרם על תוצרת יהודית. בארץ הולכת ומתפתחת וקכנליה שוביניסטית. הסיסמה „סוואי דא סוועגו״ של החוליגנים הפולנים ושל הפורעים ההיטלראים מצאו כאן בארץ כר פורה. את חלק הארי בתעמולה השוביניסטית והרת הסכנות הזאת נוטלת ברחוב היהודי „הסתדרות העובדים העברים״. הם הם כובשי הקרקע, הם הם כובשי העבודה, והם הם גם ראשי מכריזי החרם על התוצרת הערבית. הם הם האיניציאטורים בהקמת מנגנון מיוחד — ביחד עם הסוחרים ובעלי בתי־החרושת — לשמירה על „תוצרת הארץ״ קרי: תוצרת עברית. הם הם שהקימו את „תנובה״ העוסקת בתעמולה שוביניסטית לכיבוש השוק הפנימי ע״י תוצרת עברית טהורה, לבל ייהנה חס וחלילה הפלח הערבי מן השוק היהודי. בחברת „תנובה״ יכול להיות חבר כל משק עברי, המנצל פועלים ובלבד שהפועלים הם

יהודים, — כל משק על „עבודה עברית טהורה״. לעומת זאת, אכר ערבי, גם אם הוא עובד בעצמו ואינו מנצל עבודה שכירה, אינו יכול להיות חבר בה· וכל התעמולה השוביניסטית הפושעת הזאת מתנהלת תחת דגל הבין־לאומיות, בשם היושר והצדק והברכה, אשר הציונות נושאת בכנפיה לערבים· אל תפקיד הסתדרות העובדים בציונות הכובשת נשוב עוד לא פעם. לעת־עתה מספיק לציין, כי הציונות, וההסתדרות בראשה, המנשלת את הפלח מעל אדמתו והנלחמת קשה בכל נסיון של ביסוסו, מתנקשת גם באופן ישר ביכולת הנאתו מן השווקים המקומיים, הנוצרים ע״י גידול הישוב העירוני·

מובן, שהחרם על התוצרת הערבית אינו עולה בידי הציונים בשלימות כמו שהיה רצוי להם· ישנם גורמים כלכליים איתנים, הפועלים נגד ההיבדלות הלאומית והמחלישים לע״ע את תוצאות ההרס של פעולת החרם הציונית, ובמדה זו ניתנת עוד אפשרות מסוימת לפלח בקירבת הישוב היהודי העירוני למכור מתוצרתו לצרכן היהודי· אולם הנאה חלקית זו של הפלח מהשוק היהודי באה על אפם וחמתם של הציונים. ההנאה הזאת מרגיזה את מנוחתם של מנהיגי הציונות וביחוד את אנשי ההסתדרות, „תנובה״ ואחרים· מיום ליום הם מרחיבים ומגבירים את פעולת המכונה הציונית על כל ברגיה וגלגליה הכלכליים והפוליטיים, בכדי לדחוק את רגלי התוצרת הערבית· ולא בלי הצלחה. המלחמה לתוצרת עברית זוהי חולית השלמה לשרשרת פעולות „הברכה״ של הציונות בשטח השאלה האגררית·

6. הציונות ופיתוח התעשיה

הציונים מבליטים תמיד את הברכה הרבה, שההון היהודי מביא לישוב הערבי באמצעות פיתוח התעשיה. מבלי להכנס בדיון מפורט בדבר עצם הברכה הכלולה בצורת הפיתוח התעשיתי היוצא לפועל בתנאי הישבנות ועל ידה, יש בכל זאת להתיחס בספקנות רבה לתועלת הרבה הצומחת כביכול לישוב הערבי מפיתוח התעשיה ע״י ההון היהודי. בשאלה זו נגענו כבר לא פעם, אולם כדאי להקדיש לה עוד אי־אלה דברים המעמידים אותנו על כל ההיקף של השאלה הזאת.

התעשיה מתפתחת תמיד בדרגותיה הראשונות על חשבון המלאכה הזעירה בין שבכפר ובין שבעיר· הכפר מסתייע במדה מרובה במלאכה זעירה, והתעשיה המתפתחת אוכלת גם את המשען הזה של האכר הזעיר. התקדמות התעשיה, ביחוד בארצות הקולוניאליות, אינה סותמת ע״י מקורות העבודה החדשים שהיא פותחת את הפרצים אשר היא עושה במשק הארצי ע״י הרס המלאכה הזעירה. תופעה זו טבועה בעצם טבעו של המשטר הישבני. זהו פרוצס עולמי, ולא נייחד עליו את הדבור· מרכז הכובד של שאלה זו לגבי דידן היא בזה, שבארץ הזאת מקבל הפרוצס הזה חריפות מיוחדת במינה· בכל ארץ קולוניאלית אחרת צומחת יחד עם גידול התעשיה המודרנית, במידה שהיא ניתנת לגידול בתנאי הישבנות, שכבה של פועלים מקומיים· האכר הזעיר המרושש ובעל המלאכה הזעיר ההרוס חשים להם מפלט לתוך

התעשיה המתפתחת. אמנם, אין בזה משום פתרון למצוקת ההמונים, באשר הישבנות, כמו שציינו לעיל, אינה נותנת לתעשיה להתפתח במדה שהיא תקלוט את כל המרוששים ע״י הפוליטיקה הכללית שלה. כמו־כן יוצאת לפועל עצם ההתפתחות הזאת על חשבון הניצול האכזרי של הפועלים עד כדי גיוונם. אולם פי כמה גרוע הוא המצב כאן בארץ· התאים הקפיטליסטיים הנוצרים כאן אינם קולטים – או קולטים רק במדה זעומה – כוחות עבודה מקומיים, באשר ההון הבונה את התאים הללו והכוח הזר השומר עליו מביאים פועלים מעבר לים· ההון היהודי הזורם לארץ, הבונה אמנם ומקדם את התעשיה בארץ, ממלא איפוא רק את המחצית הראשונה של התכנית: הוא הורס במדה ידועה את המלאכה הזעירה הערבית, מעביר את מרכזי המלאכה לנקודות יהודיות חדשות (סבון – שמן, אריגה ועוד) מבלי להעסיק כלל או שמעסיק במדה זעומה מאוד פועלים ערבים, כלומר, מבלי להנות את אלה, שעל חורבנם הוא בונה ונבנה.

התעשיה היהודית נבנית לא רק על חשבונה של המלאכה הזעירה הערבית, אלא גם על חשבון הצרכנים הערבים· אין ספק, שהישוב היהודי קונה באופן יחסי הרבה יותר סחורה תעשיתית מאשר הישוב הערבי. אולם מי שמסיק מכאן, כי התעשיה העברית נבנית אך ורק, או אפילו ברובה המכריע, על הצרכנות היהודית אינו אלא טועה ומטעה· הסוכנות היהודית מנסה אמנם להסיק את המסקנה המתעה הזאת. בממורנדום שלה לסימפסון נאמר: „הרי לא נכון בהחלט להניח שההגירה היהודית תלויה בשוק הנמצא כבר בעין· קודם כל ובעיקר ההגירה היהודית היא שיוצרת את השוק הפנימי וכובשת את השוק החיצוני״ (ההוצאה האנגלית עמ׳ 22)· אין כל ספק, שההנחה הזאת בשקר יסודה. התעשיה היהודית לא היתה יכולה להתקיים גם בהיקפה הקיים לולא השוק הערבי הארצי וזה של הארצות הערביות הסמוכות ויהיה זה עני כמות שהוא· די רק לציין מפעלי תעשיה

אחדים, בכדי להיוכח בזה: „לודזיה", בית החרושת לגרבים, „ליבר־טריקו", „שמן", בית־החרושת לסבון ולשמן, „נשר", בית החרושת למלט, מפעל החשמל המונופוליסטי, „נור" — כל המפעלים האלו מתקיימים ברובם או בחלקם על השווקים הערבים. התעשיה היהודית, כדין כל תעשיה במשטר הקפיטליסטי, חיה ומתפתחת לא רק על חשבון ניצול הפועלים אלא גם על ניצול הצרכנים, שהנם בחלקם המכריע אוכלוסים חקלאיים, וכאן בארץ זה אומר — האוכלוסים הערבים. התעשיה „הצליחה" להשיג מאת הממשלה מכסי הגנה, כלומר, היא מוכרת את תוצרתה לאוכלו־סים במחירים יותר גבוהים ביחס למחירי תוצרת חוץ. האוכלוסים החקלאיים בארץ הקטנה והדלה הזאת אינם מעונינים במכסי הגנה על התעשיה וביחוד תעשיה שאינה קולטת בעבודה את עודף אוכלוסי הכפר. על חשבון מי מקבלת התעשיה הפלשתנאית את רווחיה המיוחדים האלה? על חשבון מי מתגשמת בארץ הקטנה והעניה הזאת הפוליטיקה של מכסים, הפוליטיקה הפרו־טקציוניסטית של הבורגנות העולמית אשר אבד לה כל מוצא, הפוליטיקה של שגעון ופשע בתנאינו אנו? הוה אומר על חשבון הצרכנים. ואנו שוב באים אל המסקנה הקודמת: התעשיה היהודית נבנית במדה מסוימת על חשבון הצרכנים הערבים, אולם היא אינה משיבה להם איזו שהיא תמורה בצורת קליטת פועלים ערבים והמצאת שווקים חפשיים לתוצרת הפלח. בשני המקרים אנו נתקלים איפוא בפרובלימה הידועה בארץ בשם „כיבוש העבודה", הפרובלימה הנוקבת עד תהום היחסים שבין הציונות והערבים. ועל זה בפרק הבא.

7. הציונות והפועל בארץ.

הציונות ממלאת את תפקידה הקולוניזטורי בשלוש דרכים: כיבוש הקרקע, כיבוש העבודה וכיבוש השווקים. שני הכיבושים הראשונים נופלים בכל כבדם על הפלח ועל בעל המלאכה הערביים הזעירים. כיבוש העבודה מופנה בחודו הארסי נגד הפלח המרושש, ההופך להיות פרוליטרי, ונגד הפועל הערבי. כיבוש העבודה הוא, אפשר להגיד, גולת הכותרת של פעולת הכיבוש הציוני, אשר בה משתקף התפקיד האיום שהציונות ממלאת לגבי הפועל הערבי והיהודי כאחד. כיבוש העבודה, שתפקידו לנשל את הפועל הערבי ממקום עבודתו ולהכניס במקומו פועל יהודי, וכולו מכוון כאילו לטובת הפועל היהודי, משמש בידי הציונות בתור מנוף הדיכוי והלחץ לגבי שני הפועלים כאחד. לגבי הפועל הערבי עובדת מכונת הלחץ והדיכוי הזאת בגלוי ובברוטליות יתרה, לגבי הפועל היהודי — בעקיפין ובדרכים הסמויים לע"ע מעין שאינה מרחיקה ראות. אולם שניהם כאחד נשחקים תחת גלגלי הכיבוש: האחד מיד, והשני כעבור זמן ידוע. כיבוש עבודה ותוצאותיו מה הן?

א. הציונות והפועל הערבי

ההון, זר ברובו, והשלטון השומר עליו, מנצלים את עושר הארץ הזאת בדרכים קולוניאליים לטובתם הם. בעלי־ההון נוטעים פרדסים, בונים בתים ויוצרים גם ענפי תעשיה מסוימים מן הסוג

והכיוון הנקבעים ע״י השלטון הישבני· האוכלוסים העובדים המקומיים לא הסתלקו ואינם יכולים להסתלק מההנאה המעטה הנגרמת גם ע״י פיתוח הארץ המסולף· הפלחים, בעלי־המלאכה המרוששים והפועלים הערבים צובאים על הפרדסים, על הבתים הנבנים ועל מפעלי התעשיה למצוא שם את לחמם הדל בצורת שכר עבודה זעום. אולם בדרך הענויים הזאת נתקלים המוני העובדים הערבים במכשול נוסף — בהסתדרות הפועלים העברים החוסמת בפניהם את הדרך לעבודה·

על דבר הסתדרות העובדים העברים ותפקידה בארץ דובר כבר דרך אגב בפרקים הקודמים. אין צורך להקצות מקום מיוחד להסתדרות העובדים בפרקים המוקדשים לתיאור כוחה וגילוייה של הציונות הכיבושית. הסתדרות העובדים העברים היא חלוץ הציונות הכיבושית· היא הכובשת את הקרקע, היא המכריזה חרם על התוצרת הערבית, היא־היא האורגן המוציא לפועל את כל מעשי הכיבוש של הציונות· הסתדרות העובדים העברים, זה אומר, הציונות הסוציאליסטית לכל אגפיה, — מפלגת פועלי א״י, „פועלי־ציון״ „השומר הצעיר״ — נבדלת משותפיה, הציונים סתם, רויזיוניסטים, מזרחי וכו׳ רק במסוה הערמה, הזיוף והשקר העוטף את כל מעשי הגיוול של הכיבוש למיניו· והסתדרות זו היא שמוציאה לפועל גם את כיבוש העבודה· הפלח הערבי המרושש, בעל המלאכה ההרוס והפועל מחוסר העבודה המתדפקים על שערי מקומות העבודה בישוב היהודי — נתקלים במלחמה חריפה מצד הציונים־סוציאליסטים. המלחמה לכיבוש העבודה מידי הפועל הערבי הפכה להיות מלחמת מצוה לחיילים הנאמנים של הציונות· האגפים השונים במחנה הציונים־סוציאליסטים רבים ביניהם על הבכורה, מי מהם נישל יותר פועלים ערבים מהעבודה. מעל דפי „דבר״, עתון פועלי א״י, מתנהל הויכוח הסוציאליסטי הזה בין אורנשטין, „השומר הצעיר״, ובין אופיר, „הקבוץ המאוחד״· כל אחד מהם משתדל להוכיח

שמפלגתו הוא קיימה את מצות נישול הפועל הערבי ביתר שלימות ונאמנות. „כיבוש העבודה" הועלה ע"י מנהיגי ההסתדרות לדרגת „צו מוסרי עליון". והגיעו הדברים לידי כך, שמנהיג ההסתדרות, ד' בן־גוריון, הכריז באספת הנבחרים, שהמעסיק עובדים ערבים במשק עברי גרוע ממחזיק בית־זונות.

העובד הערבי בארץ לוקה איפוא בשני שוטים — בשוט הנישול מעל אדמתו, או הרס בית המלאכה הזעיר שלו ונוסף לזה גם בחסימת הדרך לעבודה־שכירה בפניו. זוהי מלחמת חרמה בעובד הערבי. שהרי אם הפרדסנות והתעשיה המתפתחת בעיקר ע"י ההון הזר, בכלל זה במדה מרובה ע"י ההון הציוני, סגורים הם בפני הפועל הערבי, אם העושר הצפון בארץ במדה שהוא מתפתח לא יהנה את האוכלוסים המקומיים אפילו במדה השכיחה בארצות קולוניאליות אחרות — מה יהיה גורל האוכלוסים הללו?

אולם כיבוש העבודה אינו מצטמצם אך ורק בגבולות המשק היהודי. בארץ הזאת תופסות העבודות הציבוריות והממ־שלתיות, יותר נכון, סלילת דרכים ובנית נמלים סטרטגיים, חלק גדול בהיקף העבודות בארץ. הסתדרות העובדים דורשת את „חלקה" לפי מכסת המסים, אשר הישוב היהודי מכניס לקופת הממשלה, ואת מכסה זו היא מעריכה בלמעלה מ־50 אחוז, למרות מה שהישוב היהודי מהוה רק 18 אחוז של האוכלוסים בארץ. אין כל ספק שהערכה זו אינה נכונה. הכנסות הממשלה נגבות ב־40 אחוז ממכסים על צרכים ראשוניים והשאר—ממסים חקלאיים, רשיונות, וכדומה. וברור איפוא שרוב ההכנסות נגבה מאת האוכלוסים הערבים. אולם נניח אפילו שהערכה זו היא נכונה. האומנם צריך הישוב הערבי להענש, באשר הוא יותר עני ומשלם פחות מסים באופן יחסי? היתכן שתנועת פועלים, המתימרת להיות סוציאליסטית, תדרוש את חלוקת העבודה לפי סימנים לאומיים ולפי מכסת המסים הנגבים מעשירי כל אומה ואומה? אולם הציונים־הסוציאליסטים, הדורכים ברגליהם על כל

הפרינציפים הכי קדושים לפועל, לועגים כמובן לכל השאלות הללו· בעיני הציונים־הסוציאליסטים כשרות כל הדרכים ובלבד להרחיב את כיבוש העבודה ככל האפשר. גם החלוקה השוביניס־טית של המשק הארצי לאיזור עבודה יהודי ולאיזור עבודה ערבי אינה נשמרת על ידם, אם רק ישנה האפשרות לחדור אל האיזור הערבי· בכל אופן עד עכשיו לא קרה עוד מקרה, שההסתדרות תוציא פועל יהודי מהעבודה באיזור הערבי מתוך נאמנות „לפרינציפ" של „איזורים לאומיים"· ולא לחנם הכריז ב. כצנלסון, עורך „דבר", בועידה החקלאית: „אין מקום לעליה מבלי שתתנהל מלחמה בלתי פוסקת על זכות העבודה של הפועל העברי, קודם כל במשק היהודי ואחר־כך במשקי אחרים" („דבר", 1842–43, הפיזור שלי – X). הציונים הסוצ־יאליסטים אינם מיחסים חשיבות פרינציפיונית אפילו ל„תיאוריות" שלהם עצמם, ותהי זאת תיאוריה בדבר „איזור יהודי ואיזור ערבי" או תיאוריה שוביניסטית אחרת – העיקר הוא כיבוש העבודה מידי הפועל הערבי·

והכיבוש הזה מוצא לפועל בכל שטחי העבודה בארץ. אמנם, גם כיום ישנם עדיין במושבות היהודיות פועלים ערבים. אולם מציאות הפועלים הללו במושבות היהודיות היא על אפם וחמתם של מנהיגי ההסתדרות· הם מצדם עושים את הכל בכדי לעקור משורש מהמושבות את „החרפה" ששמה „פועל ערבי במשק היהודי"· ואם אינם מצליחים במאה אחוז, הרי לא בהם האשמה· בכל אופן כבר עלה בידם להפחית באופן יחסי בהרבה את מספר הפועלים הערבים במושבות הישנות ולא ליתן להם אף דריסת הרגל במושבות הנטעים החדשים, ועוד ידם נטויה·

ב. הציונות, העליה וחוסר העבודה בארץ·

בארץ שורר חוסר עבודה מבהיל· הפלחים הכורעים תחת נטל הרינטה, המסים, הריבית, הכיבוש והמשבר החקלאי הכללי עוזבים את הכפר ובורחים העירה לחפש עבודה· עשרות אלפים פלחים

ופועלים רעבים ללחם (גם לפי מספרי הממשלה המתפרסמים מזמן לזמן!). בשום מקום בעולם אין הסתדרות פועלים — אף אם היא ריפורמיסטית — שתעלים את מספר מחוסרי העבודה. לא קרה עדיין שהסתדרות פועלים תבוא ותאשים את הממשלה שזו בודה חוסר־עבודה מלבה או מפליגה במספר המובטלים! — והנה כאן, בארץ הזאת, אנו עדים לתופעה המוזרה והמחפירה כאחת: חוסר־עבודה קשה נותן את כל תוצאותיו החמורות, והסתדרות הפועלים עומדת ומכחישה באותות ומופתים את קיומו! ב„דבר", „עתון פועלי א"י", אפשר למצוא מאמרים־פנינים, המיועדים להוכיח, שרק שקר היא שועת הפועלים על חוסר עבודה! „דבר" הסוציאליסטי משתדל להוכיח לממשלה, שכל אלה הערבים אשר נרשמו בתור מחוסרי־עבודה הם נרפים ועצלים ומרמים את הממשלה („דבר", 1998). ומכאן גם יחס הציונים הסוציאליסטים לשאלת הסיוע למחוסרי עבודה. הציונים הסוציאליסטים הם הלוחמים הראשיים בארץ נגד מתן סיוע ועזרה למחוסרי העבודה!

ויש הגיון, הגיון ציוני, בכל מחרוזת מעשי הבגידה הללו במחוסרי העבודה. כל הפוליטיקה הזאת הכרחית היא לציונות. הציונות הרואה בעליה, ובצדק, את יסוד קיומה, מוכרחה להקריב את הכל על מזבח העליה. הציונות אינה יכולה להודות אף רגע שבארץ ישנם מחוסרי עבודה. חוסר עבודה ודרישה לעליה הם שני דברים הסותרים זה את זה. וכשם שהציונות מוכרחה להכריז השכם והערב שישנם שטחי קרקע חפשיים למכביר בארץ ושקר ענו כל אלה המוכיחים שהפלח סובל מחוסר קרקע, כשם שהציונות מוכרחה להוכיח שאין צורך לפלח בפיתוח, כך מוכרחה היא להוכיח גם כן, שאין ולא יוכל היות חוסר־עבודה בארץ המאושרה המיוחדת הזאת, גם אם מסביבנו ובכל התבל הולכים וגדלים מחנות מחוסרי העבודה ומחנות המרוששים.

ומאותם הטעמים היא מוכרחה גם להלחם בכל תוקף נגד מתן סיוע ועזרה למחוסרי העבודה, כערבים כיהודים.

נושאי הציונות ומגשימיה בוגדים באינטרסים החיוניים של הפועל לא במקרה ולא בלא־יודעים, אלא מתוך הכרה, מתוך עקביות של ברזל הטבועה בעצם תכנה והויתה של הציונות.

ג. הציונות כורה תהום בין הפועל היהודי ובין הפועל הערבי

כיבוש העבודה הפך להיות בידי ההסתדרות לאמצעי הכורה תהום בין הפועל הערבי ובין הפועל היהודי. למחוסר העבודה היהודי מראה ההסתדרות מוצא יחידי: להוציא את העבודה מידי אחיו הפועל הערבי. מספר רב למדי של פועלים יהודים הפכו להיות, באופן יחסי, כמובן, פועלים בעלי פריבילגיות לגבי הפועל הערבי באותם מקומות העבודה, המעסיקים מטעמים שונים בחלקם גם פועלים ערבים. שם נכרתה לכתחילה תהום בין הפועל היהודי ובין הפועל הערבי באמצעות מחירי־עבודה שונים. ב„מפעל האשלג" בים־המלח מקבל פועל יהודי 300 מא"י ליום, ופועל ערבי 150. בביח"ר „נשר" (מלט) מקבל הפועל הערבי את המחצית משכר הפועל היהודי. שכר העבודה של הפועל היהודי במפעלי החרושת העיקריים ובפרדסנות הוא בדרך כלל גבוה משכר העבודה של הפועל הערבי. הפועל הערבי מפאת נחשלותו, העדר ארגון בשורותיו ותנאי לחץ השלטונות אינו נלחם עדיין במרץ הדרוש להרמת שכר־עבודתו גם במפעלי התעשיה המודרניים אשר לשם הוא חודר. יש לזכור, שגם כיבוש העבודה לוחץ בכל כובדו על שכר־העבודה של הפועל הערבי. הפועל הערבי מפחד לפתוח במלחמה בעד שכר עבודתו, פן תשתמש ההסתדרות בהזדמנות זו ותכבוש את עבודתו, אם לא בו במקום הרי בעוד זמן מה. איך שהוא ובין הפועל

היהודי והערבי נכרתה תהום של התחרות וקנאה. בעל בית החרושת, בעיקר זה המוכר את תוצרתו בארץ, משלם איפוא לפועל היהודי מחיר יותר גבוה על חשבון ניצול כפול של המוני העובדים הערבים: ניצול הצרכן הערבי וניצול יתיר של הפועל הערבי העובד בצד הפועל היהודי.

הפריבילגיות הללו רותמות חלק ניכר של הפועלים היהודים למרכבת הכיבוש ולפעולת ההתחרות והמלחמה נגד הפועל הערבי. ההסתדרות מסתייעת גם בפרספקטיבות להתישבות שהיא מפריחה בין הפועלים. האילוזיות של התישבות, של „פרדס׳ל" פרטי על הקרקע ה„גאולה" — משכיחות מלב הפועל היהודי את חובתו הפרולטרית לגבי אחיו הפועל. כמו אורות מתעתעים מטות אותו האילוזיות הללו מדרך המלך של חשבון מעמדי רחב ומרחיק ראות. ובמחיר פריבילגיות דלות, אשר על ערכן האמיתי נעמוד עוד להלן, ואילוזיות מתעתעות מפקיר הפועל היהודי את גופו, נפשו ועתידו בידי מנהיגי הציונות הכובשת.

על יסוד הפריבילגיות והאילוזיות הללו בונים מנהיגי ההסתדרות את החיץ בין פועלי שני העמים. הפועל הערבי המתעורר לפעולה מעמדית, למלחמת הגנה על קיומו, מוצא בפועל היהודי לא אח וחבר, אלא מתחרה האורב לכבוש את העבודה מידיו. ביד חזקה ובאכזריות מדכאה ההסתדרות את כל אלה מהפועלים היהודים, הקוראים את הפועל היהודי לסולידריות בין לאומית עיקבית, לכריתת ברית עם הפועל הערבי. התעוררות הפועל הערבי, כמו התעוררות הפלח הערבי, ממלאת אותה פחד. ולכן אין ההסתדרות יודעת רחמים כלפי כל אלה מהפועלים היהודים המסייעים להתעוררות זו. כלפי הפועלים הללו מנהלת ההסתדרות מלחמת השמדה פיסית. ההסתדרות בונה את הווה ועתידה על יסוד האירגון הלאומי הנבדל של הפועל היהודי, על יסוד ההתחרות עם הפועל הערבי. במקום פעולה משותפת היא מפיחה רוח של התחרות לאומית־שוביניסטית בין המוני

העובדים היהודים והערבים. „רוב יהודי", „מדינת יהודים", „כיבוש העבודה", „כיבוש הקרקע" — אלו הן הסיסמאות של הציונים הסוציאליסטיים. על מזבח הסיסמאות הללו הם מקריבים את האינטרסים החיוניים של הפועל ומלבים את אש התופת של התנגשויות לאומיות. שוביניות לאומית משתוללת בארץ הזאת, שוביניות הנושאת בכנפיה כליון ואבדון להמוני העובדים, ואת חלק הארי של האשמה נושאת ההסתדרות.

ב. הציונות והפועל היהודי.

ההון היהודי הזורם לארץ יוצר מפעם לפעם קוניונקטורה ומעסיק לזמן מה את ידי הפועלים היהודים. על ערכן של הקוניו־נקטורות הללו והסיכויים להבא כבר דובר לעיל. אולם הבה נתעלם לרגע מיום המחרת ונשאל את עצמנו: כיום הזה — מה ערך לפריבילגיות של הפועל היהודי (כמובן, באופן אבסולוטי, ללא השואה למצבו של הפועל הערבי הירוד עוד יותר)? האומנם סדרה הציונות לפועלים היהודיים בכלל רמת חיים הוגנת? על השאלה הזאת יש להשיב בשלילה. המספרים ממקורות ציוניים גופא (הסוכנות היהודית והועד הפועל של ההסתדרות) מגוללים לפנינו תמונה די עגומה:

לפי מפקד הפועלים של הסוכנות היהודית מ־פברואר 1930 עבדו בערים יומית 6946 שכירים. מהם הרויחו עד 200 מא"י ליום 27 אחוז, מ־200 עד 250 מא"י — 11 אחוז, מ־250 עד 300 מא"י 11 אחוז, בס"ה קבלו 49 אחוז של כל עובדי יומית מ־100 מא"י עד 300 מא"י. מה שנוגע לכפרים — קבלו 24 אחוז מעובדי יומית בכפרים עד 200 מא"י ליום, ו־40 אחוז מ־200 עד 250 ליום. (ראה „דין וחשבון וסיכומים כלליים של מפקדי החקלאות, התעשיה והמלאכה והעובדים העברים", דוד הורביץ, הוצאת הסוכנות, שנת 1931, עמ' 71 טבל' 70). לפי חישובי המחלקה הסטטיסטית של הסתדרות העובדים יוצא, שרק 33 אחוז של פועלים גברים בעיר מקבלים עד 250 מא"י, פועלות — כ־50 אחוז מהן בערים

משתכרות רק עד 150 מא״י ליום, ביתר דיוק — 120־100־80 מא״י. גם בשטח המשכורת החדשית יש לציין שכר־עבודה זעום מאד. בועידת התאחדות בעלי התעשיה ציין המזכיר מ. גדיבי בדין וחשבון שלו, שהמשכורת הממוצעת של פועל ליום הוא 200 מא״י, ושפועל בתעשיה עובד 300 יום בשנה. זה אומר, (מצוטט על פי „הכספן" מ־25 אוקטובר 1932) 5 לא״י לחודש באופן ממוצע. המספרים הקודמים סותרים קצת את ההנחה הזאת. שכר־העבודה של הפועל בתעשיה הוא זעום יותר. כדאי לציין כאן גם את המספרים המובאים ע״י ה„דין וחשבון של מועצת פועלי ת״א ויפו ינואר 1929, יולי 1932". לפי אלה יוצא, ש־36.9 אחוז של הפועלים עובדי־יומית מקבלים עד 150 מא״י ליום, 48.3 אחוז — מ־160 עד 300 מא״י. מלבד זאת יש לזכור שכ־20 אחוז ויותר של פועלי העיר עסוקים בבנין ובעבודות שמסביב לבנין, כלומר, אינם עובדים ברציפות. כמו כן בלתי־קבועים הם כ־40 אחוז של פועלי המושבות (ראה „דבר" 2166, סיכומים לחמשת המושבות הגדולות). פועלי המושבות אלה מרויחים באופן ממוצע לא יותר מ־2 וחצי לא״י לחודש. באופן שאפשר להניח, שמחצית הפועלים היהודים עסוקים בעבודה עונתית ובמשך זמן רב בשנה הם מתהלכים מחוסרי עבודה ללא כל תמיכה. רק חלק מסוים של השכירים היהודים הסתדר במשכורת הגונה בפקידות ובמקצועות מסוימים בבתי־החרושת, והשאר חיים חיי עוני ומצוקה. כאלו הן הפריבילגיות של חלק גדול של הפועלים היהודים למעשה.

הפילוסופיה השוביניסטית של ההתבדלות הלאומית הוליכה ומוליכה שולל את הפועל היהודי. ההסתדרות הבדילה את הפועל היהודי מעל הפועל הערבי בהבטיחה לו, לפועל, היהודי, רמת חיים הוגנת בצילו של ההון היהודי. אולם אחרי שנים של כיבוש עבודה, של התחרות לאומית באחיו הפועל, עומד הפועל היהודי לפני שוקת שבורה: הוא התרומם ברמת חייו על זו של הפועל הערבי, אולם קצרה ידו להבטיח

לעצמו קיום הגון. ולפי מצב הדברים כעת הולכת רמת חיים זו ויורדת עוד יותר למרות כל הקוניונקטורות וההון היהודי השופע. ויש בזה משום תופעה מיוחדה במינה; אנו עדים להשקעה קדחתנית בנטיעות, בבנינים וגם בכל מיני ענפי מלאכה הקשורים בזה. כרגיל, עולים מחירי העבודה בתקופות השקעה כאלה. וכאן בארץ הולכים מחירי העבודה בהשואה עם השנים הקודמות ויורדים כסדר. הפועל היהודי אינו מנצל את קדחתנות ההשקעה, את תקופות הקוניונקטורות. מדוע?

הסיבות לתופעה זו טבועות בעצם טבעו של אירגון הפועל היהודי הקיים—של „הסתדרות הפועלים העברים", במעשיה ובמטרותיה של זו. הסתדרות הפועלים העברים אינה הסתדרות מקצועית הלוחמת את מלחמת הפועל ויהי אפילו בדרך ריפורמיסטית. מטרת ההסתדרות ופעולתה מופנות לשטח אחר לגמרי: לריבוי מתמיד של הישוב היהודי בארץ, ליצירת „רוב" יהודי בארץ, לבנין „מדינת היהודים". ההסתדרות היא האמצעי העיקרי של התנועה הציונית להגשמת הציונות. הסתדרות העובדים מנצלת, ומוכרחה לנצל לפי עצם תעודתה, כל הזדמנות כדי להרביץ בכל פעם לבין שורות הפועלים מחנות עולים חדשים. לשם כיבוש העבודה היא מוכרחה להחזיק כאן בארץ תמיד ריזרבה של מחוסרי עבודה לכל מקרה של דרישה לידים עובדות, אשר תבוא או שלא תבוא. לכיבוש יש הגיון משלו, וההגיון הזה אומר: החזקת ריזרבה של מחוסרי עבודה. והריזרבה הזאת של מחוסרי עבודה מקיפה את הפועלים היהודים העובדים בחישוק ברזל, המעיק ולוחץ על שכר עבודתם, לבל יעלה גם באיזורי „העבודה העברית הטהורה" (באיזורי העבודה המעורבת חוששת ההסתדרות להעלאת מחירי העבודה מפני טעמי כיבוש). ועוד, ההסתדרות אינה מסוגלה להלחם להעלאת מחירי העבודה לא רק מפאת הריזירבות של מחוסרי עבודה היהודים שבמדה ידועה היא יוצרת אותה במו ידיה באמצעות העליה, אלא גם מפני שהיא קשורה לחיים ולמות במה שקוראים „בנין הארץ". ההסתדרות

רואה את עצמה כבעלת המשק היהודי, היא חדורה כולה חרדה לקפיטליזם היהודי, וראש דאגתה היא לבל תארע חס וחלילה להון היהודי שום תקלה בצורת שכר עבודה גבוה, אשר יחליש את כוח ההתחרות של התוצרת העברית בזו של המשק הערבי או בזו הבאה מארצות חוץ. בעל התעשיה היהודי יודע תמיד להוכיח לאנשי ההסתדרות שעסקיו רעים ושהוא מוכרח להתחרות עם „תוצרת זרה". ומשום כך מוכרח הפועל היהודי למען „בנין הארץ" להוריד את שכר עבודתו. וההסתדרות שהטילה על עצמה את האחריות המלאה ל„בנין הארץ", לקיומו ולהצלחתו של הקפי־טליסט היהודי, מוכרחה לקבל עליה תמיד את גזר הדין. בעל־התעשיה או הפרדסן מדבר בשם הציונות, „התעשיה הלאומית" וכו׳— והסתדרות העובדים חסרת אונים היא למול ארגומנטציה כזו, וביחוד כשמאחוריה עומד מחנה של מחוסרי עבודה בארץ ועולים העומדים לבוא מחוץ לארץ. בעל התעשיה קובל על ירידת עסקיו לפני מנהיגי ההסתדרות כלפני שותפים לעסק אחד, ששמו „בנין הארץ". וחלילה להם למנהיגי ההסתדרות לסכן איזה „מפעל יהודי". ההסתדרות מוכרחה לותר על מלחמת הפועל לשיפור תנאי קיומו, באשר לעיניה מרחפת תמיד מטרה יותר גבוהה לדעתה והיא — ריבוי הישוב היהודי ויהי מה, הגשמת הציונות ויהי זה על חשבון רעבונו והתנוונותו של הפועל. ההסתדרות אינה מסוגלת לפי עצם טבעה להגן על הפועל, באשר היא אינה הסתדרות פועלים, אלא הסתדרות קולוניזטורית. ההסתדרות היא מעין שותף לבעלי ההון, משען בטוח להם. יו"ר התאחדות בעלי התעשיה, א. שינקאר, מהלל את מנהיגי ההסתדרות עם כל הזדמנות הבאה לידו—ולא לחנם: רק הודות לסיועם הנמרץ של מנהיגי ההסתדרות עולה בידו בכל פעם להוריד את שכר־העבודה של פועליו „בשקט ובשלוה". ד. הוז, בעל בית־חרושת „כתר", מרחיק לכת בשבחיו עוד יותר ומכריז: „ההסתדרות היא כיום אחד היסודות החזקים שבבנינינו נשען עליו ואל לנו לערער ולרופף אותו... בזכות ההסתדרות עברנו על אותה

תקופה קשה (של חוסר עבודה) בלי תגרות רציניות ובלי שוטרים וצבא". ("הארץ" מס. 4030). ונאמנה היא עדותו של ד. הוז, הן בתור בעל בית־חרושת גדול, הן בתור שותף להסתדרות בפעולת החרם על "תוצרת זרה" ולסוף גם בתור קצין משטרה לשעבר, היודע פרק בהלכות "שוטרים וצבא".

והסתדרות זו, הכובשת את הקרקע מאת הפלח ואת העבודה מאת הפועל הערבי, המשמשת יסוד מוצק לבורגנות ולישבנות, הכורה תהום בין הפועל היהודי והערבי — כלום יכולה היא ללחום את מלחמת הפועל?

על מזבח הציונות עולה לקרבן לא רק הפועל הערבי, אלא גם הפועל היהודי.

8. הציונות והריאקציה העולמית

הציונות בתור תנועה ריאקציונית חפשה לה מאז ומעולם שותפים ובעלי ברית בתוך הכוחות הריאקציוניים שבעולם. מיום הולדת הציונות, וביחוד הציונות המדינית, אנו עדים להליכת תנועה זו יד ביד עם הכוחות הכי ריאקציוניים הן בארצות מושבות המוני היהודים והן בפלשתינה. הפוליטיקה הציונית היתה תמיד נשענת, או מנסה להשען, על הכוחות הישבניים והחשוכים בעולם — על השלטון הצארי, הוילהלמי, הסולטני, או על כולם יחד. ובההרס הכוחות השחורים הללו על ידי המלחמה העולמית חפשה ומצאה לה הציונות משען בכוחות הישבניים והחשוכים האחרים שבעולם. לכל אורך דרכה ההיסטורית נשארה הציונות נאמנה לכוחות השחורים. תנועה הדוגלת בכיבוש הקרקע, כיבוש העבודה, כיבוש השוקים לתוצרת „לאומית", אינה יכולה שלא להשען על הכוחות הריאקציוניים הן בפלשתינה גופא והן בכל העולם. ואת קשר בל־ינתק זה שבין הציונות ובין הכוחות הללו אנו רוצים לסמן כאן בקיצור נמרץ.

א. הציונות ומשענה הפוליטי בעבר ובהוה.

לידת הציונות היתה בחטא הריאקציה. בתקופת התעוררות המוני העובדים היהודים למלחמה שכם־אחד עם הפרוליטריון הרוסי במשטר הצארי, בעצם המערכה הכבדה של הפועל היהודי בעד זכויות אדם ועובד, בעד האידיאל הסוציאליסטי, התעוררה הבורגנות היהודית והעמידה למול תנועת השחרור של המוני העובדים

היהודים את האידיאל שלה — את אידיאל הציונות המדינית. הציונות המדינית נשאה אז אל בין המוני היהודים את רעיון ההיבדלות וההסתגרות הנציונליסטית. הציונות השתדלה להוכיח, אם בגלוי או באמצעות התיאוריות הפסבדו־סוציאליסטיות של שליחיה הציונים־הסוציאליסטיים למיניהם — ס״ס, סיימאים, פועלי־ציון, — שענים של היהודים ומצוקתם נובעים לא מן המשטר הקפיטליסטי, לא מניצול העובד ע״י הבורגנות, לא מהמשטר הצארי המדכא, אלא מתוך זה שהיהודים נמצאים בגולה ואין להם מדינה משלהם. הציונות השתדלה להוכיח לפועל ולעובד היהודי שתוחלת שוא היא לו לשים את מבטחו בסולידריות הפועלים והעובדים, וכי גורל הפועל היהודי לא ישונה גם אחרי המהפכה, גם לאחר שימוגר שלטון הניצול הקפיטליסטי. היא השתדלה למנוע אותו ממלחמה משותפת יחד עם המוני העמים ברוסיה בעד ביעור הפיאודליזם והאבסולוטיזם ובעד המהפכה. במקום המלחמה המהפכנית השתדלה הציונות המדינית להנחיל לעובד היהודי את „ישוב ארץ־ישראל". הבורגנות היהודית חיתה בשלום עם „אדירי העולם", עמדה לרשותם ורצה לפני מרכבתם. בעצם ימי השתוללות הריאקציה הצארית, עת כל מחשבה חפשית ופעולה נגדית כל שהיא למשטר העריצות דוכאו באכזריות פראית, המשיכה הציונות את פעולתה באופן ליגלי למעשה (ועידת מינסק בעצם ימי הריאקציה). מנהיגיה פעלו את פעולתם ברוסיה גופא, נסעו לקונגרסים, קשרו קשרים ללא מורא ופחד. למשטר הצארי לא היה מה לפחוד מפני הציונות. להיפך! הציונות שמשה בידיה אמצעי טוב להסב את המוני העובדים מהשתתפות במהפכה הרוסית.

הציונות נשענה תמיד על הגורמים הכי ברוטליים בריאקציוניותם גם בקשריה הבין־לאומיים. הדיפלומטיה של הרצל, אבי הציונות המדינית, היתה בשעתה שרשרת הרמונית של מעשי התפלשות בעפר אדירי הר'אקציה והישבנות. היומנים של „גאון" הציונות ה„גאה" הזה מגוללים לפנינו תמונה מחרידה של הלך־רוח

בעל־ביתי נחשל וריאקציוני בתוך תוכו, חדור כולו התרפסות לפני נסיכים, רוזנים ומלכים. הציונות הוגשה על ידו להדום רגלי שרים ומלכים כסם שכנגד נגד הסוציאליזם, שהתחיל להכות שרשים בין המוני העובדים היהודים. הישבנות הגרמנית עקובת־הדם, שלחצה ודכאה את העמים הקולוניאליים באפריקה, היונקרות הגרמנית, הריאקציה הכי ברוטלית בעולם, וילהלם קיסר, אבדול־חמיד, השולטן העריץ – הם שצריכים היו להיות התומכים הנדיבים בציונות, ובצלם הם התכונן הרצל להקים את „מדינת היהודים". פון פליבה, התלין של המהפכה הרוסית, שזכרו מאוס ושנוא עד היום על כל עובד ישר, המשטר הצארי אשר כילה והשמיד עמים שלמים בחבלי הספר ברוסיה — בהדום רגלי המפלצות הללו חפש הרצל עזר וסיוע לציונות תמורת עזרתו הוא לבלום את התנועה הסוציאליסטית בין היהודים. דרך־ארץ והתרפסות בפני נושאי הריאקציה העולמית, אמונה בכשרונותיהם של הגבירים האדירים למשול ולשלוט, מנחם־מגדליות, שנאה ובוז לשלטון העם ולסוציאליזם — אלה הם הקוים הבולטים ביומני הרצל והמציינים בכלל את אבי הציונות המדינית ואת ילד טפוחיו הציונות המדינית. אלה הם ציוני־הדרך של הציונות המדינית בעבר הלא רחוק.

השינתה הציונות את טעמה מאז? התשובה ברורה וגלויה לעין כל. אם בעבר היו לציונות רק אספירציות לשותפות עם אבירי הישבנות, אם בימי נעוריה הציעה הציונות לעמודי הריאקציה העולמית את שירותה מבלי אשר תמצא בעלן לשירותים הללו, הרי אחרי המלחמה השיגה הציונות סוף סוף את בעליה המבוקשים. הציונות קשרה את גורלה לחיים ולמות עם הישבנות האנגלית.

אנחנו לא ניכנס לתיאור מפורט של אפיה ותכנה של הישבנות האנגלית. הללו ידועים למדי. די רק לציין את הפרובלימות העומדות בארץ לפני המוני העובדים, ביטול מעמד בעלי האחוזות, נושכי הנשך, חלוקת הקרקע לעובדיה, ביטול הרינטה, הריבית, חמסים החקלאיים הכבדים, ציוד משק הפלח, שחרור הפועל, הבטחת

תנאי קיומו ועליתו בתור הנושא הראשי של השינויים הכבירים העומדים לחול בארץ, איחוד ושחרור הגוש הכלכלי הידוע בשם ארצות ערב וכו׳,—די רק לשים אל לב את כל הפרובלימות הללו אשר לא ניתנו להתגשם בתנאי הישבנות, בכדי להבין ולדעת את הנעשה מסביבנו. ובכל המערכת הזאת ממלאת הציונות את תפקיד כלי־השרת, האמצעי הנאמן. הציונות הפכה להיות עבד נרצע לישבנות הבריטית.

ב. ההדדית היא הנאמנות בין השותפים?

כן, נאמנות הדדית. אולם הנאמנות היא מלאה ושלמה, וללא כל תנאי, רק מצד החלש, ומקוצצת ומלאת זיגזגים מצד החזק. ואין זה דבר מקרי, חזיון עובר וחולף, אלא תופעה הניזונה מטבע הדברים.

הציונות בארץ מיועדת למלא שני תפקידים. את התפקיד הראשון סימן בבהירות יתרה ציר הפרלמנט הבריטי וחבר למפלגת העבודה קינוורטי: „המדינאים מרחיקי ראות אשר בבריטניה מתיחסים ברובם בלי הבדל מפלגה בידידות אל השאיפה הציונית מתוך נקודת השקפה, כי ישוב יהודי אמיץ בארץ־ישראל ובמשך הזמן גם מן העבר השני של הירדן... יהיה לו ערך אסטרטגי כביר דוקא בשים לב אל תעלת סועץ״. התפקיד השני הוא—תפקיד המושלמים בהודו. מטבע שני התפקידים כאחד נובעת ההנחה, שכף המאזנים של הכוח העליון לא תוכרע בשלימות לטובת מילוי כל משאלות הישוב היהודי. אמנם, הציונים הוכיחו ומוכיחים, שהם מבינים יפה את התפקידים שהוטלו עליהם. עדות לכך הדברים הגלויים של הרויזיוניסטים בדבר לגיונים בזמן המלחמה העתידה והדברים העטויים בצעיף דק ושקוף של התחסדות של הציונים סוציאליסטים בכיוון זה. אולם, אם נבוא להטיל על כפות המאזנים בימים ההיסטוריים הבאים את הלגיונים היהודים, מצד אחד, ואת „מצב הרוח״ של מיליוני הערבים מצד שני, יכרע בודאי הגורם

השני. אין כל ספק שהחשבון הזה נעשה ויעשה תמיד. ומכאן הזיגזגים של הפוליטיקה הבריטית כאן בארץ. היא מוכרחה להתחשב עם „מצב הרוח" של הצד השני – של הצד הערבי. ומה שנוגע לתפקיד האחר של הציונים, לתפקיד הדומה לתפקיד המוסלמים בהודו, הרי ודאי שהטית כף המאזנים מוכרחה להתחלף מזמן לזמן. בלעדי זאת מאבד הישוב הציוני בארץ כל הצדקה לקיומו בעיני השלטון האנגלי. היכולה הנאמנות של הישבנות הבריטית להיות בתנאים כאלה שלמה ומלאה ?

אחרת היא בנוגע לנאמנות של הציונות לשותפה או יותר נכון לאדונה. מטבע הדברים הוא, שנאמנות זו תהיה במאה אחוז וללא כל תנאי, נאמנות שאינה נפגמת מבעיטות אוהב. מי שעוקב את הנעשה במזרח יודע ומבין, כי כל שלטון עצמאי במושבות יתואר רק בתנאי של התעוררות המוני העובדים. רק בדרך שינוי אגררי עמוק ויסודי, רק בדרך עלית הפועל לתפקידו ההיסטורי יתגשם השלטון העצמאי. הא בהא תליא. אולם שינוי אגררי עמוק ויסודי ועלית הפועל הערבי לתפקידו ההיסטורי ישימו קץ לכיבוש העבודה וכיבוש הקרקע ובכלל לציונות. הציונות נמצאת איפוא בניגוד עמוק לשאיפות המוני הערבים לעצמאות. ולא רק להגשמה הסופית של מטרה זו מתנגדת הציונות. גם הפרוצסים המתהוים בדרך אל העצמאות, גם הישגי־הבינים מצמצמים את שדה הפעולה של הציונות. כל זכות קונקרטית, כל הישג שהפלח והפועל הערבי רוכש לו על שדה החקלאות והעבודה מופנה בחודו נגד הציונות. ומפני אותם הטעמים אפשר להגיד, כי כל כוח, זר או מתוך תושבי הארץ, המונע בעד „הסכנה" הזאת, המונע בעד התרחבות זכויות והישגי הפלח והפועל הערבי, עובד לטובת הציונות. הכח הזר הוא לכן תנאי קודם לקיום הציונות. סכנת מות היא לציונות להשאר פנים אל פנים עם ההמונים הערבים. השלטון הזר יכול אמנם מזמן לזמן לצמצם את זכויות הציונות, לבלום את תאבונה, אולם מטעמים שצוינו לעיל הוא בכל זאת

מעונין בקיומה, ותמיד, גם בעתות המיצר לשלטון הזה, יתן לה את האפשרות להמשיך קיום עלוב, ומזמן לזמן, ברגעי רווחה, יכולה הציונות לקוות אפילו ל„ירחי דבש", מעין אלה העוברים עליה עכשיו. אולם בהעלם השלטון הזה נפתחת תהום האבדון לרגלי הציונות. ועדיף, כמובן, על הציונות שלטון מנדטורי המצמצם את זכויותיה, מאשר שלטון ערבי השם לאל את כל שאיפותיה. ומשום כך בטוחה היא הישבנות הבריטית בנאמנות הציונות באיזה מסיבה שהיא ובאיזה תנאים שהם. אין ברירה אחרת לציונות, אלא לשמור על נאמנותה לבעליה, גם אם יפליא זה את מכותיו לה. הציונית תשמש את בעליה גם בעד פירורים. לאמיתו של דבר, אין צורך להוכיח את יציבות הנאמנות הזאת, באשר העתונות הציונית מכריזה על זה השכם והערב בגלוי וללא כל סייגים.

הציונות נאמנה לא רק לישבנות במקום. הנאמנות לישבנות, כמו הנאמנות לכוח העולמי המתנגד לה, אינה יכולה להיות לחצאין או לרבע. כל מערכת הישבנות מהוה שרשרת אחת ואחידה, ובהנתק ממנה חוליה אחת, בכל אופן חוליה מרכזית, מתפרקת כל השרשרת. הציונות נאמנה לכן ומוכרחה להיות נאמנה למערכת הישבנות בכל העולם. הציונות מפחדת פחד מות לא רק מפני התעוררות כאן בארץ ובארצות הסמוכות, עיראק, עבר הירדן, סוריה ועוד, אלא גם מפני כל התפרצות במושבות הרחוקות. לא רק תנועת השחרור הערבית, לא רק התפרצות המוני העובדים הערבים מהלכת אימים על הציונות, אלא כל נסיון והתחלה של התאבקות לשחרור ברחבי הישבנות העולמית כותבים לעיניהם באותיות אש: מנא, מנא, תקיל ופרסין... הציונים עוקבים יפה לא רק את הנעשה בארצות ערב, אלא גם את הנעשה בהודו... הציונות היא עבד נרצע לישבנות העולמית לכל ימי קיומה של זו ולכל אורך החזית.

ועוד. בקרב מחנה נושאי הישבנות גופא ישנם מזמן לזמן חילוקי דעות בנוגע לאפני הניצול. הציונות מוכרחה להשען דוקא

על האגף הכי קיצוני והכי ברוטלי. בתור עדות יכול לשמש ענין „תכנית הפיתוח". שיטתו של פספילד, יוצר „תכנית הפיתוח" בצורתה הראשונה, היא שיטת ניצול יותר רכה וערומה באמצעיה ובמדה ידועה לטובת האינטרסים של שכבה מסוימת בתוך ההון הפיננסי של המטרופולין. במלים אחרות, אלה הם חילוקי דעות בין חלקים שונים של ההון הפיננסי בנוגע לאפני הניצול ובעד חלוקת השלל. לורד פספילד, בא־כח האגף ה„ליברלי" של הישבנות הבריטית, רצה להשקיט את זעם הפלחים באמצעות ריפורמות עלובות, שבעצם היו מביאות בסוף החשבון להעשרת בעלי הקרקע על חשבון ניצול נוסף של הפלח. אולם הציונות יכולה להתקיים ולהתרחב במדה המקסימלית רק בתנאי שלטון ישבני שאינו מרוכך אף בחיצוניותו. הציונות אינה סובלת אפילו את המניברים הפוליטיים, שהישבנות נזקקת להם לפעמים בצורת „ויתורים" לאוכלוסים הערבים על מנת להשקיט את זעם ההמונים. הציונות תובעת תמיד מהישבנות את ה„יד החזקה" ללא כל זיגזגים. ומשום כך שנואה עליהם כל כך „תכנית פספילד". ומטעם זה תוכל הציונות למצוא את קשריה גם עם האוכלוסים הערבים רק בין בעלי־האחוזות, האפנדים, השיכים ונושכי הנשך. הללו מפחדים מפני ויתורים איזו שהם לפלח ולפועל לא פחות מהציונים. למרות ההאשמות החגיגיות מצד הציונות כלפי האפנדים לא יתואר שותף אחר לציונות מאשר האפנדים. האספירציות הקרקעיות והמלחמה של האפנדים לחופש מכירת קרקעות, השמירה על ההון לבל יבולע לו חס וחלילה ממסי־הכנסה וכדומה לזה, הנאמנות לישבנות, במלה אחת, כל מערכת השאיפות הריאקציוניות משותפת היא לציונות ולאפנדים.

ואך שקר בפי כל אלה הבאים להוכיח לנו, שהאפנדים הם בעד הגבלות בחופש מכירת קרקעות והם הם המתנגדים ל„גאולת הקרקע". מ. ארם מפוע"צ בנה על סמך זה תיאוריה „פועלי־ציונית־מרקסיסטית" שלמה, שלפיה יוצא, שדוקא מעוטי הקרקע והאריסים שבפלחים מעוניינים בחופש מכירת קרקעותיהם, (כנראה,

ע"י האפנדים בעלי הקרקע או נושכי הנשך)، ומתנגדים בתוקף להגנת האריסים. ולהיפך، האפנדים، בעלי הקרקע ומחכיריה، הם הנלחמים בעד איסור מכירת קרקעות ובעד הגנת האריסים... נדמה، שאין צורך להוקיע את המוקיוניות הזאת. כדאי בכל זאת לשמוע מה יודע לספר ד"ר טהון מ„חברת הכשרת הישוב" בקשר עם זה:

„ביטול הסייגים לספסרות. ערבים ממעמד בעלי האחוזות، שהיו מעונינים מאוד בממכר קרקעות، מחו ונלחמו נגד הגבלת הספסרות בקרקעות. באי כוחם במועצה המיעצת דרשו את הפרת ההגבלות האלה. ובאי כוח היהודים באותה מועצה، בהיותם מושפעים מהממשלה ומתוך רצון לעבוד עם חבריהם במועצה מתוך יחסי שלום، לא עוררו התנגדות، ובאופן כזה הופיעה הפקודה המתוקנת להעברת קרקעות משנת 1921، אשר השאירה אמנם את ההגבלות להגנת האריסים הערביים במקומן، אבל ביטלה את הסעיפים 6،7،8، הקובעים את האמצעים נגד הספסרות בקרקעות. היא העבירה גם את סמכותו של הנציב העליון אל מנהל הקרקעות. ע"י זה נעשו פעולות קרקעיות לפשוטות יותר، לסידורים טכניים גרידא، הקשורים במשרד המוסמך של מחלקת הקרקעות ואינם תלויים בשלטון הכי גבוה" (הפועל הצעיר N. 92.40 1930).

אין כל ספק، שרק במחנה האפנדים, בעלי האחוזות והבורגנות הערבים ימצאו הציונים תומכים נלהבים לסיסמאותיהם בדבר חופש מכירת קרקע، מלחמה בהגנת האריסים، מלחמה במס־ההכנסה، נאמנות לישבנות וכדומה. הישבנות، האפנדים והציונות הם משולש טבעי אשר לא ינתק בעצמו. והדברים ידועים...

הציונות פשטה את הרגל לכל אורך הבטחותיה בדבר „גאולת העם היהודי" והיא מופיעה לעינינו ככוח כולו ריאקציוני וישבני.

9. סיכום קצר

הציונות הציגה לה למטרה את פתרון שאלת היהודים–לא פחות ולא יותר. פשיטת הרגל של הציונות בשטח זה היא גלויה כבר לעין כל. הפרוצס של עלית אלפים אחדים חלוצים ובעלי־בתים ימשך ודאי עוד זמן רב. אולם זהו כבר פרוצס פוליטי, הנקנה במחיר שירות הבורגנות היהודית במלחמה בסוציאליזם ברחוב היהודי ותמיכה בישבנות כאן בארץ.

הציונות עומדת בכל ארצות הישובים היהודים ההמוניים בחזית המלחמה בפועל בכלל ובפועל היהודי בפרט. הציונות נמצאת ברוסיה הסוביטית בשורות הקונטריבולוציה הפעילה. היא רצה בפולין לפני מרכבת הפשיזם. היא בעלת ברית למשטר הריאקציוני בכל ארץ וארץ. היא בשר מבשרו ועצם מעצמו של הקפיטליזם בגלוייו הכי מכוערים.

הציונות לא הצליחה אפילו ליצור בסיס כלכלי בריא תחת רגלי הישוב היהודי שנוצר כאן במשך כל שנות פעולת הציונות. היא מקיימת לעת עתה את הישוב היהודי על רמת חיים גבוהה באופן יחסי אך ורק הודות לזריקות הון חדשות מתקופה לתקופה ובמידה גדולה גם על חשבון ניצול הצרכן והפועל הערביים. אולם שני הגורמים כאחד סופם שפעולתם תפסק. מקורות הריוח הגבוה בארץ ילכו וידלדלו, וניצול ההמונים הערבים, כיבוש הקרקע, כיבוש העבודה וכיבוש השווקים הערבים יעוררו את המוני העובדים הערבים לפעולה נגדית.

הציונות הצליחה להפוך את הישוב היהודי בארץ למשען

בטוח של השלטון הזר ולכרות תהום עמוקה בין הישוב היהודי ובין הישוב הערבי. „כיבוש הקרקע, כיבוש העבודה, תוצרת עברית", ההתנגדות לשחרורם הסוציאלי והלאומי של המוני הערבים — הם המלבים בלי הרף את השנאה בין המוני הערבים כלפי הישוב היהודי. הציונות הפכה את הפועל היהודי ואת הפועל הערבי לאויבים ומתנגדים זה לזה. הציונות הפכה את הארץ הזאת להר געש לישוב היהודי. הציונות מכינה לישוב היהודי את כוס הרעל המזומן למיעוט המעמיד את עצמו באופן ברוטלי וציני בניגוד לאינטרסים החיוניים של המוני העם היושב בארץ, — את כוס הרעל של כליון פיסי.

זוהי הציונות.

השאלה הלאומית ופתרונה הסוציאליסטי

10. השאלה הלאומית לפני מהפכת אוקטובר

השאלה הלאומית תפשה עוד לפני המלחמה מקום חשוב במחשבה הסוציאליסטית וביחוד בארצות מרובות הלאומים כמו רוסיה הצארית ואוסטרו־הונגריה. הפרוליטריון במלחמתו לשחרורו מוכרח היה למצוא את הפתרון הנכון לשאלה הלאומית שהיתה מעיקה בכל כבדה על הארצות הללו ועלולה היתה להטות את הפרוליטריון מעל דרך מלחמתו הסוציאלית הנכונה. הצאריזם וההאבסבורגים השתמשו בלי הרף בתכסיסים המפורסמים של „הפרד ומשול", של קנאה והתחרות לאומית, של השענות על אומה אחת לשם דיכוי האומה השניה, בכדי לבלבל את מערכת מלחמתם של המוני העובדים. הגישה לפתרון השאלה הלאומית מצד הפרו־לטריון דרשה לפיכך עמקות וטקט כאחד. שומה היתה על הפרו־לטריון מצד אחד, לא ליפול ברשת האידיאולגיה הזעיר־בורגנית, הרואה את מרכז הכובד ב„לאומיות", באירגון הפועלים בהסתדרויות נפרדות לפי הקו הלאומי בהתאם „לסגולות הסוציאליות והלאומיות", ומצד שני, לעקור משורש גם את השוביניזם הלאומי המתכסה בפרזות אולטרה־מרקסיסטיות וקוסמופוליטיות.

הסוציאל־דימוקרטיה האוסטרית מלפני המלחמה נסתה לפתור את השאלה הלאומית בצורת „אוטונומיה לאומית תרבותית". לפי זת צריכים היו בני כל אומה במסגרת המדינה באשר הם להחשב בתור חברים של חברה אחת יחידה ומשותפת לאומית, המנהלת את כל עניני התרבות של אותה האומה. ביסוד הקונצפציה הזאת,

שהורתה והוגתה ע"י קרל ר נ ר ואוטו ב א ו א ר, היתה מוגחת החרדה לשלימות המדינה האוסטרו־הונגרית. סיפוק דרישות האומות המדוכאות בהנחות "תרבותיות" מיועד היה ע"י התיאורטיקים הללו להחליש את כוחות הפירוד ולהבטיח להבא את שלימות המדינה ההבסבורגית. קונצפציה זו, שעברה אח"כ בירושה אל ה"בונד" ברוסיה, ואשר נתמכה במדה ידועה גם ע"י המנשביקים והס.־ר. ים, נתקלה בבקורת חריפה מצד הסוציאליסטים העיקביים. הסוציאליסטים העקביים טענו קודם כל, שאי אפשר לפלג את הפרוליטריון לחלקים חלקים לפי ההרכב הלאומי, אשר כל חלק מהם ימצא את סיפוקו בעניני תרבות במסגרת כללית לאומית משלו. חלוקה זו מוסרת את הפרולטריון כשהוא כפות ידיו ורגליו להשפעת הבורגנות של אומתו הוא, מגשרת לכתחילה גשרים ביניהם, הורסת את האיחוד הבין־לאומי של הפועלים בני אומות שונות ומבטלת את כוחם גם ב ש ד ה ה ת ר ב ו ת. והעיקר — המר־קסיסטים האוסטריים לא חדרו לעומק השאלה הלאומית והדיכוי הלאומי. גם באוסטריה, אם כי בצורה מרוכבת יותר מאשר ברוסיה, נהגו המעמדות השליטים בפוליטיקה מסוימת, אשר היתה מכוונת מראש לפיתוח חבל אחד על חשבון השני, להעדפת האינטרסים של אומה אחת על חשבון השניה. הסוציאל־דימוקרטיה ברצותה לשים קץ לדכאון הלאומי לא יכלה להסתפק איפוא בביטול הדיכוי בשטח התרבות, אלא לחדור יותר עמוק, להגיע עד לסיבות הראשוניות והמכריעות של הדיכוי הלאומי. המרקסיזם לא יכול היה שלא לראות את מרכז הכובד של הדיכוי הלאומי במקומו הנכון — ב ש ד ה ה כ ל כ ל ה. הסוציאל־דמוקרטיה האוסטרית התעלמה מסיבת הסיבות של הדיכוי הלאומי ורחפה רק על השטח העליון של השאלה הזאת--ובזה חטאה. הפרובלימה הזאת תובהר לנו במילואה מתוך ניתוח השאלה הלאומית ברוסיה הצארית ופתרונה כיום ברוסיה הסוביטית.

א. הדיכוי הלאומי ברוסיה הצארית.

רוסיה הצארית היתה מדינה אימפריאליסטית רבת־הלאומים. האימפריה הרוסית נוצרה ע״י כיבוש מדינות רבות, שהקיפו את המרכז הרוסי הגדול. ה״וליקורוסים״ היוו רק כ־43 אחוז של כל האוכלוסים ברוסיה הצארית, ושאר ה־57 אחוז היו מורכבים מ־100 עמים ולאומים שונים. רוסיה הצארית היתה איפוא מדינה אימפריאליסטית במלוא מובן המלה, כאנגליה וכצרפת, אלא שנבדלה מהן בזה, שמושבותיה היו סמוכות לגבולות מרכז המטרופולין. המטרופוליה הוליקורוסית ניצלה את המושבות שלה באכזריות יתרה בכל מיני דרכים ואפנים שנמצאו בידה. התיאורטיקים של האוטונומיה התרבותית, שהשתדלו כל הזמן לראות את מרכז הכובד של הדיכוי הלאומי ברוסיה הצארית בעיקר בשטח הלחץ התרבותי ובפוליטיקה של הטמעה מתוך אונס ע״י המטרופוליה הרוסית, סייעו לא במעט להאפיל על יסוד היסודות של הלחץ והניצול הלאומי של האומות הקטנות ברוסיה הצאריסטית. הפוליטיקה הלאומית של רוסיה הצארית היתה פוליטיקה חמסנית ישבנית במלוא מובן המלה. רוסיה הצארית היתה כובשת מדינה ומבססת שם את המשטר הפיאודלי. היא היתה רוכשת לצדה את השכבה העליונה לשם תיווך בעסקי ההון המסחרי שלה, שציין את רוסיה הצארית ביחוד בתקופה שלפני המאה העשרים והיתה הופכת את האכרות לעבדים המספקים חומר גלמי זול ומסים כבדים למטרופולין. אולם רוסיה הצארית לא הסתפקה רק בזה. במקום שהיה נוח לה ואפשרי היתה גוזלת מאת האכרים את אדמתם ומנהלת פעולה התישבותית, כלומר, היא היתה מנשלת את האכרים המקומיים ומישבת וויליקו־רוסים במקומם. בהרבה מחבלי הספר נהלה פשוט פוליטיקה של חשמד. והרבה לאומים קטנים הלכו הלוך ופחות תחת מהלומות חמסיש של האימפריאליזם הצארי. לשם יתר הבהרה נביא כאן שתי דוגמאות של לאומים קטנים שעברו דרך כור העוני של האימפריאליזם הצארי: הבשקירים והטורקמנים.

ב. הבשקירים.

תולדות בשקיריה לאחר הכיבוש הן שרשרת אחת וארוכה של מעשי אונס וגזל. הפעולה ה„ציוויליזטורית" של השלטון הצארי נעשתה במתכונת ידועה. על הבשקירים העמיסו תיכף לאחר הכיבוש מסים כבדים. מתוך האוכלוסים הופרשה שכבה ידועה ששוחררה ממסים — בשם „טַרְכַאַנִים" — שעליה חלה עבודת הצבא ושנכנעה לשלטונות הרוסים. ומיד לאחר זה החל הנישול מעל הקרקע. מתוך חיפוש אחרי משען בתוך האוכלוסים פילג השלטון הצארי את האוכלוסים הבשקירים לבעלי אדמה מרובה ומועטה. את רובי שטחי הקרקע חלקה בין ה„ואיעוודים" וכדומיהם. כל המשטר הכלכלי הקודם בבשקיריה נהרס מבלי אשר ידאג מי שהוא לכלכלת האוכלוסים שנושלו מעמדותיהם. ההעברה ממרעה לעבודת האדמה יצאה לפועל מתוך כליון הכוחות והאמצעים של המועברים, אשר לא יכלו בתנאים אלו לבסס את משקם. הנישול הראשי, פעולת גזל הקרקע העיקרית, נעשתה במחצית השניה של המאה התשע־עשרה. האוכלוסים הבשקיריים עיפו לאחר מרידות של שתי מאות שנים. הם נחלשו בכל המובנים — ומחול השדים של הקולוניזטורים הרוסים לא ידע אז מעצור. רק ב־9 שנים, מ־1669 עד 1878, למשל, גזלו מאת הבשקירים כמיליון הקטאר (עשרה מיליון דונם). הבנק החקלאי עמד בראש פעולת הגזלה והשוד. הבורגנות המסחרית השתערה על בשקיריה ומצצה מצדה את שארית הדם של האוכלוסים החקלאים העניים. התוצאות של כל הפעולה הקולוניזטורית הזאת היו — השמדה פיסית של האוכלוסים הבשקיריים. הם הלכו והתנוונו בכפריהם המדולדלים ללא קרקע וללא השכלה, באשר לא הורשה להם אפילו לפתוח בתי ספר בשפתם הם. כל האדמיניסטרציה התנהלה ברוסית. האוכלוסים הבשקיריים התחילו להתמעט במספרם. התמותה רבתה על הלידה. הבשקירים עמדו על סף הכליון. הצילה אותם המהפכה האוקטוברית.

ג. טורקסטן.

בטורקסטן נלחמו שתי טנדנציות. ההון התעשיתי הרוסי היה זקוק לצמר־גפן של טורקסטן. וזה הכריח אותו להשאיר את האכרים על קרקעותיהם. מצד שני, השתדל ההון הרוסי המסחרי להמשיך את הפוליטיקה של גזלה ישרה וגלויה. לסוף חולקה טורקסטן לשתי נפות, שלכל אחת מהם הותאמה שטת ניצול מיוחדת. באיזור הנודדים הוצאה לפועל שיטת הגזלה הישרה והגלויה. לפי צו מיוחד הוכרזו כל הקרקעות ל„קרקע ממשלתית". צו זה סייע במדה רבה להחשת הנישול של האוכלוסים מעל קרקעותיהם. עד 1914 עברו לידי המתישבים הרוסים כ־1.800.000 הקטאר קרקע מהעידית שבעידית הנוחה להשקאה: הוצאה לפועל אותה הפוליטיקה שבבשקיריה, קוקז וכו'. האוכלוסים הנודדים התחילו להתנוון ולגווע. באיזור השני פותח משק צמר־גפן. הקפיטליזם הרוסי העדיף כאן להשאיר את האכרים על אדמתם ולהפוך אותם לעבדי הקפיטליזם, נושכי־הנשך ושותפי האימפריאליזם הרוסי מבין האוכלוסים גופא. השלטון הנמוך נמצא בידי אפרט מבין האוכלוסים גופא, שעזר להון הרוסי למצוץ את דם האכרים.

ג. הישבנות הצארית.

אנחנו הבאנו רק שתי דוגמאות ממלחמת הכליון שהאימפריאליזם הרוסי נהל כלפי האוכלוסים של חבלי הספר. זה היה ניצול אכזרי מעין זה המתנהל כיום באפריקה ובאסיה. ההון הרוסי המסחרי השתדל להוציא לפועל את הצטברויות ההון הראשוניות לא רק ע"י ניצול האכרים והפועלים ברוסיה גופא, אלא גם על חשבון חבלי הספר. ההון הרוסי התעשיתי השתדל לנצל את חבלי הספר בתור בסיס לחומר גלמי ובתור שוק לסחורותיו. חבלי הספר, העמים הקולוניאליים, הם שנתנו את האפשרות להון הרוסי להתרחב ולהתפתח מבלי להעלות את גובה הצרכים של האכר והפועל הרוסי. במקום פיתוח השוק הפנימי

חפש לו הון הרוסי שוק והרחבת בסיסו מעבר לרוסיה המרכזית, כלומר, ההון הרוסי, התפתח לרוחב, לא על יסוד הרמת כוח הקניה של האוכלוסים ברוסיה המרכזית ובאוקראינה, למשל, אלא ע"י הגדלת שטח הניצול הרחק מעבר לגבולות הללו. האימפריה הרוסית התפתחה והתרחבה על חשבון דמם וזיעתם של עשרות ועשרות מיליונים אנשים של עמים מדוכאים. רוסיה המרכזית היתה מוציאה באופן שיטתי את הלשד מחבלי הספר ומפרה בו את התעשיה במרכז. חבלי הספר, — מלבד פולניה ואי־אלה חבלים של חמרים גלמיים כמו, למשל, נפט, — לא התפתחו לא במובן התעשיתי ולא במובן החקלאי. רוסיה הצארית התפתחה והתרחבה על חשבון לחץ המושבות, הלחץ הלאומי.

11. פתרון השאלה הלאומית ברוסיה הסוביטית

בתנאים כאלה מה היה תפקיד הסוציאל־דימוקרטיה הרוסית? כל אלה שהציגו את הדרישה של אוטונומיה תרבותית־לאומית, דוגמת ה„בונד", לא מיצו את כל עמקה של השאלה הלאומית ברוסיה. הם התעלמו ממרכז הכובד של הפרובלימות הלאומיות של הרוב המכריע של הלאומים ברוסיה, שהיה מונח דוקא בשטח הכלכלי, בנחשלות הכלכלית שלהם. באופן קונקריטי אפשר להגיד, שהשאלה הלאומית ברוסיה היתה בראש וראשונה חלק של השאלה האגררית, שאלת האכרות, באשר שאלת השאלות של הלאומים הקטנים ברוסיה היתה שאלת הקרקע וההשתחררות מעול הפיאודליות, שמצאה לה משען בטוח בצאריזם הרוסי. פתרון ה„בונד" וכדומה היה בו משום סתירה בולטת לתפיסה המרקסיסטית, בהבדילם את הצד התרבותי מהרקע הכלכלי. בפתרון ה„בונד" ודכותיה היה משום התעלמות מהתוכן הסוציאלי של השאלה הלאומית ברוסיה.

הסוציאל־דימוקרטיה הרוסית באגפה העיקבי חרתה על דגלה את הפתרון הרדיקלי של השאלה הלאומית. היא גוללה לפני הפועלים והאכרים של הלאומים המדוכאים את הזכות להפרד ולהכונן בתור אומה עצמאית. אולם יחד עם זה בפרוץ המהפכה האוקטוברית היא ידעה להדק מסביב להגנה על כיבושי המהפכה את האכרים והפועלים של כל הלאומים ברוסיה. הסוציאל־דימוקרטיה (בולשביקים) הבינה את הצרכים האמיתיים של מיליוני חאכרים של הלאומים המדוכאים. והלאומים המדוכאים מצדם ראו

במפלגה זו את הכוח הגואל והמשחרר. הפרוליטריון הרוסי במלחמת האיתנים שלו עם הריאקציה מבית ומחוץ נשען בהרבה על הלאומים הקטנים, אשר ידעו את טעם שלטונם של נושאי הרעיון הנציונליסטי ברוסיה. הלאומים הקטנים שמו את אמונם במהפכה האוקטוברית. ואמנם, הפעולה הענקית של הפרוליטריון ברוסיה הסוביטית בשדה פתרון השאלה הלאומית הכאובה לא הכזיב את תקוות הלאומים המדוכאים. השאלה הלאומית נפתרה והולכת ונפתרת ברוסיה הסוביטית בכל המובנים ובאופן יסודי, כפי שיתבאר בדברים הבאים.

א. הריקונסטרוקציה של החקלאות בחבלי הספר והלאומים הקטנים.

בכדי לעמוד על הריקונסטרוקציה של משק חבלי הספר יש לציין קודם כל את הפעולה הענקית שנעשתה בשדה החקלאות המהוה, כפי שציינו לעיל, את יסוד הכלכלה של העמים הנחשלים ברוסיה. אין לנו האפשרות להרבות במספרים ולכן נביא רק מספרים אחדים בדבר שטח המזרע בכלל ושל צמחים טכניים בפרט ושל התוצרת הכללית החקלאית לנפש.

עד 1929 הגיע שטח המזרע בס.ס.ס.ר בכללה בהשואה לזה שלפני המלחמה ל־109 אחוז, בעוד ששטח המזרע של ז.ס.ס.ר. (קוקז) עלה עד 207 אחוז, של דאגאסטאן — עד 136 אחוז, של טרקמניה — עד 115 אחוז, של טטריה — עד 103 אחוז, של בוריאטו־מונגולסקיה — עד 117,4. יש לציין שעבודת הבנין מחדש בריפו־בליקות הלאומיות התנהלה בקושי מפאת התנאים המיוחדים שבהם נמצאות הריפובליקות הללו: ריחוק מקום ממסילות הברזל הראשיות, הדרכים הרעות, נחשלות האכרים וכו'. העודף על גודל שטח הזריעה שלפני המלחמה מראה על עליה גדולה. בשנים האחרונות — 1930־1931 — יש לציין קדמה עוד יותר גדולה בריפובליקות הללו בחקלאות. הקוליקטיביזציה מגיעה גם בריפובליקות

הללו לאחוז די גבוה. כך, למשל, מגיעה מדת הקוליקטיביזציה עד 1932: באוזבקיסטאן — עד 67 אחוזים, בטראנסקאוקזיה — עד 40 אחוז, בטורקסטאן — עד 67 אחוז.

בנוגע לתוצרת הכללית לנפש יש לציין כי בעוד שבס. ס.ס.ר. בכללה עולה התוצרת הכללית ל־123.1 רובל לנפש, הרי באסיה התיכונית היא עולה ל־128.1 ר., בבילורוסיה — 145.1, בקרים — ל240.5. טמפו בלתי מספיק יש למצוא רק בזפ.ס.ר. (92,6) בקאמ. פ.ס.ר (102,9) ובבשקיריה (98). הממשלה הסוביטית מקדישה אמצעים עצומים, בכדי להקים את קרנה של החקלאות בריפובליקות הלאומיות. אחד האמצעים הכי עצומים להקמת החקלאות והמודרניזציה שלה הן כידוע תחנות המכונות והטרקטורים. ייסוד תחנות מכונות וטרקטורים באיזה שהוא מחוז מכניס מהפכה בכל אפני הייצור החקלאי. תחנות הטרקטורים והמכונות מתגברות בטמפו מהיר על כל הטרדיציות ואפני העיבוד הנחשלים שהעיקו כאבן כבדה על החקלאות בחבלים הללו. הטרקטורים, הקומבינים ושאר המכונות החקלאיות ממלאים בכלל תפקיד ריקונסטרוקטיבי כביר בכל מערכת החקלאות הרוסית הנחשלת. ואם ברוסיה המרכזית ובאוקראינה כך, על אחת כמה וכמה בריפובליקות הלאומיות הנחשלות. לחקלאות הנחשלת שבחבלי הספר הוקדשה מצד שלטון הפועלים תשומת לב מיוחדת. אחוז תחנות המכונות החקלאיות בריפובליקות הלאומיות די גבוה: מ־1400 תחנות מכונות בכל ס.ס.ס.ר. עלו בחלקן של הריפובליקות הלאומיות 675 תחנות. ותחנות המכונות והטרקטורים מחנכות בחבלים אלה את האכר הנחשל מדורי דורות לייצור חקלאי מודרני ופורה.

ב. האינדוסטריאליזציה בריפובליקות הלאומיות.

ההישגים והפרספקטיבות של פיתוח המשק והעלאת האכרות הנחשלת בחבלי הספר מתבלטת ביחוד מתוך המספרים בדבר

האינדוסטריאליזציה ההולכת ומתפתחת שם בטמפו סוער. כפי שצויין לעיל, היתה מונחת נקודת החולשה של חבלי הספר של רוסיה הצארית בחוסר כל אינדוסטריאליזציה. חבלי הספר שמשו בתור מושבות לרוסיה המרכזית. השלטון הסוביטי החותר לקראת הרמת הלאומים הנחשלים לחיים היסטוריים, לשיתופם בחיי ברית המועצות בכללה בתור חברים שווי־זכויות בברית עמים עובדים אחת, העמיד לכן במרכז פעולתו את האינדוסטריאליזציה של הריפובליקות הלאומיות. ההחלטה של הועידה העשירית של המפלגה הקומוניסטית הכל־בריתית אומרת: „אי־השויון הלאומי התבסס עד עכשיו על אי־שויון כלכלי שנוצר באופן היסטורי. אי השויון מצא את ביטויו קודם כל בזה, שחבלי הספר האלה של רוסיה... אשר נמצאו במצב של מושבות או חצי מושבות הוחזקו בכוח בתור מספקי כל מיני חומר גלמי אשר עובד במרכז. וזה גרם לנחשלותם התמידית והפריע להופעת — ועל אחת כמה וכמה להתפתחות — פרוליטריון תעשיתי בין העמים המדוכאים הללו... התפקיד הראשי (של המהפכה הפרוליטרית) הוא בליקוידציה העיקבית של כל שיירי אי־השויון הלאומי בכל שטחי החיים הציבוריים והכלכליים וקודם כל בהקמת תכנית של תעשיה בחבלי הספר"

והשלטון הסוביטי ממלא תפקיד זה באמונה. בחבלי הספר יוצאת לפועל מהפכה תעשיתית במלוא מובן המלה.

באסיה המרכזית—אוזבקיסטן, טורקסטן, טורקמניסטן וכו׳ — הוקמו בשנים האחרונות מספר גדול של בתי־חרושת ומפעלים תעשיתיים חדשים. כבר התחילו לעבוד בפרגאנא, סאמארקאנד, קורגאן ועוד קומבינט לסריגה ואריגה, בתי־חרושת לשמן זיתים, שורה שלמה של בתי חרושת לניקוי צמר גפן. נוסף למה שציינו מתכנית החומש הוחל בהקמת קומבינט ענקי של מפעלי טקסטיל וסוגים אחרים בטשקנט (אוזביקיסטאן). באסיה המרכזית מתפתחת גם תעשית הנפט. מסילות ברזל חדשות הולכות ונבנות.

בקזקסטן הולכת ומתפתחת פעולת אינדוסטריאליזציה כבירה.

הון ההשקעה בפיתוח תעשית המתכת וכו' עולה ל־243 מיליון רובל. בתעשית הנפט משקיעים 350 מיליון רובל. מתחילים בניצול פחם אבן בקרגנדה. פועלת כבר מסילת הברזל המפורסמה טורקסטאן־סיביר ומסילות־ברזל חדשות הולכות ונבנות. ההון היסודי של קזקסטן גדל פי חמש בעוד שההון היסודי של כל ס.ס.ס.ר. באופן ממוצע גדל רק פי שלוש.

הרצון המוחלט של השלטון הסוביטי לתקן את המעוות של השלטון הצארי החמסני לגבי חבלי הספר המדוכאים מצא את ביטויו המלא בתכנית החומש. בעוד שלגבי כל ס.ס.ס.ר. תיכנו את גידול ההון היסודי של התעשיה עד סוף תכנית החומש ל־289 אחוז תיכנו לגבי חבלי הספר את הגידול דלקמן:

ז.ס.פ.ס.ר. (קוקז–בלי נפט!)	302	אחוז	קזקסטן	549	אחוז
קרלות	306	"	קירגיזסטן	679	"
אוקראינה	308	"	צובשיה	943	"
בילורוסיה	422	"	בוריטו־מונגוליה	967	"
אסיה התיכונית	494	"	יקוטיה	350	"
דגסטן	300	"			

תכנית החומש של האינדוסטריאליזציה מתמלאת בחבלי הספר במלואה ולמעלה מזה. פני חבלי הספר והריפובליקות הלאומיות משתנים בטמפו מהיר.

האינדוסטריאליזציה בחבלי הספר יוצרת בסיס גם מתחת לחקלאות. החליפין בין העיר והכפר הולכים ומתחזקים. אוכלוסי הכפר העודפים מוצאים להם כר נרחב לעבודה בתעשיה. הערים הגדולות ממציאות שוק מקומי לתוצרת החקלאית. העיר ממציאה כלי עבודה לחקלאות ומעשירה את כל החבל. הפיתוח החד־צדדי של החקלאות גרידא, בעיקר של ייצור חמרים גלמיים בשביל רוסיה המרכזית, הולך ומפנה את מקומו לפיתוח הרמוני של החקלאות והתעשיה.

ג. שינוי ההרכב הסוציאלי ברפובליקות הלאומיות

האינדוסטריאליזציה משנה שינוי יסודי את ההרכב הסוציאלי של אוכלוסי הריפובליקות הלאומיות ויוצרת בסיס לשלטון הסוציאליסטי. בזקווקזיה, למשל, גדל מספר חברי האגודות המקצועית מ־205 ב־1922 עד 806 אלף, מהם — 434 אלף פועלים בתעשיה. בנידון זה אופיני גם שנוי היחס שבין התוצרת התעשיתית והחקלאית. בארמניה הסוביטית, למשל, היה היחס הזה ב־1913: 19.1 אחוז (תוצרת תעשיתית) ו־80.9 אחוז (תוצרת חקלאית), בשנת 1931: 42.1 אחוז ו־57.9 אחוז. אולם הקו היסודי המציין את שלטון הפועלים הוא הרכב הפרוליטריון הגדל. שלטון הסוביטים מנהל את הפוליטיקה שלו ברפובליקות הלאומיות בכיוון מוחלט לקראת שינוי ההרכב הלאומי של הפרוליטריון לטובת האוכלוסים המקומיים. עד המהפכה האוקטוברית היו הרוסים מהוים את הרוב המכריע של הפרוליטריון אם לא את כולו, במכרות הברזל ובכל התאים הזעומים של איזו שהיא תעשיה בריפובליקות הלאומיות. המצב הזה שונה כיום תכלית שינוי. שלטון הסוביטים אוחז בכל האמצעים הנתונים לרשותו, בכדי למשוך את האוכלוסין המקומיים לתוך התעשיה. בכל הריפובליקות והחבלים האוטונומיים הולך וגדל הפרוליטריון המקומי. את השינוי הזה אפשר היה כבר להבחין מראשית צעדי האינדוסטריאליזציה. באוזביקיסטן גדל הפרוליטריון מ־1926 ועד 1929 מ־14.321 פועל עד 19.809 (זה היה רק בראשית צעדי האינדוסטריאליזציה), אולם המשקל היחסי של האוכלוסין המקומיים גדל מ־45.7 אחוז ל־52.7 אחוז. בדגסטן גדל באותן השנים הפרוליטריון מ־2.819 עד 4.148 והמשקל היחסי—מ־25.6 אחוז, עד 50.5 אחוז. האינדוסטריאליזציה הכבירה בשנים האחרונות בונה מחדש את ההרכב הסוציאלי של האוכלוסין הריפובליקות הלאומיות. האומות הקטנות והנדכאות הולכות ונעשות אומות שעובדיה שולטים בכל ענפי המשק.

עדות מכריעה לפעולה הענקית של הסמת האומות הנחשלות והחיאתן משמש גם גידול התקציבים הלאומיים. בעוד שהתקציב הכללי של ס. ס. ס. ר. בכללה עלה ב־1931 ב־45,8 אחוז, עלה תקציב הריפובליקות הטורקמניות ב־87.1 אחוז, של הריפובליקות האוזבקיות ב־61.8, הריפובליקות של טאדזיקיסטן ב־108.5 אחוז. ב־1932 הוכפלו התקציבים של הריפובליקות האוטונומיות של ר. ס. פ. ס. ר. לעומת השנה הראשונה של תכנית החומש.

ד. הפעולה התרבותית.

פעולה היסטורית נעשית גם בשדה החנוך. העמים הנחשלים, שדיכוי שפתם הלאומית והזנחת השכלתם היו אבן פנה בפוליטיקה הצארית, מתעוררים עכשיו בטמפו מהיר לקראת חיי תרבות לאומית, תרבות „שהנה לאומית לפי צורתה ופרוליטרית לפי תכנה". פעולת הליקוידציה של האנלפביתיות בריפובליקות הלאומיות מתקדמת בטמפו סוער. בשפת האם שלהם לומדים כיום: 91 אחוז של התלמידים האוקראיניים, 98 אחוז של התלמידים הגרוזיניים, 97 אחוז של התלמידים האוזביקיים, 96 אחוז של התלמידים הטורקיים ו־96 אחוז של התלמידים הטטריים. נבנו והולכים ונבנים טכניקומים שונים, בתי ספר למלאכה ולאומנות על יד בתי החרושת, פקולטטים לפועלים. עתונים וספרי למוד מוצאים בכל הריפובליקות הלאומיות בלשונות המקומיות. האומות הנחשלות מתעוררות תחת שלטון הסוביטים ועל ידו לחיים היסטוריים.

הפעולה הלאומית היא אחד הצדדים הכי מזהירים של שלטון הסוביטים. הפעולה הזאת אופשרה אך ורק ע"י ההשתחררות מעול בעלי האחוזות, הקפיטליסטים ומכבלי הצאריזם והפיאודליזם, אשר העיקו בחבלי הספר עוד יותר מאשר בשאר חלקי רוסיה הצארית. רק ע"י בניה מכוונת מראש של העמדות הכלכליות של

המוני העובדים, רק ע״י הרמתם מיון ההתנונות של הניצול הקולוניאלי, רק ע״י בניה סוציאליסטית ענקית הצליח השלטון הסוביטי להפוך את המוני העמים המזרחיים הנחשלים לאומות עובדות, המחשלות את גורלן בעצם ידיהן ואשר הנם כיום אחים וחברים שווי זכויות בברית העמים הסוביטית.

מצב היהודים בארצות הקפיטליסטיות וברוסיה הסוביטית

12. מצב היהודים בארצות הקפיטליסטיות

א) „שאלת היהודים" ברוסיה הצארית

מצב המוני היהודים ברוסיה הצארית היה מיוחד במינו. המוני היהודים אינם מרוכזים במקום אחד: הם מהוים מיעוטים מפוזרים בתוך עמים אחרים. בתוקף פיזורם זה של המוני היהודים ועמדתם הכלכלית והתרבותית המיוחדת לא יכול היה השלטון הצארי לנהוג בהם ניצול קולוניאלי במובן כיבוש הקרקע והפיכתם למספקי חומר גלמי לרוסיה המרכזית. ואף־על־פי־כן יכול מצב היהודים ברוסיה הצארית לשמש „מופת ודוגמה" לניצול אכזרי והתעללות בעם־מיעוט על־ידי שלטון ריאקציוני, חצי־פיאודלי. כדין כל שלטון אימפריאליסטי השתדל גם השלטון הצארי ל„סדר" תמיד את הענינים בחבלי הספר באופן כזה, שהאומה האחת תימצא באנטגוניזם אקטיבי לגבי המוני האומה השנית. כל ארצות קוקז היו גיא חזיון של התנגשויות דמים בין חלקי האוכלוסים השונים שמקורן היה בפוליטיקה המסכסכת של השלטון הצארי. היהודים שמשו לשלטון הצארי במלחמתו בהמוני הפועלים והאכרים, אפשר להגיד, בתור שעיר לעזאזל באמת־מדה מרכזית. האנטישמיות היתה אחד מכלי הזיין הכי משחיתים בידי השלטון הצארי.

הדיכוי האכזרי של המוני היהודים ברוסיה הצארית ליוה כצל את מלחמת השלטונות בתנועת החופש של האכרים והפועלים

הרוסים. השלטון הצארי השתדל כל הזמן להסב את זעם ההמונים מעל ראשי מנצליהם על ראש המוני היהודים. השלטון הצארי השתדל להוכיח לאכרים, ש„הזשידים" הם המנצלים אותם ע"י ממכר סחורות וריבית; לחנונים ולסוחרים העניים הרוסים — שהיהודים הם הגורמים ע"י התחרותם לדרגת שפלותם; לפועלים — שהמוני העובדים היהודים הם המתחרים בהם. לשם ביצוע זממו גייס השלטון הצארי את כל האפרט של הדת הפרבוסלבית, שהיה כולו נתון בידי השלטון החצי־פיאודלי ושמש לו למטרות הדיכוי, את השכבות החשוכות מבין הסוחרים והחנונים ועוד כמה שכבות חשוכות. אולם הצלחת הצאריזם לא היתה מרובה בגיוס שכבות רחבות למלחמה בהמוני היהודים. השלטון הצארי מוכרח היה להסתייע בחלאת החברה. הוא היה מוכרח לגייס מפעם לפעם את „העולם התחתון" בכדי להטביע את תנועת הפועלים והאכרים בדם פוגרומים ביהודים. האינטישימיות האקטיבית והפורעת שימשה בידי שלטון הצאר חפירת־הגנה בפני גלי המהפכה התוקפים.

השלטון הצארי לא הסתפק כמובן רק בשיסוי תמידי ובסידור פרעות מזמן לזמן. הוא קבע פוליטיקה סוציאלית ותרבותית מיוחדת ליהודים, אשר תעודתה הישרה היתה להביא את המוני היהודים לידי התנוונות פיסית וכליון גמור. השלטון הצארי סגר בפני היהודים קודם כל את הדרך לעבודת האדמה. הוא אסר על היהודים את הישיבה בכפרים, הוא פקד עליהם את הישיבה רק בפלכים מיוחדים. הוא סגר על היהודים את הדרך למסילות הברזל, למרכזי התעשיה וכו'. הוא סגר עליהם את הדרך להשכלה ע"י האיסור ליהודים ללמוד בגימנסיות ובבתי־הספר הגבוהים. זאת היתה פוליטיקה מחושבת לרכז את המוני היהודים באי־אלה מרכזים ללא קרקע וללא מקורות מחיה ראשוניים, בכדי לדחות את המוני היהודים לענפי המשק הנחשלים ביותר ולהביא אותם לידי כליון והתנוונות. בפוליטיקה זו מצא לו השלטון הצארי תומכים נלהבים בפיאודלים, בעלי האחוזות, הקפיטליסטים ובמדה ידועה גם בשכבות החשוכות

של החנונים והסוחרים הבינוניים והזעירים. הפיאודלים, בעלי האחוזות והבורגנות והרצים אחרי מרכבתם ידעו, כמובן, יפה, איפוא טמונים מקורות העוני של האכר והפועל, אולם יחד עם השלטון הצארי נאחזו באנטישמיות, במלחמת השמד נגד המוני היהודים, כבעוגן הצלה מפני המוני האכרים והפועלים הסוערים.

ב) המצב הכלכלי של היהודים ברוסיה הצארית.

הפוליטיקה הרשמית של השלטון הצארי אמנם נשאה פרי. ההרכב הסוציאלי של היהודים לפי ספירת 1897 הוכיח בעליל, שאמנם עלה בידי השלטון הצארי להרוס את עמדותיהם של המוני היהודים, להוציא מתחת רגליהם כל בסיס כלכלי נורמלי. לפי המספרים של ספירת האוכלוסים הכללית ברוסיה ב־1897 היתה חלוקת היהודים לפי מקורות מחיתם כדלקמן:

ענפי המקצועות	מספר הנפשות המוצאות את מחיתן בהם המספר האבסולוטי	באחוזים
חקלאות	179.400	3.55
תעשיה	1.793.937	35.43
טרנספורט	201.027	3.98
מסחר	1.956.852	38.65
פקידות פרטית, שרות	334.827	6.61
פקידות ממשלתית, צבורית ומקצועות חפשיים	264.683	5.22
מקצועות פרודוקט. ובלתי פרוד.	278.095	5.49
צ ב א	54.277	1.07
סה"כ	5.063.098	100.00

כפי שאפשר להיוכח מתוך הטבלא הנ"ל, מצאו את מחיתם כ־39 אחוז של היהודים במסחר, וכ־35 אחוז — במלאכה ובתעשיה. הרכב סוציאלי כזה אי אפשר למצוא אצל שום עם ולשון. ביחוד התבלטה אי־הנורמליות הזאת בהשואה אל עמי רוסיה שבתוכם גרו

היהודים. בעוד שאחוז הנפשות של הלא־יהודים ברוסיה המוצאים את מחיתם בחקלאות היה 74.31 ובמסחר—3.77 אחוז, עלו האחוזים המתאימים של היהודים: בחקלאות רק ל־3.55 אחוז, ובמסחר — ל־38.65! אי הנורמליות תובלט עוד ביתר שאת אם ננסה לנתח את החלוקה של העובדים במסגרת ענפי המקצועות המסומנים לעיל.

בתחום המושב עלה אחוז היהודים במסגרת התעשיה במקצועות שונים כדלקמן (המספרים מסודרים לפי סדר האחוז ההולך וגדל): בהיתוך מתכת ל־0.6 אחוז, במכרות — ל־2.0, בעוד אשר החל בעיבוד צרכי־אוכל עולה אחוז היהודים והולך מ־34.8 עד 73.5 בתעשית הטבק. העובדים היהודים לא רק שנדחקו מעבודת האדמה, אלא שגם במסגרת התעשיה ובתחום המושב גופא נדחקו לתוך הענפים השניים והשלישיים במעלה.

בשנים שלאחר שנת 1897 לא השתנה המצב בנידון זה. לנוכח סימני התנועה המהפכנית שהלכה והתגברה הגדיל והעמיק השלטון הצארי את פעולת הדיכוי שלו כלפי כל האומות הנחשלות בכלל והיהודים בפרט. כלעומת שזעם ההמונים הלך וגדל, הלך וגדל גם היקף ההתקפה השטנית של שלטון הצאר על המוני היהודים. המלחמה העולמית גוללה בפני כל התבל את התכסיס השטני של הצאריזם הרוסי. את כשלונותיו בחזית השתדל הצאריזם לחפות בהרס חבלים ומחוזות שלמים של הישוב היהודי ע״י גירוש והשמדה.

האנטישמיות, ההסתה נגד היהודים והרס וחורבן המונים בתור תכסיס נגד כוחות המהפכה היו מיוחדים לא רק לשלטון הצארי והשכבות הפיאודליות, אלא לכל הבורגנות הרוסית, כפי שהוכח בזמן מלחמת האזרחים. צבאות הקפיטליסטים שנלחמו נגד שלטון הפועלים הציפו אז את אוקראינה בנהרי דם יהודים. הקונטר־ריבולוציה הרוסית בכללה הוכיחה בעליל, שהאנטישמיות האקטיבית הפרעות ביהודים, שנאת ההרס והחורבן, היו טבועים עמוק בתכסיסיה ובפעולותיה לא רק של המאה השחורה, הלאומיים, האוקטיבריסטים וכו', אלא שהכו שרשים עמוקים גם בתוך המפלגות הבורגניות

שמעבר לאלו. הקדיטים תמכו בדניקין, בקולצ׳אק וכו׳. ומעשי הגבורים הללו בישובי היהודים ידועים למדי. כל הבורגנות הרוסית, כל אותם סוגי הצבא שנלחמו נגד המהפכה האוקטוברית בשם האינטרסים של הבורגנות, נשאו בכנפיהם פרעות, הריגות, הרס וחורבן לישוב היהודי. בשעת סכנה, בשעת התמוטטות עמדות המשטר הקפיטליסטי ברוסיה, ניסו כל המפלגות הבורגניות להנצל על גלי הדם של המוני היהודים, אולם הרס וחורבן, שפיכת דם יהודים ופוגרומים לא עמדו להם. הם הוכו מכה ניצחת ע״י הפרוליטריון הרוסי. ויחד עם מיגור שלטון הפיאודליזם והקפיטליזם נעלם ביסודו גם כלי זינו זה של הקפיטליזם — האנטישמיות האקטיבית. דיכוי המוני היהודים היה דבוק וקשור במשטר הצארי, במשטר החצי־פיאודלי, בריאקציה הפראית של רוסיה הצארית, ובהעלמו של משטר הדמים הזה, עם בוא שלטון הפועלים, העיר השחר של תקופה חדשה גם להמוני היהודים העובדים. וברור כיום לכל פועל, לכל עובד, כי האנטישמיות ודיכוי המוני היהודים קשורים ודבוקים בכלל בריאקציה השוביניסטית באשר היא, בלאומיות הלוחמת. השנים שלאחר המלחמה ומצבם של היהודים בפולין וברומיניה וכיום בגרמניה משמשים עדות חותכת לכך.

ג. מצב היהודים בפולין

המוני היהודים בפולין מרוכזים עד היום במסחר ובמלאכה זעירה, בענפים הנחשלים שבהם. על המוני היהודים עובר עכשיו נחשול של התרוששות, של היפלטות מגדר המעמד (דעקלאסירונג). יחד עם הרס המשק הפולני הכללי שוקע גם רחוב היהודים בלי חרף, רובו ככולו, לדרגה יותר ויותר נמוכה. אם בשנים כתקונן התפרנסו המוני היהודים בדוחק מפירורי המסחר והתעשיה המתפתחים, הרי עכשיו הם עומדים על עברי פי תהום.

לפי המספרים שישנם מסיקים בדבר מציאות של 325.000

מחוסרי עבודה ופרנסה יהודים בפולין מתוך מספר האוכלוסים של 3 מיליון. ביחד עם הנפשות התלויות בהן יוצא, שכיום הזה גוועים ברעב בפולין כמיליון נפשות, באשר הממשלה אינה נותנת להם שום תמיכה. רובם של מיליון הנפשות האלה מרוכזים, כפי שצוין לעיל, במלאכה ובמסחר זעירים ואינם מובטחים. מיליון נפשות רעבות! לפי הידיעות המגיעות אלינו מהערים והעירות רב יותר הוא העוני. כ־38 אחוז מיהודי לודז נצרכים לעזרת הקהלה. אם להכניס בחשבון גם את שאר חברות הצדקה – יתקבל המספר המבהיל של 70 אחוז הנצרכים לצדקה! („היינט", 23 ספטמבר, 1931). בלובלין, המונה 50.000 יהודים, נרשמו לקבלת פחם חנם לחורף 15.000. הקהלה מוכרחה היתה להסתלק ולפתוח בתי תמיכה רק בשביל הנצרכים ביותר („היינט", 19 אפריל, 1931). בורשה נרשמו בזמן קצר לעזרה כ־10.000 משפחות. והעירות הקטנות? – הללו גוועות בלי רעש.

המוני היהודים בפולין שותים את כוס הרעל של המשבר העולמי יחד עם המוני העם הפולני והרומיני וכו'. משטר אחד, המשטר הקפיטליסטי, לוחץ על שניהם. האכר הפולני, הפועל הפולני או הרומיני הגיע עד קצה גבול ההתרוששות והניצול. אולם נוסף ללחץ וההתרוששות הכללית סובלים המוני העם היהודים גם מתוצאות הפוליטיקה המיוחדת של המשטר הפשיסטי לגבי המוני היהודים. הבורגנות, הפולנית או הרומינית, רוצה להפנות מעליה את זעם ההמונים הרעבים בעזרת פוליטיקה אנטישמית כלפי המוני היהודים. זוהי שיטה ישנה נושנה שבה נאחזת הריאקציה העולמית בכדי להציל את נפשה. את התקציב הממלכתי ממלאת ממשלת פולין ע"י הטלת מסים כבדים על המוני העם המרוששים ובכלל זה גם על המלאכה והמסחר הזעירים היהודים. היא מסתלקת מדאגה להמוני הסוחרים ובעלי־המלאכה הזעירים המדולדלים מתוך קריצת עין כלפי העובדה, שרוב הסוחרים הזעירים הם יהודים. היא מסכסכת פועלים בפועלים, באשר היא

מנהיגה מונופוליות שונות (למשקאות חריפים, טבק ועוד) ודוחקת את רגלי הפועלים היהודים משם וממלאת את מקומם בפועלים פולנים. 10 אחוז בערך של התושבים תלויים בפרנסתם בממשלה, ואחוז היהודים בין אלה הוא אפסי. היא מסתלקת מדאגה לפועלים בכלל ולפועלים היהודים המרוכזים בענפי התעשיה הזעירים ללא ביטוח כל שהוא. היא מנהיגה בחינות בין בעלי־מלאכה בכוונה ברורה לדחוק את רגלי בעלי־המלאכה היהודים. בפולין מנהיגים עכשיו את ה„אטטיזם". הממשלה תופסת בידה ענפי משק שונים. זהו פרוצס מסוים של מזיגת ההון הפינגסי והשלטונות לכוח אחד ואחיד, בצורת הפשיזם של אנשי הסנציה. ואם קודם לכן היתה הממשלה כלי שרת בידי ההון הפינגסי בצורת־עקיפין כאילו, הרי עכשיו אנו עדים למזיגה ישרה וגלויה. בעלי ההון בעצמם תופשים את רסן השלטון בידם בלי כל מסכות והתחפשויות. ההון הפינגסי הפולני מקל על עצמו את התפקיד הזה של ריכוז ענפי המשק בידיו באופן ישר על בסיס של ניצול פראי של המוני הפועלים ע"י זה שהוא מוציא הרבה ענפי עבודה מידי המוני היהודים ועל חשבון הריסתם וכו'. את עיני ההמונים המרוששים הוא מעוור ע"י האמתלא, שהוא מוציא את המשק מידי היהודים ומרבה כאילו עבודה בשביל הפולנים. הפוליטיקה הזאת החריבה כמובן את הרחוב היהודי המרושש גם בלאו הכי. הבורגנות הפולנית מארגנת ומסכסכת את החשוכים שבין ההמונים תחת הנהלת בני הבורגנות הפשיסטיים להטיל על היהודים חרם כלכלי ופוליטי. אנקת הדלות עולה מהרחוב היהודי בערים ובעירות פולניה. והוא הדין גם ברומניה.

ד. הציונות והריפורמיזם והשלטון הפשיסטי

בפוליטיקת הרשע הזאת, השתוללות הפשיזם, ההרס והחורבן הכללי, התנונות המוני היהודים, ממלאת הבורגנות היהודית תפקיד מיוחד. הבורגנות היהודית מצהירה ערב ובוקר על נאמנותה

למשטר הפשיזם בפולניה: מנהיגי הציונות כורתים ברית עם המשטר הריאקציוני („אוגאדא" ועוד). מנהיגי הציונות, הפרבשטיינים, הטהונים, הרוזמרינים ועוד, מתחנפים למשטר הפילסודסקאי. בין מנהיגי הציונות בפולין מתנהלת מעין התחרות בביטוי הנאמנות ובריצה לפני מרכבת הפריץ, השלטון הפשיסטי. הם תומכים בגלוי ומתוך התרפסות עבדית בפני שלטון הפשיסטי, העושה שמות ומתעלל בהמונים הרחבים, הם מנשקים את שבט הנוגש. מנהיגי הציונות בפולניה נהפכו לחלק אורגני של משטר הדיכוי המעיק בכל כבדו על המוני האוכלוסים בפולניה ובכלל זה גם על המוני העובדים היהודים. תפקיד הבורגנות היהודית על כל אגפיה בפולין מתבלט בימי ההרס והחורבן בפולין בכל כיעורו ונולותו.

ומה תפקיד ה„בונד" בכל אלה? ה„בונד" נישא על הגלים הסוערים של המשבר בפולין ללא כל הגה וללא כל רעיון מכוון. רק מטרה אחת ויחידה מחיה את הגוף הזה המוטל בלי נשמה: לשמור על הפועלים היהודים לבל יפלו חס וחלילה ברשת המפלגה המהפכנית. מה יש ל„בונד" להציע להמוני העובדים היהודים? הוא קורא לפועלים היהודים לכרות ברית עם מפלגת הפועלים השובינית פפ"ס, הרצה לפני מרכבת המיליטריזם הפולני, המפחדת פחד מות מפני כל זעזוע ושינוי סוציאלי עמוק. אולם הפועלים היהודים יודעים ומכירים יפה מתוך נסיון רב־שנים את טיבה של „מפלגת פועלים" זו, ששמה פפ"ס. ויודעים הם שממפלגה זו אין להם מה לקוות לא בשטח הכלכלי ולא בשטח התרבותי. הפועלים היהודים מפרפרים בין שיני המשבר האיום, הם נחנקים במטת סדום של המשטר הקיים, אולם ה„בונד" אינו יכול לקרוא את הפועלים היהודים למלחמה ממש לחיים ולמות עם המשבר ההורס את המשק העולמי בכלל ואת המשק הפולני בפרט. דרך המלחמה העיקבית בעד שינוי המשטר הקיים סגורה בפני ה„בונד": ה„בונד" הוא תלמיד נאמן לאינטרנציונל השני, המשמש משען איתן למשטר הקיים. היכולים הפועלים היהודים בלודז, ורשה, לובלין ועוד

הנמקים בענים לקוות לגאולה מידי מפלגה הרתוקה בשלשלאות הריפורמיזם למצב הקיים? מהו המוצא מן המיצר שה„בונד" יכול להציע להמוני היהודים? דרך ההתישבות החקלאית סגורה בפני ההמונים היהודים בתנאי השלטון של פילסודסקי, או נ. ד. או אפילו של פפ"ס. הנסיון של השנים הקודמות הוכיח את זה די ברור. גם דרך האינדוסטריאליזציה חסומה בפני המוני היהודים: התעשיה הפולנית הרוסה ושבורה בעקב המשבר. חוסר העבודה עושה שמות בקרב מעמד הפועלים. ה„בונד" אין לו אף מלת נחמה אחת בשביל הפועל. כל שלטון המשאיר את המשטר הקיים בתקפו דן את המוני היהודים בפולניה לכליון. ובכלל מה היא תשובת ה„בונד" לנוכח דחיקת רגלי המוני העובדים היהודים מענפי המשק הפולני? בבקורת, בדרישה זעיר־בורגנית כלפי השלטון הפשיסטי בדבר „זכות לעבודה" אין להועיל כאן כלום. הפועל היהודי יודע, שאת זכותו לעבודה ישיג רק לאחר מלחמה איתנה שכם אחד עם הפועל הפולני והאוקראיני וכו' בעד שלטון פועלים. הפועל היהודי יודע שרק שינוי המשטר הקיים יבטיח את החיאת המשק הפולני ועבודה לכל הידים העובדות ובכלל זה גם לפועלים היהודים. דוגמת מפעל האינדוסטריאליזציה ברוסיה הסוביטית מאירה באור בהיר לעיני הפועל היהודי בפולניה. אולם דוקא ממלחמה מכריעה זו משתדל הרי ה„בונד" להרחיק את המוני היהודים. דוקא בפרספקטיבה של השינוי היסודי והמכריע של המשטר הקיים ובנושא החי של הגשמת פרספקטיבה זו נלחם ה„בונד" בכל כוחותיו. ומפני כך אין בידי ה„בונד" לגולל שום פרספקטיבה בפני הפועל היהודי. ה„בונד" מחפש לו מפלט מפני גלי העוני והמצוקה, הלחץ הפוליטי והתרבותי, בתוך אי־אלה מוסדות של קואופרטיבים, בתי אוכל לפועלים ובתי ספר דלים במספר ואיכות, הנתמכים בכספי אמריקה. אולם כל הפליאטיבים הללו אין בכוחם להקל את עוני ומצוקת ההמונים, להאיר את מחשכי הבאין־מוצא שלהם במסגרת המשטר הקיים. והפועל היהודי מעמיק

לשאול יותר ויותר: היוכל הפועל היהודי הטובע בים העוני והמצוקת לשים את מבטחו בכל הפעולה הריפורמיסטית העלובה הזאת הן בשטה המקצועי והן בשטה התרבותי? היציל אותו שינוי המשטר הפילסודסקאי ועבירת השלטון, למשל, לידי פפ"ס — האידיאל של ה„בונד"? הישנה בכלל דרך הצלה להמוני היהודים בתנאי המשטר הקיים הנשמר מכל משמר הן ע"י פילסודסקי והן ע"י פפ"ס וסוף סוף גם ע"י ה„בונד"? הפועל היהודי מתחיל להכיר ולהבין מנסיונות יום יום שכל הניואנסים המבדילים בין המפלגות הללו אינם נוגעים ביסוד היסודות של המשטר הקיים, וכי הצלת המוני היהודים היא מעבר למשטר הקיים — במשטר בנית הסוציאליזם. וכך עומד ה„בונד" עירום מכל רעיון יוצר ופעולה מעמדית לטובת המוני הפועלים היהודים.

ופוע"צ ימין „שמאל" וכדו? — הפועל המכיר את טיבה של הציונות בכלל יודע להבחין גם את פרצופם האמיתי של המפלגות הללו. גם ההויה ה„מהפכנית" של פוע"צ שמאל, המנסה לחיות מעל שולחן הציונות והכוח המהפכני כאחד, אין בה כדי להטעות את הפועל. ודל ועלוב הוא חלקה של מפלגה זו המתאמצת להתלבט בין רגלי הפרוליטריון.

הפועל היהודי באשר הוא מתחיל להכיר, כי המשטר הבורגני, בין שהשלטון נמצא בידי „השמאליים" ובין בידי הימניים, אינו יכול לפתור את שאלת היהודים. ורק שלטון הפועלים הפותר את כל השאלות היסודיות של המוני העם, רק הפרוליטריון ההורס את משטר הניצול בכללו ובונה את המשטר הסוציאליסטי הוא ורק הוא יכול לפתור את שאלת היהודים.

13. מפעל הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית

המלחמה האזרחית של שנות 1917–20, מלחמות האינטר־בנציות של המעצמות האימפריאליסטיות, החריבו את המשק הרוסי וגרמו לידי פגעים וצרות לכל עמי רוסיה הסוביטית. אולם ביתר שאת נתכו פגעי השנים הללו על ראשי המוני היהודים. הפוגרומים שנערכו ע״י צבאות הלבנים לכל מיניהם בכל ישובי היהודים גרמו לידי חורבן פיסי וכלכלי של ישובים יהודים שלמים. אולם המוני היהודים סבלו לא רק בעקב המלחמה האזרחית. נצחון הפרוליטריון וביסוס המשטר החדש גידעו את ענפי הספסרות והמסחר הפרטי, והשינויים הסוציאליים האלה השמיטו את הקרקע מתחת רגלי חלק גדול של המוני היהודים, שחיו על פרנסות בלתי פרודוקטיביות. מספר האוכלוסים היהודים שנדחו מעמדותיהם (דעקלאסירטע) הגיע לפי דעת רבים ל־50־45 אחוז. המבנה הכלכלי הבלתי נורמלי של האוכלוסים היהודים, פוליטיקת הרשע הקודמת של המשטר הצארי, נתבלטו בתקופת השינויים הסוציאליים בכל תוצאותיהם המהרסות. חלק גדול של האוכלוסים היהודים, בעיקר בעיירות הקטנות, עמדו על עברי פי פחת. אולם השלטון הסוביטי, אשר פתח לפני כל העמים המדוכאים אפשרויות כבירות של התפתחות כלכלית ותרבותית, גולל גם לפני המוני היהודים פרספקטיבות נועזות בשטח הפרו־דוקטיביזציה והעבירה לענפי המשק היסודיים: לחקלאות ולתעשיה.

עוד בשנות 1918 התחילה נהירת המוני היהודים לקרקע· השלטון הסוביטי תמך בפרצסו הזה בכל האמצעים שעמדו לרשותו· לשם טיפול בכל עניני הפרודוקטיביזציה ובנין בתי־ספר ומוסדות תרבות בקרב האוכלוסים היהודים נוסד על־יד הקומי־סריאט לעניני הלאומים „קומיסריאט יהודי מרכזי״, אשר מתפקידו היה לחפש את הדרכים המתאימים לפתרון שאלת היהודים ברוסיה הסוביטית להלכה ולמעשה· עוד בשנת 1918 הצהיר לנין בפני דיאמנדשטיין, מנהל הקומיסריאט היהודי המרכזי, על הצורך והחובה של תיקון העול הגדול של המשטר הצארי כלפי היהודים והעברתם לחקלאות באמת מדה גדולה· המוסדות הסוביטיים המרכזיים אחזו בכל מיני אמצעים לביסוס הקוליקטיבים והמשקים הבודדים החקלאיים, שנוסדו באופן סטיכי ע״י המוני היהודים בעיירות אוקראינה, רוסיה הלבנה וכו׳. אולם כל הפעולה הזאת הופרעה מדי פעם בפעם ע״י מהלך המלחמה האזרחית, הנדידות התדירות של צבאות בכל רחבי אוקראינה ורוסיה הלבנה וכל המאורעות שנתרחשו בשנות המלחמה האכזרית. הפעולה ההתיש־בותית הענפה המסודרת והמרוכזת התחילה רק בשנת 1924 עם יצירת ההסתדרות בשם „קומזט״. דרכי הפעולה ברחוב היהודי הועברו אז על פסי הפוליטיקה הלאומית הכללית של השלטון הסו־ביטי· פתרון שאלת היהודים, העברת המוני היהודים מחוסרי עמדה לענפי המשק היסודיים, לחקלאות ולתעשיה, הפיכת אבק תושבי העיירות לחלק פורה ופרודוקטיבי בברית העמים הסובי־טיים — נעשו לחלק אורגני של פרובלימת הבניה הסוציאליסטית של עמי רוסיה הסוביטית. מאז התחילה פעולה התישבותית ענפה בכל רחבי מושבות היהודים, בקרים, ברוסיה הלבנה ובאוקראינה· מאות אלפים נפשות התישבו על הקרקע, מאות אלפים נפשות התבססו במלאכה ומאות אלפים פועלים יהודים חדרו לתעשיה הכבדה· פני האוכלוסים היהודים שונו מן הקצה אל הקצה. הישוב היהודי שהיה מורכב ברובו המכריע מסוחרים

ובעלי מלאכה זעירים נהפך לישוב פרודוקטיבי החי על החקלאות והתעשיה ומפתח את תרבותו הלאומית בלשונו, בלשון ההמונים היהודים. בתור גולת הכותרת של התאמצויות השלטון הסוביטי לפתרון רדיקלי של שאלת היהודים יכולה לשמש ההצהרה המפורסמת בדבר יצירת ריפובליקה יהודית בבירו־בידזשאן. השלטון הסוביטי אינו מסתפק בפרודוקטיביזציה גרידא ובפיתוח התרבותי של המוני היהודים. השלטון הסוביטי החליט לפתור גם את שאלת ייצור ישוב יהודי קומפקטי עד כדי יצירת ריפוב־ליקה מיוחדת. השלטון הסוביטי לא אמר די ביצירת חבלים יהודים בקרים ובחרסון והוא ייחד מדינה שלמה, הגדולה פי אחד וחצי מפלשתינה, למקום יצירת ריפובליקה יהודית. כל ההישגים הענקיים הללו יצאו לפועל במשך שנים אחדות. הפרוצס ההיסטורי הזה של תחית המוני היהודים בשטח הכלכלה והתרבות כאחד עודנו במהלכו. הפרקים הבאים מוקדשים לציון ההישגים הללו והפרספקטיבות להבא. הנושא הוא רחב למדי, ואנחנו נהיה מוכרחים להסתפק רק בקוים כלליים.

14. ההתישבות החקלאית

כידוע נתקימה שורת מושבות יהודיות עוד מלפני המלחמה, שנוסדו עוד בימי הצאר אלכסנדר הראשון. אלכסנדר הראשון רצה להשיג ע״י ייסוד המושבות היהודיות שלוש מטרות כאחד: להבליט את ה„ליברליות״ שלו, ליישב שטחי קרקע שוממים והעיקר לחפות בזה על פעולת הגירוש של המוני היהודים מן הכפרים· ההתישבות הזאת יצאה לפועל בתנאים חמורים מאוד, שעלו למתישבים עד הביסוס באלפי קרבנות· מלפני המלחמה נתקימו שלושים ושמונה מושבות שמנו 6930 משקים. גם על המושבות הללו עבר גל של פוגרומים ומעשי הרס· אחדות מהן נהרסו לגמרי והשאר נתדלדלו ונתרוקנו מתושביהן· הפעולה הראשונה של השלטון הסוביטי בשטח ההתישבות היתה לבסס מחדש את המושבות הללו. הפעולה השניה היתה — ביסוס המשקים החקלאיים היהודיים, שנוסדו בשנות המלחמה האזרחית ולאחריה בשנות 1921־23 בקרבת הערים באופן סטיכי· הפעולה השלישית היתה — הפרשת שטחי קרקעות עצמיים בשביל התישבות יהודים חדשה וצפופה באוקראינה, קרים ועוד. הפעולה ההתישבותית התנהלה מטעם ה„קומזט״, המוסד הממשלתי שהפריש את הקרקע וגם המציא במדה גדולה את האמצעים, ובעזרת המוסדות של אגרודז׳וינט (הד׳זוינט האמריקאי), „יק״א״ והמוסד הצבורי של רוסיה הסוביטית „אוזט״ (או „געזערד״). הפעולה שנעשתה במשך השנים הללו — שנות 1923—1931 — היא ענקית, כפי שאפשר להוכח מהמספרים הבאים:

המצב ל־1·1·1931	על־יד הערים		שטחי קרקע שהוקצעו מפונד הממשלתי		מושבות ישנות	
	הקטאר	משפחות	הקטאר	משפחות	הקטאר	משפחות
אוקראינה	85.000	14.500	184.080	10.980	109.000	8.100
רוסיה הלבנה	36.330	5.840	28.490	3 460	10.000	1.600
קרים	—	—	341.900	5.150	—	—
ר.ס.ס.ר. (בלי דגסטין ובירודידזן)	—	—	13.500	500	—	—
דגאסטשן	—	—	11.300	540	—	—
אזרבידזאן	—	—	1.725	140	—	—
אוזביקיסטאן	—	—	2.075	800	—	—
שונים	—	—	1.000	300	—	—
סה"כ	121.330	20.340	584.070	21.870	119.000	9.700

באופן כזה נתקימו ל־1 בינואר 1931 שטחי קרקע שהוקצו ליהודים:

ע"י הערים והעירות	121.330	הקטאר	עם	20.340	משפחות
שטחי קרקע ממשלתיים	584.070	"	"	21.870	"
מושבות ישנות	119,000	"	"	9.700	"
סה"ה	824.400	"	"	51.910	"

האוכלוסים החקלאים היהודים ברוסיה הסוביטית מונים איפוא — לפי החשבון של 5 נפשות למשפחה — 259.550 נפשות ומהם 201,050 נ' מההתישבות החדשה. 109·305 נ. מהמספר הכולל חושבו ע"י המוסד הממשלתי בלבד.

במספרים הללו באו במשך 1931 שינויים אם לטובה ואם לרעה. בקרים, למשל, נתקלה ההתישבות החדשה בקושיים סידוריים שונים ומסבות אלו עזבו כ־30 אחוז של המתישבים חחדשים את מקומות התישבותם. בין התקלות בשתים־שלושת חשנים האחרונות יש למנות גם את ההפרזה באמצעים אדמיני־סטרטיביים בהגשמת הקולקטיביזציה. אולם הקושיים הללו סולקו

ברובם והסיכויים לקראת התישבות חדשה גדולים. שטחי הקרקע באוקראינה ובעיקר בקרים שהוקצו להתישבות יהודית נוצלו רק בחלקם. בפונדים הקרקעיים של קרים בלבד ישנו עוד מקום לעשרות אלפים משפחות. אמנם, הטימפו של ההתישבות באוקראינה, ברוסיה הלבנה ובקרים היחלש בהשואה לשנים הראשונות. פרוצס האינדוסטריאליזציה הכביר מושך לתוך מעגלו שכבות שלמות של היהודים ומפחית באופן כזה את הקנדידטים להתישבות. כמו כן מאפיל כוכבה העולה של בירו־בידזאן על ההתישבות בשאר חבלי רוסיה הסוביטית. אולם למרות הכל מתקדמת ההתישבות היהודית ברוסיה הסוביטית בטימפו מהיר. לפי המספרים האחרונים של אמצע 1932 חיים על החקלאות ברוסיה הסוביטית כ־300.000 נפש, כלומר כ־11 אחוז של כל האוכלוסים היהודים של רוסיה הסוביטית לעומת 2 אחוז מלפני המלחמה.

אולם ציון מספרי המתישבים בלבד אינו מבליט עדיין במדה מספיקה את כל גודל הפעולה ההתישבותית היהודית שנעשתה ברוסיה הסוביטית במשך השנים האחרונות. יש להוסיף גם אי אלה מספרים בדבר היקף הציוד של ההתישבות היהודית. בישובים החקלאיים היהודים החדשים באוקראינה הולך וגדל הציוד לכל מאה משקים כדלקמן:

על כל מאה משקים היו:

	1925		1926		1927		1928	
	סוסים	פרות	סוסים	פרות	סוסים	פרות	סוסים	פרות
מחוז חרסון	79	18	94	38	129	88	136	133
„ קריבורוג	—	—	56	10	109	60	141	108
„ מריאופול	—	—	—	—	120	50	144	136

נוסף לזה נתקיימו על הפונדים הקרקעיים באוקראינה כ־1929 — 185 טרקטורים.

בקרים יש לציין תוצאות גדולות במדת הציוד. בראשון לינואר 1932 היו במושבות קרים 4.286 משפחות, 97 נקודות,

2.900 בתים וכ־200 בנינים קולקטיביים משקיים וצבוריים. מזה: 16 לתעשית גבינה, 28 אורוות ורפתות, 8 תחנות למכונות, 94 סילוסים, 8 בתי מרחצאות, 6 נקודות מרפא ואמבולטוריות ועוד. הוקמו 70 בארות בנויות ו־93 בארות ארטיזניות. לסוף 1931 היו ברשות הישובים היהודיים הנ"ל 2.825 סוסים, ו־5091 פרות, מזה — 2.253 פרות בבעלות קולקטיבית. מלבד כל אלה סודרו תחנות למכונות וטרקטורים. ה„קומזט" בעצמו הכניס כ־682 טרקטורים בעלי כושר של עשרת אלפים כוח־סוס, מלבד הטרקטורים של „מרכז הטרקטורים". המיכניזציה של עיבוד הקרקע נתן דחיפה עצומה לקולקטיביזציה של מושבות היהודים בקרים. כמעט כל המושבות היהודיות מעובדות באופן קולקטיבי. על ההישגים הפוליטיים, האדמיניסטרטיביים והתרבותיים נעמוד באופן מיוחד.

את המספרים הנ"ל כדאי להשוות עם סיכומי ההתישבות הציונית, שעליה מריעים כל כך באזני המוני היהודים זה עשרות בשנים. במשך עשרות בשנים רכשה הציונות כמיליון וחצי דונם קרקע. מיליון וחצי דונמים בהשואה לשטח הכללי הראוי לעיבוד בארץ הזאת, לשבעה מיליון דונם — מהווים אמנם חלק עצום, והכיבוש הזה הולך ומתרחב משנה לשנה ומאיים בכליון על הפלח הערבי. אולם בהשואה להבטחות הציונים ולתרועות הגאולה בדבר העברת מאות אלפי יהודים לקרקע הרי ערכו של השטח הזה לא רב ביותר. הכיבוש הציוני בארץ הוא דו־צדדי: הצד האחד המופנה כלפי הערבים הוא הרסני וכיבושי, והצד השני המופנה לקראת המוני היהודים בכל ארצות מושבותם הוא מלא אילוזיות שוא ללא עזרה וסיוע למצבם המיואש, ומשמש רק לשם הרתמת המוני היהודים במרכבת הישבנות והרחקתם מן הפתרון האמיתי של מצוקת המוני היהודים. על השאלות הללו עמדנו כבר בפרקים הקודמים. הפעם רוצים אנו לציין שוב, שההתישבות הציונית, שגרמה לכיבוש הקרקעות הכי טובים מאת האוכלוסים הערבים

ועוד ידה נטויה, לא הביאה אתה למעשה ביסוס המוני של יהודים על הקרקע· 1.500.000 דונם שחלק ניכר מהם הוא בלתי מיושב עדיין וכ־24·000 נפש החיים באופן ישר מהחקלאות לאחר פעולה במשך עשרות בשנים — הם הישגים מגוחכים בהשואה עם מאות אלפי הנפשות ברוסיה שהושרשו בקרקע במשך איזו שנים· כדאי גם להשוות את ההוצאות לביסוס משפחה בחקלאות בפלשתינה וברוסיה הסוביטית· בעוד שעל משפחה אחת ברוסיה הסוביטית הוצאו רק כ־940—740 רובל הוצאו למשפחה בחקלאות בעמק כ־1000 פונט (ברובלים — 10.000)· על הפרספקטיבות הקרובות של הפלחה הציונית בפלשתינה דובר כבר בפרקים הקודמים.

ההשואה הקלה הזאת מעמידה כבר אותנו על הערך הענקי של התישבות היהודים ברוסיה הסוביטית וסיכוייה להבא. כאן בפלשתינה — התישבות המתנהלת על חשבון כיבוש הקרקע, כיבוש העבודה וברית פטלית עם הישבנות, ואחרי הכל התישבות זעומה בהיקפה ללא סיכויים רחבים, ושם ברוסיה הסוביטית — התישבות רחבת־המדות במשך זמן קצר, הנתמכת ע״י שלטון פועלים, אשר פתרון גורל המוני היהודים הוא חלק אורגני של כל מאוייו ומטרותיו· ואם לאחר זה באים הציונים (ד״ר רופין בחוברת „ההתישבות החקלאית של היהודים ברוסיה״) ומכריזים בטון „אוביקטיבי״, „כי ההתישבות ברוסיה אינה מכוונת להצלת היהדות כולה ואף לא להצלת היהדות הרוסית״, כי התישבות זו היא רק „מפעל פילנטרופי״, הרי יש לראות בזה רק מעשי להטים מהמין הידוע· רק בהיסמך על הגיון ומצפון מסולפים אפשר להכריז על ההתישבות ברוסיה הסוביטית, המתנהלת על ידי השלטון הסוביטי בתור חלק אורגני של כל הפוליטיקה הלאומית שלו, כעל „מפעל פילנטרופי״ ולהרים לעומת זה על נס בלי בושה וחרפה את ההתישבות הציונית כגאולת העם היהודי· ולא לחנם רואה ד״ר רופין את מרכז הכובד של

ההתישבות הציונית ב„לשון העברית" ב„גובה המוסרי" ו„הבנתם (של המתישבים) את מהות היהדות". „מרכז הכובד" הזה ממציא לנו את המפתח להבנת דברי ההבל וההתכחשות למציאות הנ"ל.

פרוצס האגרריזציה של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית מראה בעליל באיזה דרכים ועל ידי איזה גורמים תפתר שאלת הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים. רק שלטון הפועלים, אשר הטיל על שכמו את פתרון השאלה האגררית בכלל, את העברת האכרות הזעירה המדולדלת על פסי החקלאות המרוכזת והפוריה בצורת עיבוד קולקטיבי, יכול היה לתקן את העָול הגדול של הרחקת המוני היהודים בכוח מעל עבודת האדמה. האגרריזציה של המוני היהודים יכולה לצאת לפועל רק כחלק אורגני של פתרון מצוקת האכרות בכללה ע"י ברית של האכרים והפועלים. יש בזה משום אות לבאות להמוני היהודים באשר הם. המוני היהודים בפולין וברומניה הנוהרים לעבודה פרודוקטיבית ידעו להעריך את מפעל האגרריזציה ברוסיה הסוביטית ולהסיק את המסקנות.

15. האינדוסטריאליזציה

על תלישות המוני היהודים מענפי המשק היסודיים דברנו כבר לא פעם. המוני היהודים היו מרוכזים ברוסיה הצארית והנם מרוכזים גם כיום בארצות הקפיטליסטיות במלאכה זעירה ובמסחר. והנה במשך איזה שנים הננו עדים לשינוי כביר של פני ההרכב הסוציאלי של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית. לפי המספרים האחרונים מתקבל, שב־1931 נמצאו כבר על פני כל הטריטוריה של רוסיה הסוביטית 790 אלף שכירים יהודים. בהשואה ל־1926 זה אומר גידול ב־250 אחוז. ביחוד יש לציין את גידול מספר הפועלים היהודים במפעלי בתי החרושת: ב־1926 עבדו בבתי החרושת 153 אלף פועלים יהודים, ובשנת 1931 — 342.000! אולם השינוי הכביר הזה בלבד אינו ממצה עוד את טיב השינוי הסוציאלי. יש לציין את המהפכה היוצאת לפועל במשלוח יד המוני היהודים במובן ערכם ומשקלם של ענפי המשק שבהם הם עסוקים כיום. הפועלים היהודים ברוסיה היו עסוקים לפני המלחמה – בפולין ובארצות קפיטליסטיות אחרות הנם עסוקים עד היום,– בעיקר בחיטות, סנדלרות, עיבוד עורות וכדומה. כיום עסוקים הפועלים היהודים ברוסיה הסוביטית ברובם בחרושת הגדולה ודוקא בחרושת הכבדה, ובעיקר בתעשית המתכת. הפועלים היהודים עסוקים בבנין הבסיס המטלורגי הענקי באורל, במגניטורסק, קוז־באס, במפעל הקומביינים בסר־טוב, במפעל האוטומובילים בניז׳ני, במפעל הטרקטורים בחרקוב ועוד. במחצית הראשונה של 1932 אנו עדים לגידול מהיר יותר

של חדירת הפועלים היהודים לתעשיה בכלל ולתעשיה הכבדה בפרט.

על ערכם האמיתי של השנויים הנ"ל נעמוד אם נתחקה על מהלך השינויים בהרכב הסוציאלי החדש של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית בשנים האחרונות.

לפי מספרי „אוזט" השתנה ההרכב הסוציאלי של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית בשנים האחרונות כדלקמן:

ההרכב הסוציאלי של האוכלוסים היהודים הפעילים בכלכלה (באחוזים)

הסוג הסוציאלי	לפני המהפכה	1926	1930
פועלי התעשיה הגדולה	4.0	10.6	16.3
פועלי התעשיה הקלה	11.0	3.7	2.6
אכרים	2.2	8.5	11.1
קוסטארים	18.4	18.8	22.1
פקידים	10.0	24.9	27.8
שונים	54.4	33.5	20.1
	100.0	100.0	100.0

מה שנוגע לשינויים שנתהוו במשך 1931 ו־1932 עדיין לא נתבררו המספרים במדה הדרושה. אולם אלה שישנם כבר דים בכדי לתאר לעצמנו את התמונה הכללית של הפרודוקטיביזציה:

את אחוז הפעילים בכלכלה מהאוכלוסים היהודים ברוסיה הסוביטית אפשר לקבוע בערך ל־50 אחוז. זה אומר: 1.400.000 נפש מקרב 2.800.000 נפש. (לפי לישצינסקי, בהרצאתו לפני הסקציה הסוציאל־כלכלית בברלין של האינסטיטוט המדעי היהודי, יוצא שמספר הפעילים בכלכלה הוא רק 1.200.000 נפשות. כמו כן פחות הוא לפי חישוביו הוא גם מספר הפועלים היהודים, אולם את סך הכל של תמונת ההרכב הסוציאלי אין ההבדלים חללו משנים הרבה). אם נניח ביסוד חישובינו את המספר

1.400·000 יצא כי מספר השכירים מהוה 57 אחוז של כל הפעילים בכלכלה בקרב היהודים· לזה יש לצרף 320 אלף קוסטארים, כלומר, כ־23 אחוז, ואז יצא, שעל כל מאה פעילים בכלכלה מקרב האוכלוסים היהודים ברוסיה הסוביטית עסוקים בתעשיה, בפקידות ובמלאכה 80 אחוז, ובחקלאות בערך כ־100.000 פעילים בכלכלה. (המספר האחרון מצוטט לפי לישצינסקי. והוא כנראה מופחת, באשר קשה להניח שמספר הפעילים בחקלאות היהודית יהיה רק שליש, כלומר, 100.000 מבין 300·000)· ס״ה עסוקים עכשיו בתעשיה, מלאכה וחקלאות כ־87 אחוז מכל הפעילים בכלכלה מבין האוכלוסים היהודים.

טמפו סוער כזה של פרודוקטיביזציה של המוני עם נטולי מעמד ועמדה כלכלית בכלל הנו חזיון יחיד ומיוחד בהיסטוריה. ערך המהפכה הזאת בחיי המוני העם היהודים מתבלט בכל היקפו מתוך השואה קלה עם ההרכב הסוציאלי של המוני היהודים בארצות פולין ובפלשתינה:

מכל מאה יהודים פעילים בכלכלה עסוקים:

	בתעשיה ומלאכה	בחקלאות	ס״ה
בפלשתינה	15,7	16,7	32,4
בפולין (לפי מפקד 1921 *)	38,7	2,0	40,7
ברוסיה הסוביטית	80,0	7,0	87,0

המספרים המעטים האלה מעידים כמאה עדויות היכן נמצא מנוף הפרודוקטיביזציה של המוני העם היהודי·

גם את אחוז השכירים ברוסיה הסוביטית רצוי להשוות עם אחוז השכירים בארצות הנ״ל. אחוז השכירים לגבי סך הכל הפעילים בכלכלה מקרב האוכלוסים היהודים ברוסיה הסוביטית הוא — 57, בפולין — 27,3 *) ובפלשתינה — 34 (23·830 שכירים לגבי 70.000 פעילים בכלכלה בפלשתינה)·

פרוצס הפרודוקטיביזציה ברוסיה הסוביטית יוצא לפועל

לפי דברי רבים על חורבות העיירות הקטנות וריכוז המוני היהודים במרכזי התעשיה הגדולים׳ כמובן, שאין בזה כל רע, אם הפועלים היהודים חודרים בהמוניהם למרכזי התעשיה הגדולים, אולם לאמיתו של דבר הולכת גם העיירה ומבריאה. לדוגמא אפשר להביא את המספרים הבאים בדבר ההרכב הסוציאלי של 12 עירות ברוסיה הלבנה (לפי „אוקטובר" המינסקאי, מצוטט ע״י הפאלקס־צייטונג הבונדאי מ־31 מרץ 1832):

ההרכב הסוציאלי של 12 עירות ברוסיה הלבנה באחוזים

השנה	פועלים	פקידים	אכרים	בעלי־מלאכה	סוחרים	מובטלים
1926	10,7	15,4	35,7	21,6	8,5	2,8
1931	13,7	20,3	26,1	20,0	—	—

מענינת גם ההשואה בנידון ענפי התעשיה שבהם עסוקים הפועלים היהודים בארצות הללו. בעוד אשר רובם המכריע של הפועלים היהודים בפולין עסוקים בבתי מלאכה (במובן החלוקה לפי ענפי התעשיה — עסוקים כ־70 אחוז מהפועלים היהודים בפולין בטקסטיל, הלבשה ומזון), עסוקים ברוסיה הסוביטית כמעט כל הפועלים היהודים במפעלי תעשיה ובחלק גדול בתעשיה יסודית. בפולין אין כמעט פועלים יהודים במכרות פחם, ופועלי המתכת היהודים מהוים רק כ־8,2 של כל הפועלים הבלתי יהודים העסוקים בתעשיה זו, בעוד שבאוקראינה מהוים הפועלים היהודים העסוקים בתעשית מתכת יותר מ־16 אחוז של סך הכל הפועלים בתעשיה זו. אחוז הפועלים היהודים העסוקים בתעשית מתכת באוקראינה מסה״כ הפועלים היהודים עלה מ־6,9 בשנת 1926 עד ל־11,1 בשנת 1931. סה״כ הפועלים היהודים בתעשית מתכת באוקראינה מתחלק לפי האחוזים הבאים המאלפים למדי: 16,2—בתעשית מכונות, 11,2 -- בתעשית מכונות

*) לפי לעשצינסקי, „עקאנאמישע שריפטן" 1928.

חקלאיות, 12,4 — במפעלי רכבת ואוטומובילים, 13,2 — בתעשית חשמל ועוד. מה שנוגע לפלשתינה עסוקים בתעשיה ומלאכה כאחד, מלבד בבנין — שבו עסוקים 7·9 אחוז — רק 27,1 אחוז מכל השכירים היהודים (בתעשיה עסוקים כ־7,000 איש פועלים ובעלים, במלאכה — 3386 פועלים ובעלים, אולם למעשה משתייך החלק הכי גדול של התעשיה הפלשתינאית לסוג המלאכה: במסגרת התעשיה עצמה משתייכים 32 אחוז של כל העסוקים, בעלים ופועלים, על סוג המפעלים המעסיקים מ־1 עד 9 פועלים כל אחד; 45 אחוז — במפעלים המעסיקים מ־1 עד 15 פועל כל אחד! *). קשה אפילו להעמיד זה למול זה את היקף האינ־דוסטריאליזציה של המוני היהודים וטיבה בפלשתינה וברוסיה הסוביטית, הן במובן הכמותי והן במובן היחסי.

ההישגים בשטח הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית לא באו עדיין לקצם. שנת 1932, שנת הגמר של תכנית החומש, היא שנת גידול סוער של כל התעשיה הסוביטית. למרות כל המכשולים והקושיים שבהם נתקלת תכנית החומש היא הולכת ומתקרבת לקצה הגשמתה. שלטון הפועלים שינה את פני רוסיה הסוביטית, וזו הולכת ונהפכת לארץ אינ־דוסטריאלית. נבנו והולכים ונבנים מפעלים ענקיים ליצירת טרק־טורים ומכונות חקלאיות, המספיקים ועתידים עוד להספיק לחקלאות הרוסית את כלי העבודה החדשים ביותר. במקום המחרשה הדלה ועבודת היד והעיבוד הפרימיטיבי בכלל עוברת החקלאות הרוסית לעיבוד מיכני ורציונלי. שטחים ענקיים חדשים, שהמחרשה הדלה לא יכלה להגיע אליהם, הולכים ונפתחים מחדש. רוסיה הישנה שהיתה זקוקה למכונות חוץ נהפכה תחת שלטון הפועלים למדינה הצועדת בצעדי ענק לקראת סיפוק עצמי

*) „דין וחשבון וסיכומים" על מפקד התעשיה והמלאכה העברית, הוצאת הסוכנות.

במכונות. כמויות החמרים הגלמיים המוצאים ממעבי האדמה הוגדלו בעשרות אחוזים. נבנו ענפי משק חדשים לבנין מכונות. נשלמו או הולכים ונשלמים מפעלים ענקיים, כמו מגני־טוסטרוי, המפעל הכי גדול בעולם מסוג זה, דניפרוסטרוי, קוזבס, המפעלים הכי גדולים בעולם לבנין טרקטורים בסטאלינגראד ובציליבינסק, תעשיה חימית, מפעלי תעשית אוטומובילים הכי גדולים בעולם במוסקבה ובניז׳ני, וכל מיני מפעלי חרושת ענקיים בכל פינות רוסיה הסוביטית. ערי פועלים צומחות כמו מתוך האדמה במשך איזה זמן קצר. כזה הוא הטמפו של בנין רוסיה הסוביטית. תכנית החומש השניה ל־1933—1937 עתידה להפוך את רוסיה הסוביטית לארץ אינדוסטריאלית, לעקור את שיירי הקפיטליזם ולבצר את הבנין הסוציאליסטי ברוסיה הסוביטית.

השנים הקרובות מגוללות אופקים רחבים חדשים בפני המוני היהודים. תכנית החומש הראשונה הניחה את היסודות לפרודוק־טיביזציה של המוני היהודים. תכנית החומש השניה, תכנית ביסוס הבנין הסוציאליסטי ברוסיה הסוביטית, תבסס ותשלים גם את הבנין הנהדר של הפיכת המוני היהודים לפועלים ולעובדים, היוצרים את ההווה והעתיד הסוציאליסטי שכם אחד עם פועלי שאר העמים.

16. ההישגים בשטח התרבות

הפוליטיקה הצארית בשטח התרבות היתה מכוונת להטמיע את העמים המיעוטים בקרב האומה השלטת. ביד חזקה היה השלטון הצארי מחניק כל נסיון של העמים הנדכאים לפתח את תרבותם. בתי ספר נמוכים, בינוניים וגבוהים בשפת עמי המיעוט היו אסורים ברוסיה הצארית. גם ספרות פיריאודית בלשון העמים הנחשלים היתה אסורה. העמים הנחשלים מוכרחים היו במדה שחדרה התרבות אל אוכלוסיהם להזדקק לשפה ולתרבות הרוסית. הפוליטיקה של החנקת פיתוח השפות המדוברת של העמים הנחשלים היתה מיועדת לשמש לא רק למטרת ההטמעה, אלא גם בכדי למנוע בעד העמים הנחשלים להתרומם מהדרגה התרבותית הנמוכה שבה נמצאו. המוני העם לא יכלו להסתגל לשפה הזרה, הלימוד בבתי הספר בשפה שאינה מובנת לילדים טמטם אותם ומנע מהם את האפשרות לסגל לעצמם את החנוך האלמנטרי. הפולי-טיקה הרוסיפיקטורית שמשה איפוא גם אמצעי לדיכוי נוסף של האומות הנדכאות. אולם גם בשטח ההשכלה בשפה השלטת נהל השלטון הצארי פוליטיקה של הרחקת העם מהחינוך ומהשכלה בכלל. ברוסיה הצארית לא היתה נהוגה חובת הלמוד לילדים. השלטון הצארי השתדל בכלל להרחיק את ילדי הפועלים והאכרים מחינוך חילוני ומלאי התקציב להשכלה עממית היה הכי קטן במסגרת התקציב הכללי. זאת היתה פוליטיקה של החזקת המוני העם של כל האומות, בכלל זה גם של העם

הווליקורוסי, בחשכת הבערות בכלל ושל דיכוי כל ניצן של חנוך ותרבות לאומית בקרב האומות הנחשלות בפרט. וכמובן, שהפו־ ליטיקה החשוכה הזאת העיקה בכל כבדה על המוני העם. האמידים מצאו להם דרכים להשכלה, ובכלל זה גם האמידים של האומות הנחשלות· המוני העם העובדים הם שסבלו גם בשטח ההשכלה תחת היד החזקה והאכזריה של השלטון הצארי.

פוליטיקת הדיכוי הצארית לגבי היהודים היא מן המפור־ סמות גם בשטח התרבות· לגבי היהודים היתה קימת נורמה ידועה, שעל פיה נתקבלו היהודים לבתי הספר הבינוניים והגבוהים, אולם למעשה היו במדה גדולה סגורים בפני היהודים גם בתי הספר הממשלתיים הנמוכים. הרדיפות והנגישות של המשטר הצארי מצד אחד ושלטון הקלריקליזם והלאומיות השובינית ברחוב היהודי, מצד שני, גרמו לידי זה, שרובם המכריע של ילדי היהודים נתחנכו ב„חדר״· טיבו של החדר ידוע למדי· ה„חדר״ מצא את תיאורו המלא בספרות היהודית והעברית. למרות כל הצבעים של געגועים וסנטימנטליות, אשר בהם משתדלים לעתים קרובות הסופרים של הבורגנות הזעירה היהודית ליפות את ה„חדר״, הרי תמונת הזועה של ה„מוסד ההשכלתי״ הזה בולטת מכל שורה ושורה· מ־300 000 ילדי יהודים בגיל הלימוד למדו בבתי ספר שונים לא יותר מ־60.000 ילדים, כלומר, רק החלק החמישי· הרוב המכריע של ילדי היהודים למדו ב„חדר״, כלומר, לא קבלו שום השכלה אלמנטרית. לפי חקירת יק״א למדו ב־1898—99 50,8 אחוז של ילדי היהודים ב„חדר״ ובפלכים אחדים (כמו למשל, וולין, קיוב) — קרוב ל־70 אחוז (האנציקלו־ פדיה היהודית ברוסית, כרך 15, עמ׳ 593). כמובן, שהדברים אמורים בעיקר לגבי דלת־העם היהודית. הבורגנות היהודית מצאה לה את הדרך לבתי הספר הממשלתיים או הפרטיים, אמנם, רק מסוגים מסוימים, למרות הרדיפות והנגישות· חקירת יק״א חנ״ל מציינת, שבדרום רוסיה האירופית ובחבל הצפוני־מערבי

התקיים ה„חדר" אך ורק בשביל ילדי העניים. בכל כבדה העיקה הבערות על דלת העם היהודית. בבתי הספר הגבוהים היוו התלמידים היהודים 9,4—8,7 אחוז מכל התלמידים, בבתי הספר הבינוניים — 9,1 ובבתי ספר הנמוכים — רק 1,2 אחוז (המספרים משתייכים לשנת 1911, לפי האינציקלופדיה היהודית).

ברחוב היהודי היתה הפרובלימה התרבותית בכללה מיוחדת במינה. כל אומה מתעוררת מתאחזת בשטח התרבות בפיתוח שפת האם, שפת ההמונים. הבורגנות, וביחוד הגדולה, של כל אומה מדוכאת מסגלת לה את שפת האומה השלטת ומנהלת פוליטיקה של הטמעה מתוך מלחמה בהמוני העם, המתעוררים לחיים לאומיים בשפתם הם, שפת ההמונים. חזיון זה התבלט גם אצל הצ׳כים ואומות מתעוררות אחרות. רק לאחר שהמוני העם סוללים את הדרך מתוך מלחמה מלאת קרבנות בפני התרבות בשפת האם מופיעה הבורגנות ונושאי כליה, ביחוד הגדולה, לאסוף את הפרי, ולרתום את המוני העם לרכב התרבות ה„לאומית" הכללית. והדברים ארוכים. ברחוב היהודי לא השלימה הבורגנות היהודית עד היום הזה עם שפת ההמונים, עם אידיש. הבורגנות היהודית נהלה ומנהלה עד היום מלחמה תקיפה בשפת ההמונים היהודים. הבורגנות היהודית מתאמצת לא רק למלא את התרבות הלאומית בתכנה היא, תוכן קלריקלי ולאומי שובי־ניסטי, אלא גם לבנות חיץ בין המוני העם היהודי ובין התחיה התרבותית בכלל. בתור אמצעי לזה משמשת להם השפה העברית. במשך עשרות בשנים הם נלחמים קשה בנסיונות המוני היהודים לפתוח בתי ספר ומוסדות חנוך ותרבות באידיש. הבורגנות היהודית עמדה ועומדת עד היום כצר על דרך מלחמת ההמונים היהודים גם בשטח פיתוח התרבות העממית באידיש; במקום לשון האם הם מתאמצים לשים בפי המוני היהודים בפולין, רומניה ועוד את השפה העברית. זוהי מטרה אילוזורית וריאק־ציונית, באשר אין כוח בעולם, אשר יחיה את השפה העברית

בתור שפת הדבור והספרות של המוני העם היהודי. ועדות לכך המצב הקטסטרופלי בבתי הספר והספרות העברית בכל ארצות הגולה. המוני העם היהודי מדברים, קוראים וחיים עד היום ברובם המכריע בשפתם הם, באידיש. ההעבראיזם משמש בכל ארצות מושבות היהודים נשק ריאקציוני בידי הבורגנות היהודית העלול להשאיר את ילדי היהודים בבערות ולחסום בפניהם את הדרך למלחמת קיומם, מלחמת הקיום של פועלים ועובדים. המוני העובדים היהודים ברוסיה הצארית הם שהחיו את השפה האידית, המכונה עד היום בפי הציונים „ז׳רגון". והם גם מוכרחים היו לעמוד בקשרי מלחמה קשה לא רק נגד נגישות ורדיפות המשטר הצארי, אלא גם נגד הבורגנות היהודית, אשר רצתה לעקור את שפת ההמונים מפיהם ולרתמם למרכבת ההבראיזם הקלריקלי.

הבורגנות היהודית הצטיינה מלבד זה גם בקלריקליזם המיוחד שלה. שרשי הקלריקליזם ברחוב היהודי הם ענפים יותר מאשר בקרב כל אומה. הם יונקים מהחינוך הדתי וקיום הגיטו במשך של הרבה מאות בשנים. מהלומי המשק הקפיטליסטי המתפתח, הפרוליטריון היהודי, אשר גדל וצמח למרות התנאים המיוחדים של הכלכלה היהודית, החלישו את כוחו והשפעתו. אולם הבורגנות הציונית היא שעמדה לקלריקליזם בצר לו. הבורגנות היהודית בצורת התנועה הציונית, אשר ניסתה לפנים בשחר ילדותה להעמיד פנים של ברוגז כלפי הרבנים היהודים, נתפייסה חיש מהר וכרתה ברית אתם, עם הרבנים וכלי הקודש, ויחד עם הקלריקליזם היהודי הם מנהלים את מלחמתם המשותפת בהמוני העובדים היהודים. הציונות הסתמכה ומסתמכת עד היום בהשפעתה על הרחוב היהודי במדה גדולה מאוד על הקלריקליזם היהודי. היא נצלה את כל הסנטימנטים, את שיירי החינוך הדתי של מאות בשנים, בכדי לנתק את מלחמת המוני היהודים מעל קרקע המציאות לעבר „מדינה משלהם" ב„ארץ משלהם"; היא

„תיקנה" את מוסדות הקלריקליזם, את ערכיו הרוחניים, הפיחה בהם קצת מן הרוח החדשה והגישה את כל זה להמוני היהודים בצורת „תרבות לאומית כללית". ה„חדרים המתוקנים", הקהלות הדתיות, הפיֶטֶט למנהגי הדת – כל אלה היו והווים עיקרי הקלֹ־ריקליזם בצורה מתוקנת לפי רוח הזמן. ברית האחים בין הדת והציונות בפלשתינה, ב„מדינת היהודים", מעידה עַל זה כמאה עדויות. והמלחמה הזאת, בין הציונות הקלריקלית ההבראיסטית ובין המוני הפועלים היהודים, נמשכת עד היום הזה בכל הארצות הקפיטליסטיות. רק ברוסיה הסוביטית הכריע הפרוליטריון את המלחמה באופן מוחלט ויסודי לטובת המוני העובדים היהודים, לטובת חינוך ותרבות סוציאליסטיים בשפת ההמונים היהודים. תקופת הפריחה החלה מאז בכל שטחי החיים התרבותיים של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית.

בשנת 1911 נמצאו בכל בתי הספר, מכל הסוגים, ברוסיה הצארית (בגבולות ס·ס·ס·ר.) 106.230 מתלמדים יהודים. בשנת 1926–27 נמצאו במוסדות החנוך הסוביטיים – 419·135 מתלמדים יהודיים *), זה אומר גידול פי ארבע. אולם מרכז הכובד של השאלה אשר לפנינו במובן הלאומי מונח בבתי הספר, ששפת ההוראה בהם היא אידיש. בבתי הספר מסוג זה למדו עוד לפני הנהגת חובת הלימוד כ־48–47 אחוז של כל המתלמדים היהודים. במשך השנה הראשונה לאחר שהונהגה חובת הלימוד גדל האחוז הזה עד ל־55 אחוז. ומאז הוא הולך וגדל. אמנם, בתי הספר באידיש אינם מקיפים את כל המתלמדים היהודים. יש לזכור את פיזור היהודים במספרים זעומים במרכזים רוסיים, מה שגורם לידי הינתקות חלק מסוים מהם מעל השפה והתרבות היהודית. כידוע, הצהירו בשעת מפקד האוכלוסים הכללי בשנת

*) המספרים בשטח הפעולה התרבותית בנוגע לרוסיה הסוביטית לקוחים ברובם מחוברת של פלטניק „הבניה התרבותית בין היהודים בס.ס.ס.ר.", הוצאת „אמס" שנת 1931.

1926 כ־2.600.000 יהודים על שיכותם לאומה היהודית בעוד שרק 1.888.000 מהם, 73 אחוז, הצהירו על אידיש כעל שפת הדיבור שלהם. אולם בדרך כלל מקיפים כבר בתי הספר באי־דיש את רובם המכריע של המתלמדים היהודים ששפת אמם היא אידיש. (מכל 1.000 נפש של אוכלוסי רוסיה הסוביטית הצהירו 12,9 נפש על אידיש כעל שפתם ומכל 1,000 מתלמדים מתחנכים באידיש 10,9 נפש). לשם הכנת פדגוגים מומחים לבתי הספר היהודים מתקיימים שלושה טכניקומים פדגוגיים, שבהם לומדים ומשתלמים 610 סטודנטים. 1.055 סטודנטים לומדים בששת הסקטורים שעל יד האינסטיטוטים להשכלה עממית. מספר המתלמדים היהודים בבתי הספר הגבוהים בכלל גדול פי 6—7 מאשר לפני המלחמה. כ־47 אחוז מהם לומדים מקצועות טכניים וכלכליים, בעוד שלפני המלחמה היו הסטודנטים היהודים מתרכזים אך ורק במקצועות הרפואה, משפט ופילולוגיה (82—80 אחוז). גם ההשכלה המקצועית הועמדה על בסיס רחב. כיום מתקיימים ברוסיה הסוביטית 16 טכניקומים אינדוסטריאליים יהודיים, 5 טכניקומים חקלאיים, ואינסטיטוט חקלאי בפולטבה. אלפי צעירים יהודים נשלחים לבתי הספר המקצועיים שעל יד מפעלי התעשיה הגדולים באוקראינה ובאורל. המספרים האלה מעידים, שבתנאי השלטון הסוביטי ניתנו ליהודים האפשרות ובעיקר העזרה והסיוע הממשלתיים להיהנות במדה המלאה משווי הזכויות בכלל וזכויות לאומיות בפרט.

אולם הפעולה התרבותית היהודית ברוסיה הסוביטית אינה מתמצית במספרים הנ״ל. פעולה חשובה נעשית גם בשטח תרבות לגדולים בצורות שונות. ב־1928 נתקימו כבר 276 בתי ספר יהודיים לליקוידציה של האנלפאביתיזם, 54 קורסים להשכלה לגדולים, 226 קלובים, 182 בתי עם וחדרי קריאה ו־356 ספריות. גם הוצאות ספרים וספרות פיריאודית הגיעו למדרגה גבוהה מאוד. הספרות הפריאודית מנתה כבר ב־1930 22 עתונים מסוגים

שונים: יומיים, שבועונים, וירחונים במקצועות שונים· הוצאת ספרים ועתונים התפתחה בכלל בטמפו מהיר מאוד במשך השנים האחרונות, כפי שיש לראות מהמספרים הבאים:

הדינמיקה של ההוצאות באידיש (ספרים ועתונים):

השנים	שמות ההוצאות	טירז׳	גליונות
1923	11	156.100	266
1924	83	320.650	522
1925	211	798.450	1.028
1926	213	781.000	10.096
1927	289	1.136.200	?
1928	338	(אין מספרים)	?

מלבד כל אלה נפוצים מאוד עתוני קיר· ב־1929 הגיע מספרם עד ל־1.000.

פעולה גדולה נעשית בשטח המדע. על יד האקדמיה הבילורוסית קיימת סקציה יהודית העוסקת באוסף חומר וחקירת תולדות היהודים, תפקיד הפועלים היהודים בתנועת הפועלים, חקירת אידיש ותולדות הספרות האידית וכו׳· בקיוב מתקיים אינסטיטוט למחקר מדעי. מוציאים גם הרבה ספרי מדע. גם בשטח האומנות נעשית פעולה חשובה. התיאטרון היהודי הגיע ברוסיה לגובה המתפרץ מגבולות הרחוב היהודי.

לעומת הפעולה רבת הענפים הזאת ברוסיה הסוביטית הננו עדים לקפאון הפעולה התרבותית בארצות הקפיטליסטיות. בפולין לומד עד היום חלק גדול של ילדי היהודים ב„חדר״· בתי הספר של „תרבות״, ששפת ההוראה בהם היא עברית ותכנה — לאומי שוביניסטי, לומדים כ־24,000 תלמידים ותלמידות. בבתי ספר של ציש״א ששפת ההוראה בהם היא אידיש, לומדים כ־15 אלף מתלמדים· שני סוגי בתי הספר כאחד מתקיימים על שכר לימוד ואוסף נדבות מחוץ לארץ. כ־300,000 ילדי יהודים

לומדים בבתי הספר הממשלתיים, ששפת ההוראה בהם היא פולנית. ה„קונצסיה הלאומית" היחידה הניתנת בהם ליהודים היא לימוד הדתי. הבעל־בית היהודי מאחד בחינוך בנו את בית הספר הפולני השוביני ואת הקלריקליזם של החינוך ב„חדר".

בבתי הספר המקצועיים, המתקיימים על חשבון הממשלה והמוניציפליטטים, עלוב ודל הוא מספר היהודים. אחוז האוכלוסים היהודים מסך הכל האוכלוסים הכללי בפולניה הוא 12—11 אחוז. אולם בבתי הספר להשכלה המקצועית הממשלתיים הוו המתלמדים היהודים רק מ־3—2 עד 3.7 אחוז. (לפי מאמרו של גרינבוים ב„הײַנט" 20 מרץ 1932) לעומת זה מגיע אחוז המתלמדים היהודים בבתי הספר המקצועיים ברוסיה הסוביטית עד 10 אחוז, בעוד שאחוז האוכלוסים היהודים ברוסיה הסוביטית הוא בערך רק 1,7. מלבד זה גדול מספר היהודים גם בקורסים המקצועיים לזמנים ארוכים וקצרים (בערך עד 11 אחוז). והעיקר, המספרים בנוגע לרוסיה הסוביטית משתייכים לשנת הלמוד של 27—1926. מאז התרחבה בטמפו סוער רשת בתי הספר והקורסים המקצועיים ובכלל זה גדל בהרבה גם מספר המתלמדים היהודים.

עלוב מאוד הוא בפולין גם מצב הספרות והעתונות היהודית. שקיעה תרבותית נותנת את אותותיה בכל פינות הרחוב היהודי. שלטון פילסודסקי מנהל פוליטיקה ברורה של פולוניזציה ושמירת הקליריקליזם היהודי ברחוב היהודי. שלטון פילסודסקי הולך בעקבות השלטון הצארי.

גם בשטח התרבות נפתחו השערים בפני המוני היהודים אך ורק עם מפלת השלטון הצארי וביסוס שלטון הפועלים. וגם כאן נתקיימה הפרוגנוזה של הסוציאליזם העקבי, שהתחיה התרבותית הלאומית האמיתית תבוא אך ורק בעקב שלטון פועלים.

17. בירובידזשאן

גדולים הם ההישגים גם בשטח הפוליטי־הלאומי. באוקראינה ובקרים מתקיימים ארבעה מחוזות יהודיים עם מועצות, אדמיניסטרציה, מיליציה ומשפט יהודיים. (קלינינדורף, סטלינדורף, נייי־זלטופול באוקראינה ופריידורף בקרים). משפטים ומחלקות מיליציה יהודיים נמצאים בחרקוב, קיוב, אודיסה וערים אחרות. בשורה שלמה של עיירות, אשר היהודים מהוים בהן את רוב התושבים, מתקיימות מועצות יהודיות עם אידיש בתור השפה הרשמית. אולם גולת הכותרת של ההישגים והפרספקטיבות בשטח הפוליטי היא — בירובידזשאן.

על יסוד התוצאות של אקספדיציה מיוחדת משנת 1927 לחיפוש שטחי קרקע חפשית להתישבות קבלה הנשיאות של הועד הפועל המרכזי של ברית המועצות במרץ 1928 את ההחלטה ההיסטורית בדבר העמדת החבל הבירובידזשאני לרשות התישבות יהודית צפופה ויצירת יחידה יהודית, לאומית, אדמיניסטרטיבית וטריטוריאלית בחבל ההוא. בהתאם להחלטה זו עובדה תכנית התישבותית רחבה: חקלאית ותעשיתית. ב־1932 קבלה הנשיאות של ה״גוספלן״ בס. ס. ס. ר. החלטה בדבר פיתוח משקי של החבל הבירובידזשאני ע״י התישבות המוני עובדים יהודים בכוון הפיכת החבל הזה לסוף 1933 ליחידה יהודית לאומית, אדמיניסטרטיבית־טריטוריאלית. פעולת היישוב בבירובידזשאן בשתים־שלוש השנים האחרונות מעידה, שההתישבות היהודית בבירובידזשאן הולכת

בטמפו מהיר, וכי יצירת יחידה טריטוריאלית יהודית בבירובידזשאן היא מובטחה. בירובידזשאן נחקרה במשך שנים אחדות כמה פעמים. ב־1927 נחקרה בירובידזשאן ע"י אקספדיציה תחת הנהלתו של הפרופסור ויליאמס מהאקדמיה על שמו של טימיריזב במוסקבה, בשנת 1929 — ע"י אקספדיציה של "איקאר", הסתדרות אמריקאית, בהנהלתו של הפרופיסור הארריס מניו־יורק, ב־1930 — ע"י אקספדיציה של הקומיסריאט החקלאי של ס. ס. ס. ר.. כל האקספדיציות הללו באו לכלל דעה אחת בדבר העושר הרב הצפון בארץ הזאת והניתן לניצול ולהגשמה למרות כל הקושיים המונחים בצעדים הראשונים על דרך הפיתוח. הדברים הבאים בדבר אפשרויות הפיתוח של חבל בירובידזשאן, הפעולות שנעשו עד היום והסיכויים להבא נשענים איפוא על פרי כמה חקירות של מומחים.

א. הטריטוריה.

השטח הטריטוריאלי של בירובידזשאן תופס 3.862.682 הקטאר ועולה על זה של בלגיה, פלשתינה, הולנד. מהשטח הזה ראויים לעיבוד חקלאי 1.835.100 הקטאר, ו־500־000 הקטאר הם אדמת ביצה הדורשת מליורציה. 1.973.100 הקטאר מכוסים יערות בעלי ערך עצום בשביל כל ברית המועצות. האוכלוסים בשנת 1929־30 מנו 38.000 נפש — 1 נפש ל־1 ק"מ. במובן האקלים נתונה בירובידזשאן להשפעת שני אקלימים שונים. בצפון ובצפונית־מזרחית נתונה הארץ להשפעת האקלים הקונטיננטלי של מזרח סיביר, בדרום ובדרומית מערבית ניכרת ההשפעה של האקלים האוקיאני. החורף הוא קר ומועט בשלגים. החודש הכי קר הוא ינואר, ובו הקור מגיע באופן ממוצע ל־22 מעלות. אולם הודות לזה שהאויר הוא יבש ואור השמש הוא מרובה, הקור בבירוביזשאן הוא פחות קשה מאשר ברוסיה המרכזית. בדרך כלל אין המתישבים המאוננים כלל וכלל על האקלים בחורף. הוא צח ובריא. קצת

יותר קשה הוא האקלים בקיץ וביחוד בחדשי הגשמים. הקיץ בבירובידזשאן הוא די חם ובאפן ממוצע מגיעה מדת הגשמים היורדים בחבל בירובידזשאן עד 630 מילימטר. אולם רובם של הגשמים יורדים בחדשי יוני־ספטמבר (עד 80 אחוז) וביחוד בחודש אוגוסט. זה יוצר מעין טחיבות בחדשי הקיץ. אולם הליקוי הזה יש בו גם משום מעלה יתרה. טחיבות האקלים בחדשי הקיץ הבאה בלוית חום מאפשרת שם את גידול האורז, סאיע ושאר גידולים מסוג זה (אגדות שלמות נרקמו מסביב לזבוב „גנוס", אולם הגנוס הולם ונעלם מהשטחים המיושבים. בזמן האחרון חדלו אפילו מתנגדי בירובידזשן להשתמש בשטות זו).

ב. אוצרות הארץ.

שטח המישור בבירובידזשאן מגיע ל־2.550,136 הקטאר, שטח של 1.562.136 הקטאר מוכן כבר כיום לאחר הכשרה קלה לעיבוד (זה עולה פי שנים על שטח הקרקע הראוי לעיבוד בפלשתינה, אפילו אם נצרף לחשבון גם את מחוז באר־שבע). שאר השטחים דורשים יבוש, מזה רק 508.000 הקטאר דורשים מיליורציה יסודית ושאר ה־500.000 הקטאר דורשים רק מיליורציה קלה, באשר טחיבות הקרקע אינה נובעת ממציאות מקורות תחתיים, אלא מהתקוות המים שנצטברו במשך שנים מהגשמים, ואשר קל מאד להסב אותם הצדה באמצעות ביובים בצדדים. תנאי פוריות הקרקע הם טובים מאד. בבירובידזשאן אפשר לגדל בהצלחה רבה חטה, ש"ש, שעורה, תירס, ומלבד זה במקומות הטחובים— אורז, סאיע, עדשים, פשתה וכל מיני גידולים טכניים בעלי ערך רב. בבירובידזשאן קיימים שדות מרעה מצוינים, העולים על אלה שבאוקראינה וברוסיה הלבנה. בעוד שבאוקראינה היבול לשחת להקטאר הוא 60־20 פוד, עולה היבול להקטאר בבירובידזשאן ל־300־100. זה יוצר את האפשרות לגידול צאן ובקר באמות מדה רחבה.

בירובידזשאן מצטיינת בעשרה ביערות. כפי שצוין לעיל מכוסים יערות 1.973.100 הקטאר. סוגי העצים הם שונים ובעלי ערך רב. ניצול היערות עלול להעסיק עשרות אלפים ידים עובדות. בבירובידזשאן נמצאים גם מינרלים שונים. בחבל רינגן הקטן החקור מעריכים את חמרי הברזל ל־500 מליון טון. ישנם גם חמרי מלט, סיד, וזכוכית. בירובידזשאן עלולה בשנים הקרובות להיהפך למרכז אינדוסטריאלי כביר, כפי שנראה מתוך תכנית החומש לחבל בירובידזשאן.

מקומו הגיאוגרפי של בירובידזשאן נוח מאוד לפיתוחו. בנסיעה של מעת לעת מגיעים לולדיבוסטוק, נמל האוקיונוס השקט, שלגדותיו עובר עכשיו מרכז הכובד של המשק העולמי. בירו־בידזשאן עלולה להיהפך למרכז חקלאי, תעשיתי ומסחרי חשוב של המזרח הרחוק. תכנית החומש השניה לחבל בירובידזשאן מבליטה את האפשרויות הללו ומעבירה אותן לשטח ההגשמה. אולם קודם לכן אנו רוצים במלים קצרות לסכם את אשר נעשה עד עכשיו בבירובידזשאן.

ג. פעולת ההתישבות בבירובידזשאן.

הפעולות שנעשו בבירובידזשאן עד 1931 היו מעין פעולות הכשרה. אולם גם במשך הזמן הזה הושג הרבה באופן יחסי. נוצרו 4 קוליקטיבים גדולים (ולדהיים, בירעפעלד, אמורזעט ואיקאר). שטח הזריעה של הקוליקטיבים הללו ב־1930 תפש 2.660 הקטאר. האינבנטר החי הגיע ל־550 בהמות, 270 סוסים, 2.200 נחילי דבורים. הקולקטיבים הללו שורתו ע״י 49 טרקטורים. בקולקטיבים נבנו חדרי אוכל בתי־ספר, קואופרטיבים, נקודות מדיצינִיוֹת, קלובים, מועצות כפריות. תפקיד חשוב ממלאים הסובחוזים בבירובי־דזשאן. ב־1930 נתקיימו כבר 6 סובחוזים (משקי הממשלה): לגידול תבואה ועדשים עם שטח כולל של 76.000 הקטאר לאורז, לגידול צאן ובקר, לחלב, וירקות ולגידול חזירים.

ב־1931 נכנסו לבירובידזשאן 3.220 מתישבים. היקף העבודה הורחב בהרבה. הוגדל הציוד של הקולקטיבים. הסובחוזים הורחבו והתקדמו בהרבה. הסובחוז לגידול בהמות מונה כבר 2.500 בהמות בשר, 500 בהמות חלב, מאות אחדות חזירים. גדל בהרבה גם הסובחוז לעופות. ב־1931 נחרשו כ־20.000 הקטאר. ב־1932 נחרשו כבר כ־35.000 הקטאר. ב־1932 התקימו כבר 3 תחנות מכונות וטרקטורים בעלות 200 יחידות של מכונות וטרקטורים.

גם בשטח התעשיה והמלאכה ישנם הישגים חשובים. החבל הולך ונבנה. ייצור הסיד (וואפנע) שהחל עוד ב־1929 גדל, ומעסיק כיום כ־140 פועל. הולך ונבנה בית־חרושת לסיד שיוציא תוצרת שנתית בכמות של 60 אלף טון. לשירות בית־החרושת סודרה מסלת־ברזל צרה. מתקיימים תחנת חשמל, משוריה, בית־חרושת להכנת חלקי בתים סטנדרטיים, בית־חרושת לרהיטים, לעגלות וכו׳. בקיץ 1932 נכנסו לבירובידזשן כ־9.000 מתישבים, מזה מספר מסוים של ארצות חוץ ובכלל זה גם מפלשתינה. נבנו בתי־ספר, מעוני־תינוקות וכו׳. לשנת 1933 נקבעה תכנית הגירה של 25.000 איש.

אולם תקיפת הבנין בבירובידזשאן היא רק בראשיתה. כל מה שנעשה עד כה הוא כמובן אך מעט מן המעט העומד להיעשות בשנים הקרובות, כפי שאפשר להיוכח מתכנית החומש השניה לחבל בירובידזשאן.

ד. תכנית החומש השניה לבירובידזשאן.

תכנית החומש השניה לבירובידזשאן נמצאת עדין בפרוצס העיבוד, אולם קויה היסודיים מתבלטים כבר למדי. והקוים הללו מראים, שבירובידזשאן עתידה במשך תכנית החומש השניה להיהפך לחבל תעשיתי־חקלאי, כלומר, שהתעשיה תתפוש בו מקום בראש. אין זה אומר כמובן שלחקלאות לא תוקדש תשומת הלב הראויה. להיפך, בחומש השני תגדל החקלאות באמת מדה ענקית, אולם מרכז הכובד ימצא בכל זאת בסקטור התעשיתי.

החקלאות צריכה לגדול לכל סוגיה ולספק תוצרת לממכר גם מחוצה לבירובידזשאן. שטח הזריעה יוגדל מ־35.000 הקטאר ב־1932 עד 230.000 הקטאר בשנת 1932. הזריעה תתחלק לשני סוגים יסודיים: א) תבואה וגידולי הספקה כגון חטה, שבולת־שועל, שעורה ועוד. ב) גידולים, גרעיני שמן, סאיע, עדשים, פשתה, אורז ועוד. הגידולים מהסוג הראשון צריכים לספק את צרכי האוכלוסים בבי־רובידזשאן, שמספרם יגיע לפי המשוער עד 300.000 נפש. לעומת זה צריכים הגידולים מהסוג השני לספק לא רק את צרכי המקום אלא גם להפריש חלק גדול לאקספורט לשאר חלקי המזרח הרחוק וגם לארצות חוץ. תשומת לב מיוחדת תוקדש לגידול צאן ובקר. עד סוף 1937 צריך מספר הבקר להגיע עד 100.000 ראשים, ושל החזירים — עד 200.000 ראשים. כמו־כן יפותח גידול דבורים. לענף זה ישנן אפשרויות בלתי מוגבלות. המקורות הטבעיים של אוסף דבש נמשכים על עשרות ומאות קילומטרים לאורך מסילת־הברזל האמורית. האקספורט של דבש יתפוס את מקומו הראוי לו בחבל המתפתח.

לפיתוח האוצרות החקלאיים צריך להקביל גם פיתוח תעשיה חקלאית, אשר תעבד את החומר החקלאי אשר בחבל. במשך המשת השנים הקרובות יוקמו לאורך נהר אמור והחלק המזרחי של מסלת הברזל רשת שלמה של מפעלים תעשיתיים חקלאיים: מפעלי שמן, מפעלים לאקסטרקטים שונים, לאורז, סוכר, לקונסרבים ועוד. המפעל לקונסרבים הראשון יבנה בעיר בירובידזשן בשנת 1923, וחומרו הגלמי יסופק לו ע״י קוליקטיבים מיוחדים לגידולי גן כגון ולדהים ואחרים. המפעל לעיבוד סאיע יבנה בסטלינפלד, המפעל לעיבוד האורז והסובחוז לעיבוד אורז — ע״י נהר בירובידזשאן, תחנת הקמח—באמורזט וכו׳.

תפקיד מכריע בפיתוח התעשיה בבירובידזשאן ימלאו עיבוד היערות, תעשית חמרי בנין ותעשית המכרות — בראש וראשון מטלורגיה שחורה. שלשת הענפים התעשיתיים היסודיים הללו יניחו

את היסוד של בירובידזשאן חדש, בירובידזשן פרוליטרי.

הריזרבים של יערות בירובידזשן יאפשרו לפי החישובים הפרוביזוריים של הטרסט ליערות של המזרח הרחוק לנצל בכל שנה קרוב ל־5/2 מיליון קוב־מטר, מזה — אחוז גדול של סוגי אקספורט. עיבוד העצים יעשה במקום, בבירובידזשאן. עיבוד היערות בבירובידזשאן מיועד לשמש את צרכי הבנין במקום וגם את האקס־פורט. ישנו הכרח להקים מפעלים גדולים ותעשית רהיטים, פרקט, חלקי בנין, אינקובטורים, תיבות לנחילים וכו׳. מתכנים תכנית להקמת בית־חרושת לניר, משוריות ענקיות, בתי־חרושת כימיים אשר יעבדו את שיירי העצים. סך הכל ההשקעות בתעשית עצים לחמשת השנים הקרובות יגיע ל־75 מליון רובל.

באמת מדה רחבה תפותח תעשית חמרי בנין בכלל (האוצרות הטבעיים בארץ משמשים יסוד נאמן לכך): זכוכית, סיד לבנים, פיטראליט, קסילאליט, בטוניטים מחומר וחול ואחרים. כבר בשנה זו, שנת 1932, הולך ונבנה בית־חרושת לפיברוליטים, חומר בנין הבא במקום קרשים, אשר יוציא 200 אלף מטר מעוקב לשנה. נבנה כבר בית־חרושת לביטוניטים סיליקטיים. במשך חמשת השנים הקרובות תגדל ההשקעה בתעשית חמרי הבנין עד 30 מליון רובל. בירובידזשאן צריכה להיהפך לפי התכנית לבזה המספקת חמרי בנין לכל המזרח הרחוק.

אולם במרכז פיתוח התעשיה בבירובידזשאן תעמוד הבזה המטלורגית של מתכת שחורה בהרי חינגאן.

לפי כל מיני חישובים יוצא, שהשקעת ההון לפיתוח המטלו־רגיה בחינגאן לחומש השני יעלה ל־310 מליון רובל. המטלורגיה הבירובידזשאנית צריכה לתת בשנת 1937—650 אלף טון מתכת, מזה—80 אחוז פלדה וברזל (סארטאווע). על יסוד המטלורגיה הבירו־בידזשאנית תפותח בבירובידזשן גופא ובכל המזרח הרחוק תעשית מתכת ענפה: תעשית אניות, מכונות בניה, מכשירי אינסטלציה ועוד. המטלורגיה הבידובידזשאנית צריכה לשחרר את המטלורגיה

האורלית והאוקראינית מהתפקיד הקשה לטלטל מתכת ממרחק 10 אלפים קילומטר למזרח הרחוק. הגשמת תכנית המטלורגיה הבירו־בידזשאנית היא פרובלימה של יום המחרת. החקירות עדיין לא הובאו עד הגמר המוחלט, אולם כבר צוינו בערך נקודות המכרות ומפעלי התעשיה. מסביב למטלורגיה הבירובידזשנית תפותח גם תעשיה חימית, אשר תשאב את חמריה הכימיים משיירי המטלורגיה.

פיתוח ענקי כזה של עושר הארץ דורש כמובן פיתוח מתאים של אמצעי התחבורה. תכנית החומש מקדישה לכן תשומת־לב מיוחדת לשאלת הטרנספורט. לפי תכנית החומש יסודרו עד סוף 1937—1.300 קילומטר דרכים בשביל טרנספורט האוטומובילים. דרכי נהרות יותקנו ע״י יישור והעמקה להפלגת אניות. גם דרכי חיבור באויר יותקנו במדה מתאימה. אורך מסלות הברזל יגדל מ־342 ק״מ עד 550 ק״מ. מסלת ברזל מרכזית תחצה את בירוביד־זשאן מהצפון עד הדרום, עד נהר אמור. לסוף תכנית החומש תהיינה כל הנקודות החקלאיות והתעשיות מחוברות בדרכים נוחים וקומוניקציה מהירה.

מקום מרכזי בפיתוח בירובידזשאן תתפוש גם האלקטרופי־קציה. במקום 2.500 קילובט בסוף 1932 יפותח החשמל לסוף 1937 עד 150 אלף קילובט. לשם זה ינוצלו כל הנהרות, שזרמי מימיהם מהוים מקור טבעי לפיתוח החשמל.

בשדה הפעולה הסוציאלית עומדת להתגשם תכנית ענקית. לפי ההשערות הפרובי־זוריות יבנו בבירובידזשאן 1.700.000 מטר מרובע של דירות, כמו כן יוקמו בתי־חולים, אמבולטוריות, סנטוריומים, בתי מרגוע, גני־ילדים ומעונות ילדים ועוד. לסוף 1937 יסופק כל הנוער הבירובידזשאני לא רק בבתי ספר של 7 שנות למוד, אלא כל הנוער ישתלם לאחר גמר בית ספר מסוג זה בבתי־ספר דו־שנתיים להשתלמות או בטכניקומים. מספר הטכני־קומים יגיע לסוף 1937 עד 40, אשר יכינו קדרים של בעלי מקצוע בכל ענפי התעשיה. לסוף 1937 ילמדו בטכניקומים ובבתי הספר

הגבוהים בבירובידזשאן 6.000 סטודנטים. כמו כן יוקמו כל מיני תחנות חקירה ומכונות מדעיים לחקירה ולפיתוח אוצרות החבל.

לפי תכנית החומש תיעשינה במשך חמש השנים הקרובות ההשקעות דלהלן:

בתעשיה ממלכתית	650	מיליון	רובל
באלקטריפיקציה	60	"	"
בקואופרציה תעשיתית	22	"	"
בחקלאות	200	"	"
טרנספורט	90	"	"
בדירות	168	"	"
לתחבורת	8	"	"
לבריאות	22	"	"
לחנוך ופעולת חקירה מדעית	102	"	"
קואופרציה צרכנית ומסחר ממלכתי	20	"	"
קדרים	18	"	"
סה"כ	1.360	מיליון	רובל.

המספרים הנ"ל הם, כמובן, לעת עתה רק בבחינת תכנית גלמית, העומדת עוד להיעבד באינסטנציות המתאימות. ומובן, שהרבה שינויים עוד יחולו בהם. אולם ביסודם ודאי שלא ישונו. המספרים הללו בלבד מעידים על הפעולה הענקית העומדת להיעשות בחבל בירובידזשאן. בירובידזשאן עומדת בפני פיתוח מהיר חקלאי ותעשיתי אשר לא יתואר בתנאי המשק הקפיטליסטי. לפי חישובים שונים עתידה בירובידזשאן לקלוט בחמשת השנים הקרובות כ־300 אלף נפש.

ה. מלחמת הציונות בפרודוקטיביזציה של המוני היהודים ובבירובידזשאן.

לפני המוני העובדים היהודים מתגולל כך נרחב לפעולת בנין ופרודוקטיביזציה, ועכשיו עם הקצאת בירובידזשאן להתישבות להמוני העובדים היהודים הונח היסוד גם לריכוז והקמת יחידה אדמיניסטרטיבית־פוליטית יהודית. השלטון הסוביטי, אשר בנה את החקלאות היהודית והוציא לפועל את החדירה לתעשיה של מאות אלפים יהודים, השלטון הסוביטי הפותר את שאלת היהודים בשטח הפרודוקטיביזציה בטמפו מהיר, יוצר גם את האפשרות ונותן את עזרתו המלאה להמוני היהודים להשלים את מפעל הפיתוח הלאומי הכלכלי והתרבותי ע"י יצירת ריפובליקה יהודית. ולא לחנם עוררה בירובידזשאן את תקותיהם והתלהבותם של המוני העובדים היהודים בכל התבל. מכל הארצות הקפיטליסטיות נישאות ברכות המוני הפועלים היהודים למפעל הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית. מכל פינות העוני והמצוקה שבהן שרויים המוני העובדים היהודים נוהרים פועלים לבירובידזשאן להשתתף במפעל הכביר של בנין ויצירה סוציאליסטיים. אולם דוקא בשורה זו המלהיבה את המוני הפועלים היהודים איננה נותנת מנוחה לבורגנות היהודית ולאבנגרד שלה — לתנועה הציונות לכל סוגיה.

במחנה הציוני קמה חרדה. עוד מפעל הפרודוקטיביזציה החקלאית בקרים ובאוקראינה זעזע בשעתו את כל הבורגנות הציונית ואת הבעל־ביתיות היהודית. השכבה הזאת החדורה כולה ריאקציה, קליריקליזם ושוביניזם מתמלאת פחד וחרדת מות מפני כל פעולה נמרצת בדרך מלחמתו של הפועל המתקדם בכלל והפועל היהודי בפרט. כל מספר ומספר המתפרסם בדבר חדירת יהודי רוסיה הסוביטית למקצועות פרודוקטיביים הכה ומכה כהלמות פטיש על השפעתם של הריאקציונרים הללו על הזעיר־בורגנות היהודית המרוששה. כל בשורה על עוד נקודת עובדים יהודית,

על עוד עשרת אלפים פועלים יהודים בתעשיה הכבדה בשטחי רוסיה הסוביטית, השמיטה ומשמיטה לבנה אחרי לבנה ממבצר הריאקציה והקליריקליזם ברחוב היהודי. והם, כל אותם הבנקירים, הספיקולנטים היהודים, הרבנים וכלי־הקודש, הציונים למיניהם, החל ממזרחי וכלה בפועלי־ציון, משרתי הציונים וסוכניהם ברחוב הפועלים, יצאו כולם חוצץ נגד פעולת הפרודוקטיביזציה היהודית. הם, הנאנחים כביכול יומם ולילה על עוני היהודים, על חוסר קרקע מתחת לרגליהם ותלישותם הכלכלית, הם, הנושאים ההיסטוריים כביכול של רעיון הפרודוקטיביזציה — הם ולא אחרים היו הראשונים אשר נתעוררו לגדף ולשים לשמצה את ההתאמצות ההירואית של המוני העובדים היהודים לעבור — בהשענם של השלטון הסוביטי — לעבודה פרודוקטיבית. שם בשדות קרים ואוקראינה חרשו העובדים היהודים הקטר אחרי הקטר, חדרו למפעלי תעשיה בעשרות אלפיהם ועבודת, בראשית־נעשתה ע"י מאות אלפים נטולי מעמד של אתמול — וכל אלה הדואגים כביכול ל„חולשתם" של המוני היהודים היו הראשונים שזרקו אבנים על דרכם, לעגו להם והפריעו כסדר לאלה מהיהודים שקמו לעזור לעובד היהודי בדרך עליתו לחיים פרודוקטיביים. מסביב לפועל היהודי ברוסיה הסוביטית הוקם מחול שדים. באלפי פיות של העתונות הבורגנית ומטיפי הציונות הכללית ו„הפרוליטרית" הקיאה הבורגנות היהודית סחי ומאוס, בלבולים ועלילות שקר על רוסיה הסוביטית בכלל ועל כל צעד ושעל ממשי של היצירה היהודית שם בפרט. אין שקר ואין עלילה אשר מטורפי הריאקציה והשוביניות הללו לא העלילו על כל הנעשה שם בארץ ההיא! בנידון זה הם אינם נופלים מה„בילוגוארדייצים" בפריז, ברלין ולונדון וכל שונאי הפועל ושחרורו. אולם עמלם הוא לשוא. העובד היהודי ברוסיה הסוביטית צעד בטוחות מתחילת התאוששותו בעזרת השלטון הפרוליטרי. בדרכו הקשה במעלה העבודה והשיתוף למפעל הבנין הגדול לא הפחידוהו חריקת השנים והקצף על

שפתות כל העתונות הקלריקלית והציונית: הוא ידע להבחין גם מבין אמרי המתק ה„מהפכנייב" של „פועלי ציון" ודומיהם את הרעל המפעפע. וכיום אין ישוב יהודי בעולם, אשר עמדתו במשק הכללי תגיע לגובה כזה, כמו זה של יהודי רוסיה הסוביטית. עוד מרובים הצללים, עוד ישנם קושיים בשדות קרים ואוקראינה, אולם כמו מגדלור מאירה דוגמת הפרודוקטיביזציה של יהודי רוסיה הסוביטית לכל המוני היהודים באשר הם. ניחר גרונם של כל הסופרים והמטיפים הציוניים — ומאום לא השיגו.

כיום הם רוצים לחזור על פעולתם ה„לאומית" הזאת גם בנוגע לבירובידזשאן. נתגייסו כל „דורשי הטובה" לעם היהודי למלחמת נאצה בהתישבות היהודים בבירובידזשאן; העתונות הציונות ומשרתיה מבין הסוציאליסטים היהודים מסוג ה„פארווערטס" האמריקאי, ה„דבר" הפלשתינאי וכל העילונים של פועלי־ציון מדפיסים יום יום בלהות נוראות מבירובידזשאן. כמו על שלל רב הם שמחים על כל ליקוי ומכשול בשדה הפעולה בבירובידזשאן, שהעתונות הסוביטית מגלה בעוז בפני הפורום של המוני הפועלים היהודים. אין פגע רע ואסון אשר כל מושכי העט הללו לא מצאו אותו במשך זמן קצר בבירובידזשאן: רעב, חוסר־דירות, מבול, מגפות, זבובים, בריחה, הרס וכו׳,—את הכל את הכל, ובמשך איזה שנים, מצאו בבירובידזשאן. לאחר כל שקר ועלילה המתבדים למחרת פירסומם, הם חוגרים עוז ומקיאים קיטון חדש של רעל ושנאה.

ולכאורה — מה איכפת להם לכל אלה הלוחמים כביכול לפרודוקטיביזציה של המוני היהודים ולריכוז טריטוריאלי, אם בבירובידזשאן נעשים ע״י ממשלה רבת אונים, שאת נאמנותה ורצונה האקטיבי לגבי המוני העובדים גילתה לא פעם, מאמצים להקים מרכז למאות אלפים יהודים אשר יפתחו את עושר הארץ השוממה לטובתם הם שכם אחד עם מיליוני העובדים ברוסיה הסוביטית? מדוע זה פרץ כמו על פי תנופת מקל קסמים מחול השדים הזה שבו יוצאים שלובי זרוע בנקירים, רבנים וכלי־קודש,

ציונים סתם, ציונים סוציאליסטיים, פועלי ציון „מהפכניים שבמהפכניים" וכו'? מדוע זה?

מקור אחד ותוכן אחד לכל ההשתוללות הזאת נגד מפעל בירוביזשאן. לא הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים היא מטרתם של כל אותם השותפים במפעל הציוני. מלחמתם הרשעה של כל אלה נגד ההתישבות בקרים ובאוקראינה, נגד' הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים בכלל ולבסוף גם נגד בירובידזשאן — היא רק חוליה בשרשרת הארוכה של מלחמת הציונות לכל סוגיה וגוניה נגד מלחמת החיים של המוני היהודים לצאת מכור העוני של המשטר הנוכחי למרחב השחרור הסוציאלי והפוליטי שכם אחד עם פועלי כל העולם. הפרודוקטיביזציה של היהודים ברוסיה הסוביטית ומפעל בירובידושאן כותבים וחותמים את גזר דינם של כל אלה גיבורי הפרזות על פרודוקטיביזציה. לנוכח ההישגים הענקיים והטמפו המהיר של מפעל הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית רואים הם את „מפעלם" ההולך ונבנה זה חמשים שנה תחת חסות „אדירי עולם", והנה הוא עומד דל וריק ותחת סמן שאלה גדול ביחס לעתידו הקרוב. המפעל ברוסיה הסוביטית מהלך עליהם אימים. הציונים עומדים עכשיו על נפשם נגד מפעל הפועל בעל ההכרה הלוחם והיוצר. ומכאן — כל הקצף, כל ההתמרמרות, כל השקרים והעלילות. אולם ישתוללו להם אויבי הפועל היהודי והפרודוקטיביזציה האמתית של המוני היהודים כאות נפשם. פעולת הפרודוקטיביזציה של יהודי רוסיה הסוביטית צעדה בצעדי ענק עד עתה בשדות אוקראינה וקרים ובתעשיה—והיא תצעד לבטח דרכה גם בבירובידזשאן.

הדרך לשחרור

בין גלי העוני והמצוקה המציפים את העולם הקפיטליסטי נאבקים גם המוני היהודים – מיליוני מחוסרי־עבודה, בעלי־מלאכה הרוסים וחנונים זעירים מרוששים. אי־ההצלה ?

גם ברחוב היהודי פרים ושורצים גיבורי הריאקציה, השוביניזם הלאומי והפשיזם. והללו קוראים את המוני העם היהודי, את העובדים, את הבורגנות הזעירה הדוויה והסחופה, להיבדלות ולהסתגרות לאומית. בדרך ההיבדלות וההסתגרות הלאומית, התחרות בעם השכן, הפולני, הרומני או הערבי הם מבטיחים להמונים את שחרורם הכלכלי והלאומי. היפיקו גיבורי השחור את זממם ? היעלה בידם להוליך שולל את המוני העם הרחבים ? היפותו המוני היהודים הרחבים בפולניה, רומניה, ארצות הברית וכו' להאמין שהיבדלותם מעל מלחמת הפועל והאכר הפולני או הרומני וההתחרות בו היא שתגאל אותם מתהום הגיוון הכלכלי והלאומי? הייואלו להאמין, שאין עם נבנה אלא על חורבנו של השני וכי „עם לעם בבחינת זאב הוא" ?

או – שהעובדים היהודים יבינו סוף־סוף בהמוניהם, לרבות גם את הבורגנות הזעירה המרוששת, שכוחם והצלתם הם אך ורק במלחמה משותפת עם המוני הפועלים והאכרים העניים בכל ארץ וארץ ? והם ידעו ויכירו, שכוח אחד ויחיד כללי כובל את העמים הנדכאים ואת כל המוני העובדים והוא – המשטר הקפיטליסטי, ורק

עם ביטולו של זה יזהיר השחר של גאולת כל העמים הנדכאים ובכלל זה גם של המוני העם היהודים. היבינו, הידעו ויכירו את זה?

הם יבינו, הם ידעו ויכירו. תקומת העם האוקראיני, הבילו־רוסי, התעוררות העמים הנדכאים והנחשלים ברוסיה הסוביטית לקראת חיים כלכליים ותרבותיים בריאים, השחרור הסוציאלי של כל המוני העובדים ללא הבדל אומה ולשון בארץ המהפכה, משמשים ערובה לכך. לא הנציונליסטים האוקראיניים, הבילורוסיים ואחרים, אשר עשרות בשנים קראו את המוני העם למלחמה לאומית, להיבדלות מעל המוני העובדים של האומה השכנה, ולשותפות עם הבורגנות במלחמה לאומית משותפת — לא הם שמיגרו את השלטון הצארי, לא הם שסללו את הדרך בפני שחרור עמם המדוכא. את השחרור הלאומי לעמם הביאו אך ורק הלוחמים הפרוליטריים, אשר חרתו על דגלם את מלחמת החרמה נגד ההיבדלות הלאומית, נגד השוביניזם הלאומי ובמקום כל אלה קראו את המוני עמם הנדכא לאחוה ושיתוף האינטרסים עם המוני העובדים של שאר האומות מתוך ההבנה והאמונה ללא גבול, שאחים הם המוני העובדים של כל הלאומים ואינטרסים משותפים מאחדים את כל המדוכאים והמנוצלים ברחבי כל התבל. את השחרור הלאומי הגשימו כל אלה, אשר קראו את המוני העם להתנגדות תקיפה לבורגנות שלהם ולשיתוף האינטרסים והפעולה עם פועלי האומה השניה. את השחרור הלאומי הגשימו כל אלה, אשר ראו תמיד את המנוף העיקרי של השחרור הלאומי של כל העמים הנדכאים בראש וראשון בביטול שורש הרע, בביטול המשטר הקפיטליסטי. הלוחמים המהפכניים, אשר הקריבו את דמם ונפשם בעד שחרור הפועלים ללא הבדל אומה, בעד האידיאלים הסוציאלים הבין־לאומיים — הם שגאלו את עשרות העמים הנדכאים ברחבי כל רוסיה הצארית.

ברחבי העולם הקפיטליסטי נטושה עכשיו המלחמה של העמים הנדכאים בעד שחרורם הלאומי. מי ומי בקרב העמים

הנדכאים בסוריה, מרוקו, אינדו־סין, סין עצמה מנהל וינהל את העמים הללו לקראת שחרורם הלאומי המלא? האם הבורגנות, הנציונליסטים הבורגניים, האחוזים ודבוקים באלפי חוטים בשלטון הזר, המפחדים אימת מות להשאר אף רגע בלי עזרתן וסיוען של הצבא הזר? לא, לא הם יביאו את השחרור הלאומי. רק המוני העובדים הנלחמים בעד השחרור הסוציאלי המלא הם שיגשימו גם את השחרור הלאומי. השחרור הסוציאלי והלאומי של העמים הנדכאים אחוזים ודבוקים זה בזה, ולא יתכן שחרור לאומי מבלי שחרור סוציאלי.

גם להמוני העם היהודי אין שום סיכויים לשחרור לאומי מלא בלעדי שחרור סוציאלי. לא ע"י הסתגרות והיבדלות נציונ־ליסטית, לא ע"י התחרות בשוביניות עם הפשיזם הפולני והרומיני וגם לא ע"י יצירת „בית לאומי" בארץ קולוניאלית ייגאל המיעוט היהודי בארצות הללו. המיעוט היהודי יהיה הראשון להשחק בין גלגלי הרכב הפשיסטי, רכב הליאקציה והישבנות. הריאקציה, השוביניזם הלאומי, השיטה של „כל עם לאהלו הלאומי" — נושאים הרס ואבדון להמוני היהודים באשר הם. רק השחרור הסוציאלי הכללי יציל את המוני העם היהודי מכליון כלכלי ותרבותי. רק היציאה למרחב הבניה המשקית הסוציאליסטית ע"י המוני העובדים המשוחררים ללא הבדל לאום ולשון — היא הנושאת בכנפיה את השחרור הסוציאלי והלאומי כאחד גם להמוני העם היהודים באשר הם. הפרודוקטיביזציה של המוני היהודים ברוסיה הסוביטית ושיתופם המלא במפעל הבניה והיצירה הסוציאליסטית משמשים מגדלור להמוני היהודים הרחבים באשר הם. במשך עשרות בשנים חלמו טובי כל אלה אשר דאגו באמת להמוני היהודים הרחבים על המוני פועלים יהודים בעבודה פרודוקטיבית בענפי התעשיה היסודיים, על המוני אכרים על אדמתם, על פעולה תרבותית ענפה בלשון עמם. וברוסיה הסוביטית קם והתרחש הפלא הזה. ומי הגשים את החלום הזה? מי הקים את מחנות מאות אלפי הפועלים

והאכרים היהודים במשך איזו שנים? האם לא דוקא אלה אשר הזהירו במשך עשרות בשנים את המוני היהודים מסיפרטיזם לאומי? האם לא דוקא אלה, אשר קראו את המוני העובדים היהודים להשזיר את כוחם ומרצם המעמדי במלחמת הסוציאליזם הכללית של המוני העובדים ללא הבדל אומה ולשון? האם לא דוקא אלה אשר חרתו על דגלם בעצם ומי הריאקציה ומחול השדים הנציונליסטי את הסולידריות הבין־לאומית — האם לא הם אשר סללו את הדרך בפני גאולת המוני היהודים?

ההיסטוריה נתנה להמוני היהודים הרחבים לקח טוב ומאלף. המוני העובדים היהודים באשר הם ידעו ויכירו, שהמלחמה לשחרור סוציאלי כללי שכם אחד עם המוני העם העובדים בכל ארץ היא דרך החיים של המוני היהודים הרחבים באשר הם.

תקון טעות שנפלה באי־אלה אקספלרים:

בעמוד 14, שורה 5 במקום 17,500 יש לקרוא 19,500,

התוכן: